

Zeitschrift für Nachhaltigkeit und Sprachpolitik

Revue sur le développement durable et la politique linguistique

Revuo pri daŭripovo kaj lingvopolitiko

Rivista sulla sostenibilità e la politica linguistica

3e Conférence mondiale sur l'enseignement de l'espéranto

du 13 au 16 mai 2015, Aula des Jeunes-Rives, Université de Neuchâtel et CDELI, Bibliothèque de la ville de La Chaux-de-Fonds → page 4

Nationaler Innovationspark auf dem Gelände des Flugplatzes Dübendorf – eine Investition in die Zukunft → Seite 54

Nacia Novigadparko sur la areo de la aviadilejo Dübendorf – investo por la estonto

Editorial

Hier ist sie nun, die lang ersehnte erste Ausgabe der mehrsprachigen Zeitschrift „Svisa Espero“. Svisa Espero widmet sich den Themen Nachhaltigkeit, Energiewende, nachhaltige Technologie, nachhaltiger Tourismus, Sprachpolitik, Sprachplanung sowie interkulturelles Zusammenleben. Gleichzeitig sollen in Svisa Espero einem internationalen Publikum besondere Orte und Gegenden der Schweiz vorgestellt und schmackhaft gemacht und für sanften Tourismus in der Schweiz geworben werden.

Ein zentrales Anliegen von Svisa Espero ist es, die Leser für Sprachen und Kulturen zu begeistern und den Schweizer Röstigraben und den Polentaberg zu überwinden. – Die kulturelle und sprachliche Vielfalt ist ein Wert, den es zu erhalten und zu fördern gilt. Svisa Espero ist ein Plädoyer für die Mehrsprachigkeit. Es ist eine unumstössliche Tatsache, dass das Erlernen fremder Sprachen zeitaufwändig und schwierig ist. Aber wer mehr als eine Sprache beherrscht, dem öffnen sich verschiedene Sichten, Denkweisen und Zugänge zur Welt. Aufgrund der Komplexität der ethnischen Sprachen, ist es leider fast unmöglich, eine Fremdsprache in gleicher Weise wie die Muttersprache zu beherrschen und so ist praktisch kaum jemand in der Lage, in einer in der Schule oder im Erwachsenenalter erlernten Fremdsprache sich wirklich frei auszudrücken und beispielsweise selbständig für die Publikation geeignete Texte zu erfassen. Die einzige Ausnahme bildet hier Esperanto, eine Sprache, die aufgrund ihres logischen Aufbaus und ihres Wortbildungssystem auch von nichtmuttersprachlichen Menschen so erlernt werden kann, dass es einem möglich wird, sich darin ebenso frei wie in seiner Muttersprache auszudrücken. Esperanto bietet somit allen auch nicht zwei- oder mehrsprachig aufgewachsenen Menschen, eine echte Mehrsprachigkeit zu erlangen. Und dank der Kenntnis des Esperantos wird auch der Zugang zu weiteren Sprachen erleichtert.

Diese Ausgabe von Svisa Espero widmet sich im Besonderen der Dritten Weltkonferenz über den Esperanto-Unterricht vom 13. bis 16. Mai 2015 in der Aula des Jenues-Rives der Universität Neuenburg und im CDELI in der Stadtbibliothek von La Chaux-de-Fonds. Die Einladung zu dieser Konferenz erging durch die Erziehungsdirektion des Kantons Neuenburg 60 Jahre nach der Resolution der UNESCO von Montevideo vom 10. Dezember 1954 zur Anerkennung von Esperanto. Aus Anlass dieser Konferenz ist der touristische Teil dieser Ausgabe speziell auf den Neuenburger Jura und den Kanton Neuenburg ausgerichtet.

Éditorial

La voici enfin, l'édition inaugurale tant attendue de la revue multilingue «Svisa Espero»! «Svisa Espero» ouvre ses pages à des thématiques variées: développement durable, tournant énergétique, technologie durable, tourisme durable, politique linguistique, planification des langues et coexistence interculturelle. Dans le même temps, «Svisa Espero» se propose de présenter à un public international des régions et des endroits insolites de la Suisse dans toute leur splendeur et de promouvoir le tourisme doux dans ce pays.

«Svisa Espero» met un point d'honneur à éveiller l'enthousiasme des lecteurs pour les langues et les cultures et à lancer des ponts par-dessus du rideau de rösti et la montagne de polenta. – La multiplicité culturelle et linguistique est une valeur que l'on se doit de préserver et de promouvoir. «Svisa Espero» est un plaidoyer pour le plurilinguisme. On ne saurait nier le fait que l'apprentissage des langues étrangères est chronophage et difficile. Cela dit, quiconque maîtrise plus d'une langue s'ouvre quantité de portes d'accès au monde et peut adopter nombre de modes de pensée et de grilles de lecture de l'univers. Du fait de la complexité des différents idiomes, il est malheureusement quasi impossible de maîtriser une langue étrangère aussi bien que sa langue maternelle. Ainsi, très peu de gens sont capables de s'exprimer sans quelques erreurs dans une langue étrangère apprise à l'école ou à l'âge adulte. Ou, par exemple, de rédiger en complète autonomie des textes prêts pour la publication. À cet égard, l'espéranto constitue l'unique exception. Sa structure logique et son système de formation des mots permettent aussi à ceux qui l'apprennent à titre de langue étrangère de s'exprimer dans cette langue avec la même aisance que dans leur langue maternelle. L'espéranto offre ainsi à tout un chacun, même s'il n'a pas grandi dans un environnement bilingue ou trilingue, les clés d'un véritable plurilinguisme. Par ailleurs, la connaissance de l'espéranto facilite l'accès à d'autres langues.

Cette édition de «Svisa Espero» consacre la plupart de ses colonnes à la Troisième Conférence Mondiale sur l'Enseignement de l'Espéranto, qui se tiendra du 13 au 16 mai 2015 à l'Aula des Jeunes-Rives de l'Université de Neuchâtel et au CDELI, entre les murs de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds. L'invitation à cette conférence a été envoyée par la Direction de l'enseignement du canton de Neuchâtel soixante ans après la résolution sur la reconnaissance de l'espéranto adoptée par l'UNESCO à Montevideo le 10 décembre 1954. À l'occasion de cette conférence, la partie touristique du présent numéro vous invite, comme il se doit, à un voyage dans le Jura neuchâtelois et le canton de Neuchâtel.

Rubriken | Rubriques | Rubrikoj

Seite | Page | Paĝo

Titelthema | Sujet phare | Titoltemo

5 - 8

Die Schweiz entdecken | Découvrir la Suisse | Malkovri Svislandon

9 - 12

Sprachpolitik | Politique linguistique | Lingvopolitiko

13 - 46

Zukunftstechnologie | Technologie d'avenir | Estontoteknologio

46 - 47

Visionen und Projekte | Visions et projets | Vizioj kaj projektoj

48 - 55

Editoriale

Finalmente la tanto atesa prima edizione della rivista multilingue „Svisa Espero“ è stata pubblicata. Gli articoli di Svisa Espero sono incentrati sulla sostenibilità, sulla svolta energetica, sulla tecnologia sostenibile, sul turismo sostenibile, sulla politica delle lingue, sulla pianificazione linguistica e sulla convivenza interculturale. Allo stesso tempo Svisa Espero si pone l'obiettivo di presentare al pubblico internazionale luoghi e regioni svizzere particolari, di pubblicizzare e renderle piacevoli per chi pratica il turismo responsabile.

Svisa Espero intende principalmente far sì che il lettore si entusiasmi per le lingue e per le culture, superi il fossato di Rōsti e la montagna di Polenta, perché considera le differenze culturali e linguistiche un valore da conservare e promuovere. Svisa Espero con i suoi articoli promuove attivamente il plurilinguismo. Che imparare una lingua straniera sia un'impresa difficile che richiede molto tempo è un dato di fatto incontestato. È però anche vero che per chi parla un'altra lingua allarga il proprio orizzonte e può accedere a nuovi mondi. A causa della complessità delle lingue etniche è purtroppo quasi impossibile parlare e capire una lingua straniera come se fosse la propria lingua madre, quindi praticamente nessuno è in grado di esprimersi proprio liberamente in una lingua straniera imparata a scuola o in età adulta, e ad esempio di redigere indipendentemente testi adatti alla pubblicazione. L'eccezione che conferma la regola è rappresentata dall'Esperanto, una lingua che per la sua struttura logica e il suo sistema morfologico permette a chi la impara di esprimersi liberamente come nella propria lingua madre. L'Esperanto offre così a tutti, anche alle persone non cresciuti in ambienti bilingue o trilingue, la possibilità di giungere veramente al plurilinguismo. E la conoscenza dell'Esperanto facilita anche l'apprendimento di altre lingue.

Questa edizione di Svisa Espero è dedicata in particolare alla Terza conferenza mondiale sull'insegnamento dell'Esperanto, che si svolgerà tra il 13 e il 16 maggio 2015 nell'Aula des Jeunes-Rives dell'Università di Neuchâtel e nel CDELI nella biblioteca della città di La Chaux-de-Fonds. L'invito a questa conferenza è stato diramato dalla direzione del dipartimento dell'educazione del Canton Neuchâtel 60 anni dopo la Risoluzione dell'UNESCO svoltasi a Montevideo il 10 dicembre 1954 per il riconoscimento dell'esperanto. In occasione di questa conferenza la parte turistica di quest'edizione è dedicata specialmente al Giura neocastellano e al Canton Neuchâtel.

Impressum

Herausgeber und Verlag:

Svisa Espero wird mit Unterstützung der Schweizerischen Esperanto-Gesellschaft durch die Medienabteilung der Allsprachendienst Esperanto GmbH produziert und verlegt.

Verantwortlicher Redaktor und Herausgeber:

lic. phil. Dietrich Michael Weidmann

Verlags- und Redaktions-Adresse:

Allsprachendienst Esperanto GmbH, Archstrasse 2, Postfach 26, CH-8613 Uster 3

Telefon +41 (0)44 251 50 25

Fax+41 (0)44 261 04 79

E-Mail: svisa-espero@esperanto.ch

Online-Ausgabe: <http://esperanto.ch/svisa-espero>

Eldonista noto

Jen la longe atendita unua eldono de la plurlingva revuo „Svisa Espero“. Svisa Espero estas dediĉita al la temoj daŭripovo, energialorientiĝo, daŭripova teknologio, daŭripova turismo, lingvopolitiko, lingvoplanado kaj interkultura kunvivado. Samtempe Svisa Espero prezentu kaj frandemigu apartajn lokojn kaj regionojn de Svislando al internacia publiko kaj varbu por respondeca turismo.

Centra celo de Svisa Espero estas la entusiamigo de la legantoj por lingvoj kaj kulturoj kaj superi la barojn inter la svisaj lingvoregionoj, konataj kiel Roŝtifoŝo kaj Polentomonto. – La kultura kaj lingva multeco estas valoro, kiu devas esti konservita kaj progresigita. Svisa Espero pledas por multlingveco. Estas evidentza fakto, ke la lernado de fremdaj lingvoj estas temporaba kaj malfacila. Sed, kiu regas pli ol unu lingvon, al tiu malfermiĝas malsamaj perspektivoj, pensmanieroj kaj aliroj al la mondo. Surbaze de la komplikeco de la etnaj lingvoj, tamen bedaŭrinde estas preskaŭ maleble regi fremdan lingvon simile kiel sian denaskan lingvon, kaj tiel apenaŭ iu kapablas esprimi sin vere libere en lingvo lernita lerneje aŭ en plenkreska aĝo kaj ekzemple memstare verki tekstojn taŭgajn por publikigado en tia lingvo. La sola escepto jen estas Esperanto, kiu dank al sia logika strukturo kaj sia vortfarsistemo povas esti lernita kiel fremda lingvo tiel, ke eblas al la lerninto esprimiĝi per ĝi same libere kiel densaklingve. Esperanto tiel ofertas ankaŭ al homoj ne edukitaj du- aŭ plurlingve akiri veran plurlingvecon. Kaj dank al la kono de Esperanto ankaŭ la aliro al pliaj lingvoj faliĝas.

Tiu-ĉi eldono de Svisa Espero aparte estas dediĉita al la Tria Tutmonda Kolokvo pri instruado de Esperanto de la 13-a ĝis la 16-a de majo 2015 en Aula des Jeunes-Rives en la Universitato de Neŭŝatelo kaj en CDELI en la Urba Biblioteko de La Chaux-de-Fonds. La invito al tiu konferenco estis lanĉita de la Eduka departemento de Kantono Neŭŝatelo 60 jarojn post la rezolucio de UNESKO de Montevideo de la 10-a de decembro 1954 por la rekono de Esperanto. Je la okazo de tiu-ĉi konferenco la turisma parto de tiu-ĉi eldono estas aparte fokusita al Neŭŝatela Ĵuraso kaj Kantono Neŭŝatelo.

Mentions légales

Editeur et production:

La revue Svisa Espero est produite et éditée avec le soutien de la Société Suisse d'Espéranto (SES) par le département Médias de la société Allsprachendienst Esperanto GmbH.

Rédacteur et éditeur responsable:

lic. phil. Dietrich Michael Weidmann

Adresse de production et de rédaction:

Allsprachendienst Esperanto GmbH, Archstrasse 2, Case postale 26, CH-8613 Uster 3

Téléphone +41 (0)44 251 50 25

Télécopieur +41 (0)44 261 04 79

Courriel: svisa-espero@esperanto.ch

Edition en ligne : <http://esperanto.ch/svisa-espero>

Inhalt | Contenu | Enhavo

Seite | Page | Paĝo

- 3e Conférence mondiale sur l'enseignement de l'espéranto	5
- <i>Tria Tutmonda Kolokvo pri instruado de Esperanto</i>	5
- Kanton Neuenburg – anders als der Rest Schweiz	9
- <i>Kantono Neŭŝatelo – alia ol cetera Svislando</i>	9
- Le Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale : lieu de collaboration interlinguistique et de culture de l'espéranto	13
- <i>La Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia: loko de kunlaboro interlingvistika kaj de kulturo esperantlingva</i>	14
- Plädoyer für echte Mehrsprachigkeit durch vielsprachige Erziehung	30
- <i>Pledo por vera multlingveco pere de multlingva edukado</i>	30
- L'espéranto en un clin d'œil	44
- L'Esperanto in breve	45
- Minergie – eine schweizerische Erfolgsgeschichte	46
- <i>Minergio – Svisa sukcesohistorio</i>	47
- Das Forum "Kulturen der Nachhaltigkeit (KdN)"	48
- <i>La Forumo "Kulturoj de Daŭripovo (KdD)"</i>	48
- Komplementärwährungssystem als Ausweg aus der Krise	50
- <i>Komplementovalutosistemoj kiel elirejo el la krizo</i>	50
- Nationaler Innovationspark auf dem Flugplatz Dübendorf – eine Investition in die Zukunft	52
- <i>Nacia Novigadparko sur la areo de la aviadilejo Dübendorf – investo por la estonto</i>	52
- Esperanto auf einen Blick	55

3e Conférence mondiale sur l'enseignement de l'espéranto

La République et Canton de Neuchâtel invite les gouvernements des différents pays du monde à déléguer un représentant à cette conférence ou à envoyer un rapport.

La Conférence est organisée par **ILEI**, Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj (la Ligue Internationale des Enseignants d'Espéranto) et aura lieu du 13 au 16 mai 2015 à l'Université de Neuchâtel et dans la Bibliothèque de la ville de La Chaux-de-Fonds.

Historique

Cette conférence rallume le flambeau des conférences similaires tenues à Genève en 1922 et à Prague en 1927. Celle de 2015 est donc la troisième.

Buts de la Conférence

- Présenter les méthodes actuelles utilisées pour l'apprentissage de l'Espéranto.
- Présenter les méthodes actuelles utilisées pour l'enseignement de l'Espéranto.
- Explorer les reconnaissances officielles dans les divers systèmes scolaires, les acquisitions possibles de diplômes, ainsi que l'évolution envisageable pour faire avancer et renforcer cet aspect.
- Formation des enseignants : comment l'améliorer et augmenter le nombre d'enseignants diplômés.
- Récolter et présenter des résultats et des observations sur les conséquences de l'apprentissage de l'Espéranto (valeur propédeutique) en tant que tremplin pour l'étude d'autres langues.
- Récolter et présenter des résultats et des observations sur les conséquences de l'apprentissage de l'Espéranto comme élément d'une politique visant le plurilinguisme. Définir des stratégies dans ce domaine.
- Récolter et présenter des résultats et des observations sur les conséquences de

l'apprentissage de l'Espéranto dans le domaine de la psychologie, de l'acquisition de compétences interculturelles, dans le développement de la solidarité, de la tolérance, de l'ouverture au monde pour les apprenants.

- De quelle manière et dans quelle mesure l'Espéranto peut contribuer aux objectifs du millénaire définis par l'UNESCO et l'ONU dans le domaine de l'alphabétisation et du développement durable ?
- Présentation de diverses pédagogies comme celle de Freinet, dans leurs liens avec l'Espéranto.
- Echanges d'expériences.

Langues de travail

Des interprètes professionnels traduiront en simultanément FRANÇAIS <-> ESPERANTO dans les deux directions. Nous acceptons néanmoins toutes contributions dans une autre langue à condition que le conférencier se charge de la traduction vers l'une ou l'autre des deux langues déjà mentionnées.

SPONSORS

SPONSOROJ

La République et Canton de Neuchâtel,
instance qui invite la Conférence.
instanco, kiu invitas la Kolokvon.

La Loterie Romande

Le Rotary Club de Neuchâtel

Le Rotary Club des Montagnes

Office du Tourisme du Canton de Neuchâtel

Qu'ils soient ici vivement remerciés!!

Ili trovu ĉi tie niajn elkorajn dankojn!!

Tria Tutmonda Kolokvo pri instruado de Esperanto

La registaro de la Respubliko kaj Kantono de Neuchâtel invitas ĉiujn registarojn de la mondo sendi iun personon aŭ iun raporton al tiu konferenco. ILEI (la Internacia Ligo de Esperanto Instruistoj) estas la organizanto kaj la konferenco okazos de la 13-a ĝis la 16-a de majo en la Universitato de Neŭŝatelo kaj la Urba biblioteko de La Chaux-de-Fonds.

Historia enkonduko

La unua tia Konferenco okazis en Ĝenevo en 1922, la dua okazis en Prago en 1927. La Konferenco de 2015 estos la tria.

Celoj de la konferenco

- Kolekti prezenton de la nuntempaj metodoj uzataj por lerni Esperanton.

- Kolekti prezenton de la nuntempaj metodoj uzataj por la instruado de Esperanto.

- Agnoskoj de Esperanto en la diversaj instrusistemoj, diplomigo pri Esperanto, estontaj paŝoj por evoluigi kaj firmigi tiun aspekton.

- Instruista trejnado: kiel plibonigi ĝin kaj diplomigi novajn instruistojn.

- Kolekti rezultojn kaj observojn pri konsekvencoj de la lernado de Esperanto (lernhelpa efiko) ilo al enkonduko por lingvoinstruado.

- Kolekti rezultojn kaj observojn pri konsekvencoj de la lernado de Esperanto kiel elemento en politiko de multlingvismo. Evoluigi strategiojn ĉirilate.

- Kolekti rezultojn kaj observojn pri konsekvencoj de la lernado de

Esperanto en la kampoj de psikologio, akiro de interkulturaj kapabloj, solidareco, toleremo, malfermi la mondon al infanoj.

- Kiel kaj kiom Esperanto povas kontribui al la jarmilaj celoj de Unesko kaj UN en la kampoj de alfabetigo kaj daŭripova evoluo?
- Diversaj pedagogimovadoj (Freinet kaj aliaj) en rilato kun Esperanto.
- Interŝanĝo de spertoj.

Laborlingvoj

Profesiaj interpretistoj tradukos per samtempa interpretado ESPERANTO - FRANCA en ambau direktoj. Ni akceptas tamen kontribuojn en aliaj lingvoj kondiĉe, ke la preleganto zorgas pri la traduko al unu el la du lingvoj.

3ème Conférence Mondiale sur l'Enseignement de l'Espéranto – Programme

(Pour les manifestations dans l'Aula des Jeunes Rives l'accès au public est libre)

Heure jusqu'à		Événement	Lieu(x)
Mercredi 13/05/2015			
19:00	21:00	Cérémonie d'ouverture	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
21:00	22:00	Collation vespérale	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
Judi 14/05/2015			
09:00	12:00	Etat des lieux de l'enseignement de l'Espéranto (formation des enseignants, moyens didactiques, cours sur internet, ...) Programme détaillé et conférenciers 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
12:00	14:00	Repas	Restaurant Café des Amis (patinoire du Littoral), Neuchâtel
14:00	18:00	Expériences sur le rôle de l'enseignement de l'Espéranto dans les domaines psychologiques, interculturels, et dans la valeur propédeutique de l'Espéranto comme tremplin pour l'étude d'autres langues (springboard to languages) Programme détaillé et conférenciers 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
Vendredi 15/05/2015			
09:00	12:00	L'Espéranto comme élément de politique linguistique Programme détaillé et conférenciers 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
12:00	14:00	Repas	Restaurant Café des Amis (patinoire du Littoral), Neuchâtel
14:00	18:00	Contribution de l'Espéranto pour la concrétisation des Objectifs du Millénaire de l'ONU et de l'UNESCO Programme détaillé et conférenciers 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
18:00	21:00	Le régal final (non compris dans le prix de l'inscription)	Vieille ville de Neuchâtel
Samedi 16/05/2015			
09:00	09:30	Transport groupé (en car)	Point de départ: devant l'Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
10:00	12:00	Visite du CDELI (Centre de Documentation et d'Etude de la Langue Internationale), sous la conduite de Claude GACOND, archiviste du CDELI Programme détaillé 	Bibliothèque de la Ville, La Chaux-de-Fonds
12:00	13:45	Repas	Ital'Panini, La Chaux-de-Fonds
14:00	15:00	Quels axes pour quel avenir ? Groupes de discussions.	Bibliothèque de la Ville, La Chaux-de-Fonds
15:00	16:00	Clôture sous forme de synthèse	Bibliothèque de la Ville, La Chaux-de-Fonds
16:00	16:30	Retour à Neuchâtel, transport groupé (en car)	Point de départ: devant la Bibliothèque, La Chaux-de-Fonds

Le programme ci-dessus est publié sous réserve de modifications. Veuillez consulter les affiches sur place et les informations sur Internet sous : <http://www.ilei-mondo.info/ttk/>

Tria Tutmonda Kolokvo pri Instruado de Esperanto – Programo (Al la eventoj en Aula des Jeunes Rives la publiko havas senpagan aliron)

Horo	ĝis	Evento	Loko(j)
Merkredo 13/05/2015			
19:00	21:00	Oficiala malfermo	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
21:00	22:00	Vespera manĝeto	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
Ĵaŭdo 14/05/2015			
09:00	12:00	Kiel statas nuntempe la instruado de Esperanto (lertigado de geinstruistoj, lerniloj, lernado per interreto) Detala programo kaj prelegantoj 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
12:00	14:00	Tagmanĝo	Restaurant Café des Amis (patinoire du Littoral), Neuchâtel
14:00	18:00	Spertoj pri la rolo de la instruado de Esperanto en diversaj kampoj : psikologio, interkulturo, lernhelpa efiko de Eo (springboard to languages) Detala programo kaj prelegantoj 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
Vendredo 15/05/2015			
09:00	12:00	Esperanto kiel elemento en lingvaj politikoj Detala programo kaj prelegantoj 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
12:00	14:00	Tagmanĝo	Restaurant Café des Amis (patinoire du Littoral), Neuchâtel
14:00	18:00	Kiom Esperanto kontribuas al la konkretigo de la Jarmilaj Celoj de UN kaj Unesko ? Detala programo kaj prelegantoj 	Aula des Jeunes Rives, Neuchâtel
18:00	21:00	La fina frando (je viaj propraj kostoj)	malnova Neuchâtel
Sabato 16/05/2015			
09:00	09:30	Komuna transportado (buse)	Elirloko: rekte antaŭ la "Aula des Jeunes Rives", Neuchâtel
10:00	12:00	Vizito de CDELI (Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia), sub la gvido de Claude GACOND, arkivisto de CDELI Detala programo 	Urba Biblioteko, La Chaux-de-Fonds
12:00	13:45	Tagmanĝo	Ital'Panini, La Chaux-de-Fonds
14:00	15:00	Kiuj aksoj por kiu estonteco ? Diskutgrupoj.	Urba Biblioteko, La Chaux-de-Fonds
15:00	16:00	Fermo en sinteza formo	Urba Biblioteko, La Chaux-de-Fonds
16:00	16:30	Re-iro al Neuchâtel, komuna transportado (buse)	Elirloko: rekte antaŭ la Urba Biblioteko, La Chaux-de-Fonds

La supra programo estas publikigita sub rezervo de modifoj. Konsultu la surlokajn afiŝojn kaj la retajn informojn sub:
<http://www.ilei-mondo.info/ttk/>

Comité d'honneur de la Troisième Conférence Mondiale sur l'Enseignement de l'Espéranto**Honora Komitato de la Tria Tutmonda Kolokvo pri Instruado de Esperanto****Monika Maire-Hefti, (NE), CH**

Conseillère d'Etat, cheffe du Département de l'Education et de la Famille du canton de Neuchâtel

*Kantona Konsilianino (ekzekutiva povo) Departemento pri Edukado kaj Familio, Kantono Neuchâtel, invita instanco.***Christoph Eymann, (BS), CH**

Conseiller d'Etat du canton de Bâle-Ville. Président de la Conférence suisse des Directeurs cantonaux de l'Instruction Publique (CDIP), Berne

*Kantona Konsiliano (ekzekutiva povo), Prezidanto de la Tutsvisa Konferenco de la Kantonaj Direktoroj de Publika Instruado (CDIP EDK), Berno.***Anne-Catherine Lyon, (VD) CH**

Conseillère d'Etat du canton de Vaud, Présidente de la Conférence intercantonale de l'Instruction Publique de la Suisse Romande et du Tessin

*Kantona Konsiliano (ekzekutiva povo), Prezidanto de Interkantona Konferenco de Publika Instruado de Romandio kaj Tiĉino***Francine John-Calame (NE) CH**

Conseillère nationale.

*Nacia konsiliano***Gisèle Ory, (NE) CH**

Ancienne Conseillère nationale

*Eksa nacia konsiliano***Philippe Terrier, (NE), CH**

Président de l'Institut Neuchâtelois

*Prezidanto de Neŭŝatela Instituto***Julius Hauser, SK**

Ambassadeur, ministère des Affaires Etrangères et Européennes, Slovaquie

*Ambasadoro, Ministrejo pri Eksteraj kaj Eŭropaj Aferoj, Slovakio***Edmund Wittbrodt, PL**

Sénateur polonais, président du Comité du parlement polonais pour les affaires de l'Union Européenne, ex-ministre de l'éducation

*Pola senatano, prezidanto de la Komitato de la Pola Parlamento por la Eŭropuniaj Aferoj, eks-edukministro.***Ulrich Brandenburg, DE**

Ambassadeur d'Allemagne au Portugal

*Ambasadoro de Germanio en Portugalio***Michel Faillietaz, CH**

Consul général de Suisse à Saint-Petersbourg, Russie

*Ĝenerala Konsulo de Svislando en Sankt-Peterburgo, Ruslando***Jozef Reinart, SK**

Conseiller d'Etat au ministère des Affaires Etrangères et Européennes, Slovaquie

*Ŝtata Konsiliano ĉe Ministrejo pri Eksteraj kaj Eŭropuniaj Aferoj, Slovakio.***Seán Ó Riain, IE**

Diplomate irlandais, expert national détaché à la Commission Européenne, Bruxelles, Belgique

*Irlanda diplomato, nacia fakulo ĉe Eŭropa Komisiono, Bruselo, Belgio***Eskil Svane, DK**

Diplomate danois à la retraite.

*Dana emerita diplomato.***Bernhard Tuider, AT**

Directeur de la Collection « Plansprachen » au Musée d'Espéranto, Bibliothèque Nationale de Vienne, Autriche

*Direktoro de la kolekto pri planlingvoj en la Esperanto-Muzeo, Nacia Biblioteko, Vieno, Aŭstrio***Nathalie Schallenberg, (NE), CH**

Présidente de la Ville de La Chaux-de-Fonds

*Prezidantino de la urbo La Chaux-de-Fonds***Jean-Pierre Veya, (NE), CH**

Conseiller communal de la Ville de La Chaux-de-Fonds en charge de la culture, des sports et de la jeunesse

*Urba konsiliano (ekzekutiva povo) respondeculo pri kulturo, sportoj kaj junularo.***Jacques-André Humair, (NE), CH**

Directeur de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds

*Direktoro de la Urba Biblioteko de La Chaux-de-Fonds***Pierre-Yves Tissot, (NE), CH**

Directeur de la BV du Locle

*Direktoro de la Urba Biblioteko de Le Locle***Miguel Perez, (NE), CH**

Conseiller Communal en charge de la culture, Le Locle

*Urba konsiliano (ekzekutiva povo) respondeculo pri kulturo, urbo Le Locle***Denis de la Reussille, (NE), CH**

Président du Conseil Communal, Le Locle

*Prezidanto de la Urba Konsilio (ekzekutiva povo), urbo Le Locle***Alain Bringolf, (NE), CH**

Politicien neuchâtelois à la retraite, auteur d'une motion sur l'Espéranto approuvée par le parlement cantonal en 2009

*Neuŝatela emerita politikisto, aŭtoro de leĝpropono pri Esperanto, kiu estis aprobata de la kantona parlamento en 2009.***Christer Kiselman, SE**

Président de l'Académie d'Espéranto, mathématicien, professeur invité à l'université d'Uppsala, Suède

*Prezidanto de la Akademio de Esperanto, matematikisto, gastprofesoro en la Universitato de Upsalo, Svedio***Mark Fettes, CA**

Président de l'Association Universelle d'Espéranto, professeur associé de la Faculté de l'Education à l'Université Simon Fraser de Vancouver

*Prezidanto de Universala Esperanto Asocio UEA, asociigita profesoro pri edukado ĉe la Universitato Simon Fraser en Vankuvero***Lukasz Zebrowski, PL**

Président de l'Association mondiale de la Jeunesse Espérantiste

*Prezidanto de Tutmonda Esperantista Junulara Organizo TEJO***Ronald Glossop, USA**

Professeur d'université en philosophie à la retraite.

*Emerita universitata profesoro pri filozofio.***Anton Näf, (NE), CH**

Professeur à l'Université, Neuchâtel

*Profesoro en la Universitato, Neŭŝatelo***Claude Borel, (NE), CH**

Ancien secrétaire général de la Commission Fédérale suisse du tourisme

*Malnova ĝenerala sekretario de la Tutsvisa Komisiono pri Turismo.***Bernard Nicolet, (VD), CH**

Astrophysicien

Astrofizikisto

Kanton Neuenburg – anders als der Rest der Schweiz

Gastgeber der Dritten Weltkonferenz über den Esperanto-Unterricht

Da der Kanton Neuenburg Gastgeber der Dritten Weltkonferenz über den Esperanto-Unterricht ist, widmen wir den touristischen Teil von Svisa Espero diesmal dem kleinen Land zwischen Doubs und Neuenburgersee. Noch bis zur Revolution von 1848 war das Fürstentum Neuenburg Teil des Königreichs Preussen. Die royale Vergangenheit Neuenburgs und die Lage auf der europäischen Wasserscheide zwischen Mittelmeer und Nordsee und die sehr unterschiedlichen Klimazonen und die vielfältige Landschaft auf engstem Raum, machen Neuenburg zu einem Sonderfall im Sonderfall Schweiz!

Geschichte

Frühgeschichte

Aus zahlreichen archäologischen Funden geht hervor, dass das Gebiet des Kantons Neuenburg und insbesondere die Uferregionen des Neuenburger Sees schon in prähistorischer Zeit von Menschen besiedelt war. Bekannt sind die beiden nach den Neuenburger Ortschaften La Tène und Cortaillod benannten neolithischen Kulturen. Östlich von Neuenburg in Haut Rive liegt der bekannte historische Park Laténium, der das kantonale archäologische Museum beherrbergt.

Mittelalter und Reformation

Im frühen Mittelalter gehörte die Region um Neuenburg zum Königreich Burgund. Ab der Jahrtausendwende existierte Neuenburg als formell selbständige Grafschaft innerhalb des Heiligen Römischen Reichs unter wechselhaften Dynastien. 1592 wurde die Grafschaft Valangin mit Neuenburg vereinigt und 1643 wurde Neuenburg zum Fürstentum erhoben. Zwischen Neuenburg und Bern bestand seit 1308 ein Bündnis und mit dem Beitritt Berns zur Eidgenossenschaft wurden Neuenburg und Valangin 1353 zugewandte Orte der Eidgenossenschaft, sie erlangten je doch nie den Status eines eidgenössischen Standes. 1530 schlossen sich Neuenburg und Valangin der Reformation an und übernahmen den protestantischen Glauben.

Kanton und Republik Neuenburg

Kantono kaj Respubliko Neŭŝatelo

Amtsschprache: Französisch

Oficiala lingvo: franca

Hauptstadt: Neuenburg

Ĉefurbo: Neŭŝatelo

Fläche/Areo: 803 km²

Einwohner/Loĝantoj: 176'241

(Stand/Stato: 31.12.2013)

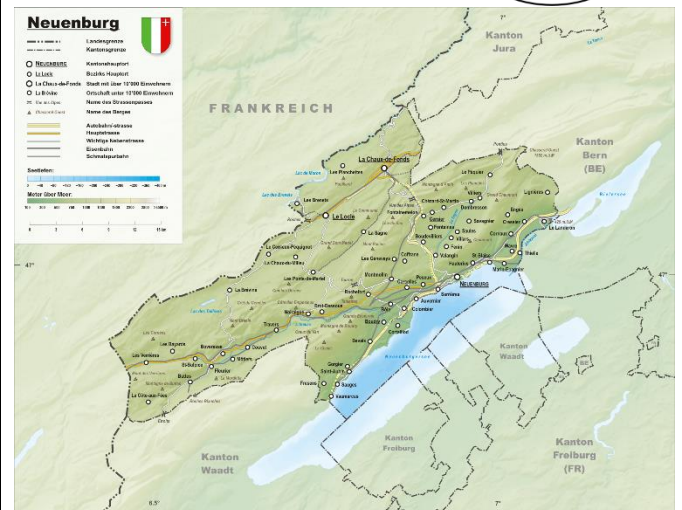

Bild: Tschubby (Quelle: Wikipedia unter der Lizenz GNU für freie Dokumentation)

Kantono Neŭŝatelo – alia ol cetera Svislando

Gastiganto de la Tria Tutmonda Kolokvo pri la instruado de Esperanto

Ĉar Kantono Neŭŝatelo estas la gastiganto de la Tria Tutmonda Kolokvo pri instruado de Esperanto, ni dediĉas la turisman parto de Svisa Espero ĉi-foje al la malgranda lando inter Doubs kaj Lago de Neŭŝatelo. Ankoraŭ ĝis la revolucio de 1848 Princlando Neŭŝatelo estis parto de Reĝolando Prusio. La reĝisma estinteco de Neŭŝatelo kaj ĝia situo sur la eŭropa akvodisklimo inter Mediteraneo kaj Norda Maro kaj la tre malsamaj klimataj zonoj kaj multvaria kamparo sur malgranda spaco faras el Neŭŝtelo specialkazon en al spezialkazo Svislando.

Historio

Foto: Neŭŝatelo, Roland Zumbühl, picswiss.
Fonto: Wikipedia GNU liberaj dokumentoj

Fruhistorio

El multnombraj arkeologiaj trovaĵoj evidentiĝas, ke la teritorio de Kantono

Neŭŝatelo kaj aparte la regionoj ĉirkaŭ la Lago de Neŭŝatelo jam en prehistoria epoko estis loĝitaj de homoj. Konataj estas la du neolitaj kulturoj nomitaj laŭ la neŭŝatelaj vilaĝoj La Tène kaj Cortaillod. Oriente de Neŭŝatelo en Haute Rive troviĝas la konata historia parko Laténium, kiu estas la sidejo de la kantona arkeologia muzeo.

Mezepoko kaj reformacio

En frua mezepoko la regiono ĉirkaŭ Neŭŝatelo apartenis al la reĝolando Burgonjo. Ek de la jarmilŝanĝo Neŭŝatelo ekzistis kiel memstara

Grafolando interne de la Sankta Romia Imperio sub ŝanĝiĝantaj dinastioj. En la jaro 1592 la grafolando Valangin estis kunigita kun Neŭŝatelo kaj en 1643 Neŭŝatelo estis altigita al Princlando. Inter Neŭŝatelo ek de 1308 ekzistis ligo kun Berno kaj per la aliĝo de Berno al la ŝurkomunumo Valangin kaj Neŭŝatelo fariĝis aliĝitaj lokoj de la ŝurkomunumo, sed ili neniam akiris la statuson de ŝurkomunuma ŝtato. 1530 Neŭŝatelo kaj Valangin aliĝis al la reformacio kaj adaptis la protestantan religion.

Preussische Herrschaft

Nach dem Erlöschen des Fürstenhauses von Orléans-Longueville durch den Tod der kinderlosen Fürstin Marie de Nemours ging das Fürstentum 1707 in preussischen Besitz über. Die Französische Revolution von 1793 hatte zwar auch in Neuenburg ihre Auswirkungen, dennoch blieb das Fürstentum Neuenburg bestehen und wurde nicht Teil der Helvetischen Republik von 1798 bis 1805. Erst 1806 wurde das Fürstentum an Napoleon abgetreten, seine Verfassung blieb aber unter der Regentschaft des napoleonischen Feldmarschalls Louis Alexandre Berthier unangetastet und nach Napoleons Niederlage gelangte das Fürstentum am 30. Mai 1814 wieder an Preussen.

Die Revolution von 1848

Der Wunsch der Neuenburger als vollwertiger Kanton in die Eidgenossenschaft eingegliedert zu werden, verhallte am Wiener Kongress ungehört. Neuenburg wurde zwar als Kanton in die Eidgenossenschaft aufgenommen, blieb aber preussisch. Bereits 1831 kam es zu einem ersten republikanischen Aufstand als Neuenburger Republikaner und Demokraten versuchten, das Ancien Régime der Royalisten zu stürzen. Am 1. März 1848 kam es dann zur Revolution, als rund 1400 Republikaner aus Le Locle und La Chaux-de-Fonds unter der Führung von Fritz Courvoisier und Ami Girard über die Vue des Alpes nach Valangin marschierten und dort die Burg einnahmen. Am

nächsten Tag eroberten sie unter dem Jubel des Volkes das Schloss und die Stadt Neuenburg. Am 30. April 1848 wurde eine neue Verfassung angenommen und Neuenburg der Kanton und die Republik Neuenburg gegründet.

Der Neuenburger Handel

Am 2. September 1856 kam es zum sogenannten Neuenburger Handel, als Royalisten in einem Putschversuch das Schloss besetzten. Dieser Putsch wurde am 4. September von republikanischen Truppen niedergeschlagen und die Führer des royalistischen Aufstandes wurden gefangen genommen. Die Schweiz widersetzte sich der preussischen Forderung auf Freilassung der Putschisten und bereitete sich in der Folge auf einen Krieg mit Preussen vor. Durch Vermittlung Louis Napoleons konnte der Streit jedoch beigelegt werden. Im Vertrag von Paris vom 26. Mai 1857 verzichtete Preussen endgültig auf alle Ansprüche auf Neuenburg, während die Schweiz im Gegenzug den royalistischen Rebellen volle Amnestie gewährte. Am 19. Juni 1857 entband der preussische König die Neuenburger in einer feierlichen Zeremonie von ihrem Treueeid und so endete formell völkerrechtlich die Zugehörigkeit Neuenburgs zum preussischen Königreich und die Schweiz erhielt offiziell ihre heute noch geltenden Grenzen, welche faktisch schon durch die Revolution und die Bundesverfassung von 1848 geschaffen worden waren.

Prusa regado

Post la perejo de la princa dinastio Orléans-Longueville pro la morto de la seninfana princino Marie de Nemours la princlando fariĝis en la jaro 1707 havaĵo prusa. La Franca Revolucio de 1793 ankaŭ havis efikojn en Neŭŝatelo, tamen la Princlando Neŭŝatelo pluekzistis kaj ne fariĝis parto de la Helveta Respubliko de 1798 ĝis 1805. Nur en la jaro 1806 la princlando estis cedita al Napoleono, ĝia konstitucio tamen ne estis tuŝita sub la regado de la napoleona feldmarŝalo Louis Alexandre Berthier kaj post la malvenko de Napoleono la 30-an de majo 1814 la princlando denove fariĝis prusa.

La revolucio de 1848

La deziro de la neŭŝatelanaroj fariĝi kiel plenrajta kanton parto de la Svisa Ĵurkomunumo, ne estis akceptita dum la Viena Kongreso de 1815. Kvankam

Neŭŝatelo estis akceptita kiel kanton en la Ĵurkomunumo, ĝi restis prusa princlando. Jam en la jaro 1831 okazis unua respublika ribelo, kiam neŭŝatelaj respublikanoj kaj demokratoj provis faligi la malnovan reĝimon de la reĝistoj. La 1-an de marto 1848 eksplodis fine la revolucio, kiam proksimume 1400 respublikanoj el Le Locle kaj La Chaux-de-Fonds sub la gvido de Fritz Courvoisier kaj Ami Girard marŝis tra la Vue des Alpes al Valangin kaj konkeris la burĝon. La venontan tagon ili konkeris sub la jubilo de la popolo la kastelon kaj la urbon Neŭŝatelon. La 30-an de aprilo estis akceptita nova konstitucio kaj fondita la Kanton kaj Respubliko Neŭŝatelo.

La Neŭŝatela Negoco

La 2-an de septembro 1856 okazis la tiel nomita Neŭŝatela Negoco, kiam reĝistoj okupis la kastelon. La puĉo

estis haltigita de la respublikaj trupoj la 4-an de septembro kaj la gvidantoj de la reĝista ribelo estis enkarcerigitaj. Svislando rezistis la prusan postulon de liberigo de la puĉistoj kaj sekve pretiĝis al milito kun Prusio. Pro perado de Louis Napoleono la kverelo povis esti solvita. En la kontrakto de Parizo de la 26-a de majo 1857 Prusio definitive rezignis pri ĉiuj rajtoj pri Neŭŝatelo, dum Svislando siaflanke koncedis amnestion kompletan al la ribelintoj. La 19-an de junio 1857 Prusio en festa ceremonio senŝarĝis la neŭŝatelanarojn de la fideleca ĵuro al Prusio kaj tiel formale finiĝis la aparteneco de Neŭŝatelo al Prusio, kaj Svislando oficiale ricevis siajn hodiaŭajn limojn, kiujn ĝi fakte jam kontrolis de post la revolucio kaj la Federacia Konstitucio de 1848.

Steckbrief des Kantons Neuenburg

Der Kanton Neuenburg liegt im Nordwesten der Schweiz in der französischen Sprachregion. Geografisch lässt er sich in vier Regionen unterteilen. Im Südosten liegt der schmale Küstenstreifen am Neuenburgersee, der auf Französisch „Le Litoral“ genannt wird und dessen Zentrum die für den Kanton namensgebende Hauptstadt Neuenburg bildet. Westlich von Neuenburg mündet die Areuse, welche das zwischen den Juraketten des Chasserons und des Chasseral liegende Val-de-Travers entwässert, in den See. Am östlichen Ende des Chasserons befindet sich der markante Felskessel des Creux du Van. Im Norden wird der Küstenabschnitt durch den Chaumont begrenzt. Hinter dem Chaumont liegt das von Seyon ebnefalls in den Neuenburgersee entwässerte Bergtal Val-de-Ruz. Nördlich der Täler Val-de-Travers und Val-de-Ruz bildet die Kette des Chasseral mit dem Passübergang Vue des Alpes die Abgrenzung zum Vallé des Ponts und zum Hochtal von La-Chaux-de-Fonds, welche nach Norden zum Doubs entwässert werden. Die nordwestliche Begrenzung des Kantons bildet schliesslich die Schlucht des Doubs mit dem Lac des Brenets, welcher auch die Grenze zu Frankreich bildet. Die mitten durch den Kanton verlaufende Jurakette des Chasseral bildet die europäische Wasserscheide – doch wie bei allem tanzt Neuenburg auch hier aus der Reihe,

indem entgegen der kontinentalen Orientierung der Süden des Kantons in die Nordsee und der Norden ins Mittelmeer entwässert werden.

Sehenswürdigkeiten

Die kleine Republik hat dem Besucher sowohl landschaftlich als auch kulturell viel zu bieten. Beginnen wir ganz im Osten mit dem Creux du Van. Der markante Felskessel am Mont Soliat bildet die Grenze zum Kanton Waadt. Er wurde 1972 unter Schutz gestellt und zählt zu den Landschaften und Naturdenkmälern von nationaler Bedeutung.

Foto: Creux du Van von Roland Zumbühl, Picsuisse. Quelle: Wikipedia unter der GNU-Lizenz für freie Dokumentation

Priskribo de Kantono Neŭŝatelo

Foto: Rigardo de Vue des Alpes al Lago de Neŭŝatelo

Kantono Neŭŝatelo situas en nordokcidento de Svilsando en la franclingva lingvoregiono. Geografie ĝi divideblas al kvar regionoj. En sudoriento situas la mallarĝa lagoborda strio laŭlonge de la Lago de Neŭŝatelo, kiu nomiĝas en la franca lingvo „Le Litoral“ kaj kies centron formas la por la kantono nomdoma ĉefurbo Neŭŝatelo. Okcidente de Neŭŝatelo alfluas al la lago la rivero Areuse, kiu senakvigas la valon Val-de-Travers, kiu situas inter la ĵurasaj montoĉenoj Chasseron kaj Chasseral. Ĉe la orienta fino de Chasseron troviĝas la rimarkinda rokkaldrono Creux du Van. En nordo la lagoborda strio estas limigita de la montoĉeno Chaumont. Malantaŭ Chaumont situas la monta valo Val-

de-Ruz, kiu senakvigas la rivero Seyon, ankaŭ alfluanto de Lago de Neŭŝatelo.

Norde de la valoj Val-de-Travers kaj Val-de-Ruz la montoĉeno de Chasseral kun la montopasejo Vue des Alpes formals la limon al la valo Vallé des Ponts kaj la alta valo de La Chaux-de-Fonds, kiuj senakvigas norden al Doubs.

Foto: Preĝejo de Boudevillier, komunumo Val-de-Ruz

La nordokcidentan limon de la kantono fine formas la ravino de Doubs kun la Lago de Brenets, kiu ankaŭ formas la limon al Francio.

La ĵurasa montoĉeno de Chasseral, kiu kondukas meze tra la kantono formas la eŭropan akvodislimon – sed same kiel je ĉio ankaŭ tie Kantono Neŭŝatelo situas ekster la normaleco, ĉar kontraŭe al la kontinenta orientiĝo la sudo de la kantono estas senakvigita al la Norda Maro kaj la nordo al Mediteraneo.

Foto: Ĉefstrato de La Chaux-de-Fonds

Vidindaĵoj

La malgranda respubliko ofertas al la vizitanto kaj kampare kaj kulture multon. Ni komencu tute en oriento kun Creux du Van. La rimarkinda rokkaldrono sub Mont Soliat formas la limon al Kantono Vaŭdo. Ĝi en 1972 estis metita sub protekto kaj apartenas al la kamparoj kaj naturmonumentoj de nacia signifo.

Standseilbahn auf den Chaumont

Foto: Bergstation der Standseilbahn auf dem Chaumont von Paebi. Quelle: Wikipedia unter der Lizenz Creative Commons 3.0

Mit der Standseilbahn, deren Talstation man von Stadtzentrum von Neuenburg mit der Buslinie Nr. 7 erreicht, gelangt man auf den 1180 m hohen Berg Chaumont. Vom Aussichtsturm auf dem Gipfel hat bei klarem Wetter eine herrliche Sicht über das gesamte Schweizer Mittelland, den Jura und auf die Freiburger und Waadtländer Alpen.

Lac des Brenets und Saut du Doubs

Im Nordwesten bildet der Doubs die natürliche Grenze des Kantons Neuenburg zu Frankreich. Unterhalb von Les Brenets durchfließt der Fluss den Lac des Brenets und überwindet anschliessend in einem eindrucksvollen Wasserfall, dem Saut du Doubs, eine Stufe von 27 Metern. Am Wanderweg entlang des Flussufers hatte der Esperanto-Pionier Edouard Ducommun Anfang des 20. Jahrhunderts den heute noch sichtbaren Esperanto-Stern in die Felswand gemeißelt.

Funikularo al Chaumont

Pere de la funikularo, kies valan haltejon oni atingas de la urba centro de Neŭŝtelo pere de la buslinio n-ro 7, oni alvenas al la 1180 metrojn alta monto Chaumont. De la belvidturo sur la kulmino oni dum klara vetero havas mirindan vidon al la tuta Svisa Mezlando, al Ĵuraso kaj al la Friburgaj kaj Vaŭdaj Alpoj.

Foto: Akvofalo de Doubs de ALLIOT A&B. Fonto: Wikipedia sub licenco Creative Commons 2.0

Lago de Brenets kaj Akvofalo de Doubs

En nordokcidento la rivero Doubs formas la naturan limon de Kantono Neŭŝatelo al Franio. Sube de Les Brenets la rivero trafluas la Lagon de Brenets kaj poste superas en impresa akvofalo ŝtupon de 27 metroj. Apud la migropado laŭlonge de la rivera bordo la Esperanto-pioniro Edouard Ducommun komence de la 20-a jarcento ĉizelis ankoraŭ nuntempe videblan Esperanto-stelon sur la rokovandon.

Kavernomueliloj ĉe la Pasejo Col-des-Roches

Du kilometroj for de la centro de Le Locle ĉe la pasejo Col-des-Roches situas la famaj por Eŭropo unikaj kavernomueliloj de Le Locle, kie jam en la 16-a jarcento la akvoenergio

Höhlenmühlen am Col-des-Roches

Zwei Kilometer vom Zentrum von Le Locle am Col-des-Roches liegen die berühmten, in Europa einmaligen Höhlenmühlen von Le Locle, wo bereits seit dem 16. Jahrhundert die Wasserkraft der unterirdischen Flüsse zum Mahlen von Getreide, Sägen und Dreschen genutzt wird.

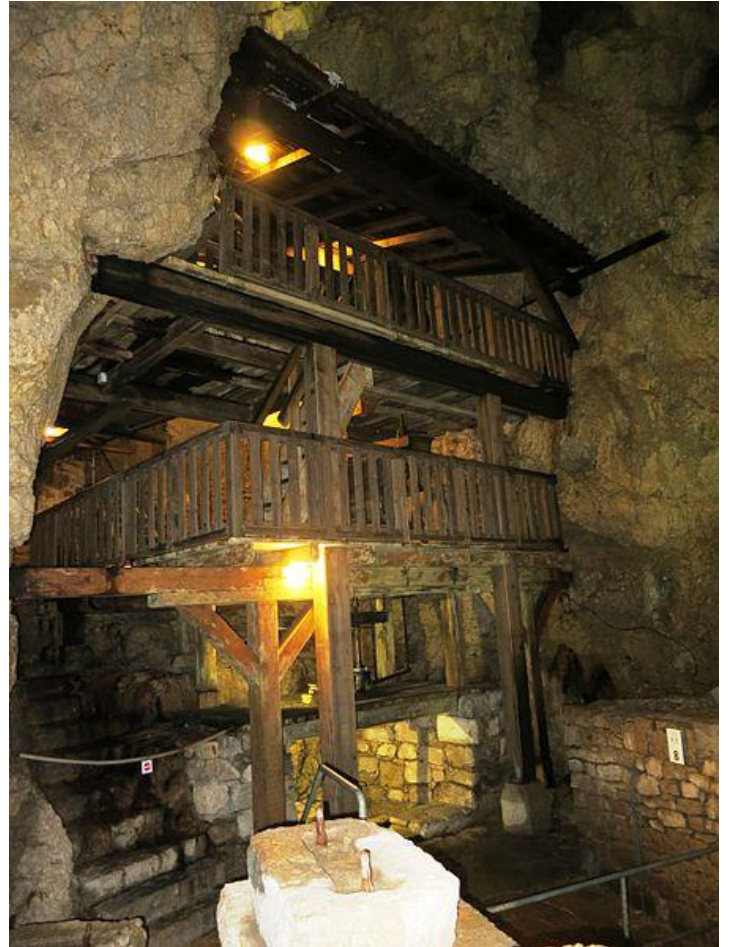

Foto: Höhlenmühle Le Locle am Col-des-Roches von Paebi. Quelle: Wikipedia unter der Lizenz Creative Commons 3.0

estis utiligita por mueli grenojn, segado kaj draŝado.

Foto: Esperantostelo ĉe la bordo de Doubs, fotita de Mirejo. Fonto: Wikipedia sub licenco Creative Commons 3.0

Le Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale : lieu de collaboration interlinguistique et de culture de l'espéranto.

(Claude Gacond)

Originalité du CDELI

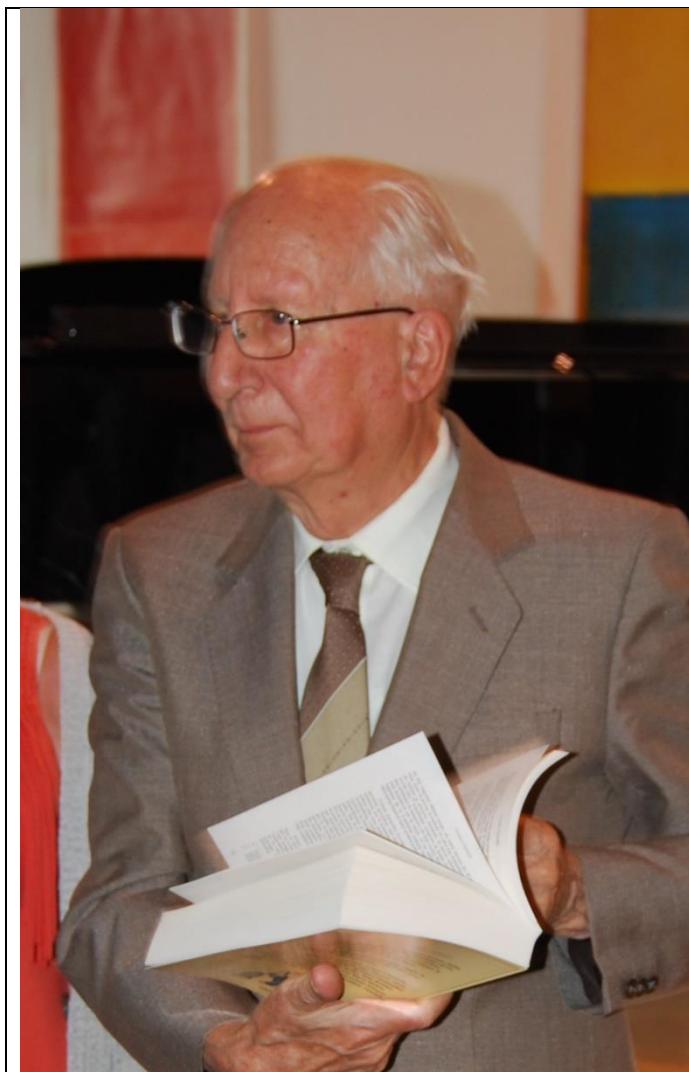
L'originalité du *Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale* (CDELI), que j'ai commencé à édifier dès 1954 dans le cadre de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds, résulte de la récolte de tout ce qui est lié à la notion même de langue internationale, qu'il s'agisse d'ouvrages de latinistes prônant l'usage international d'un latin modernisé, d'arguments favorables à la pratique de langues nationales privilégiées dans les organisations internationales, mais aussi bien sûr, avant tout, des publications les plus diverses d'adeptes de langues planifiées telles que le volapük, l'espéranto, l'ido, l'occidental ou interlingue, l'interlingua, et d'autres projets aujourd'hui généralement méconnus.

Le CDELI, en fait, a joué le rôle de refuge pour toutes sortes de documentations menacées de disparition, ce qui suscite aujourd'hui l'admiration et la collaboration des chercheurs venant consulter ce matériel inventorié qu'en partie.

Par ses cours mensuels d'espéranto et ses services de librairie et de brocante, le CDELI est devenu un important lieu d'étude de l'espéranto et de rencontres culturelles internationales. Comme le montre le site www.cdéli.org de l'Association des amis du CDELI, il occupe une place centrale où cohabitent la bibliothèque et un centre scolaire. Ainsi le CDELI peut-il disposer de classes et de l'aula de l'école pour ses cours et conférences, tout en jouissant des services de la Bibliothèque. Le CDELI a sa propre sonnette à l'extérieur ; cela permet que l'horaire de ses activités soit indépendant de celui de la bibliothèque.

En 2003, j'ai publié une première histoire du CDELI mentionnée dans la notice bibliographique. Aussi l'article actuel ne répète-t-il pas ce qui est écrit dans ce document fondamental. Il explique l'effet positif de mon intérêt et de ma sympathie pour toutes les tendances propres à l'interlinguistique. Dans notre monde conflictuel, même sur le plan de l'interlinguistique, j'ai en fait agi pour que le CDELI soit une oasis de paix et de collaboration.

Les visiteurs du CDELI s'informent souvent des raisons de mon attitude de neutralité interlinguistique. Ma réponse ne peut être qu'autobiographique. Ma sympathie pour les milieux souvent opposés à l'espéranto résulte d'une suite d'expériences personnelles qui finalement m'ont conduit à l'espéranto et au sauvetage d'archives de toutes tendances.

L'auteur : Claude Gacond, archiviste du Centre de Documentation et d'Etude sur la Langue Internationale (CDELI) à la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds et né le 20 août 1931 à Neuchâtel. Il est pédagogue, membre d'honneur de l'Association Universelle de l'Espéranto (UEA), de la Société Suisse d'Espéranto (SES) et de la Ligue Internationale des Enseignants Espérantistes (ILEI).

La aŭtoro : Claude Gacond, direktoro de la Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia (CDELI) en la urba biblioteko de La Chaux-de-Fonds naskiĝis la 20-an de aŭgusto 1931 en Neŭŝatelo. Li estas pedagogo, honora membro de Universala Esperanto Asocio (UEA), de Svisa Esperanto-Societo (SES) kaj de la Internacia Lingo de Esperantistaj Instruistoj (ILEI).

CDELI, Bibliothèque de la ville

Progrès 33, CP 3034

CH-2303 La Chaux de Fonds

Compte postal pour donations aux amis du CDELI : 10-227495

www.cdéli.org

Mon approche progressive de l'espéranto

Dès 12 ans, j'ai été renseigné sur l'existence de l'espéranto par les chroniques sur la vie internationale qu'Edmond Privat (1889-1962) publiait dans *L'Essor* et *Coopération*, périodiques auxquels mes parents étaient abonnés. Ces articles suscitaient mon intérêt. Trois ans plus tard, je découvrais qu'Edmond Privat était l'un des rédacteurs du quotidien socialiste *La Sentinelle*, journal que je me mis à consulter à la salle de lecture de la Bibliothèque de la Ville de Neuchâtel. Dans ses articles, Edmond Privat signalait parfois que ses informateurs étaient des espérantistes vivant dans les pays concernés. J'ai ainsi pris conscience de l'utilité journalistique de l'espéranto.

Dans ma famille, une tradition voulait que, suite à la scolarité obligatoire, les adolescents quittent une année la maison familiale pour aller *mâcher la paille en Suisse*

alémannique. Ainsi j'eus le privilège de séjourner à Goldern, dans l'Oberland bernois, en tant qu'élève de *l'Ecole d'Humanité* de Paulus Geheeb (1870-1961), pédagogue qui s'était réfugié en Suisse avec des collègues et de nombreux enfants juifs, quand en Allemagne, le régime nazi voulut intervenir dans l'enseignement humaniste de son *Odenwaldschule*. Lors de mon séjour en 1948, des pédagogues venaient rendre visite à Paulus Geheeb, et celui-ci faisait profiter ses étudiants de ces contacts. Il interprétait alors en allemand, phrase après phrase, les conférenciers non-germanophones qui s'exprimaient en anglais, français, italien, espagnol et espéranto. En fait, Paulus Geheeb n'était pas le seul espérantophone de l'école. Le professeur de mathématiques Gerard Cool (1921-2009), d'origine neerlandaise-indonésienne, enseignait l'espéranto aux élèves intéressés.

La Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia: loko de kunlaboro interlingvistika kaj de kulturo esperantlingva

(Claude Gacond)

Originalaĵo de CDELI

La originalaĵo de la Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia (CDELI), kiun mi ekkreis en 1954 ĉe la Biblioteko de la Urbo La Chaux-de-Fonds, rezultas el arigo de ĉio iel ligita al la nocio mem de internacia lingvo, ke temas pri latinistaj verkoj cele al latino modernigita, pri argumentado favora al uzo de privilegiaj naci-lingvoj kadre de internaciaj organizaĵoj, sed ankaŭ ĉefe pri plej diversaj publikaĵoj de adeptoj de planlingvoj, kiaj Volapük, Esperanto, Ido, Occidental aŭ Interlingue, Interlingua kaj aliaj projektoj.

Fakte CDELI plenumas rolon de protektejo por mult-specaj dokumentaroj minacataj je perejo, kio hodiaŭ estigas admiron kaj kunlaboremon ĉe esploristoj venintaj konsulti tiun materialon ĝis nun nur parte inventariita.

Per siaj ĉiumonataj Esperanto-kursoj kaj siaj libro-servo kaj brokantejo CDELI fariĝis grava studejo kaj kultura renkontejo internacia. Kiel indikas la retejo www.cdeli.org de ĝia Amikaro, CDELI okupas centran lokon je kuniĝo biblioteka kaj lerneja. Tiel por kursoj kaj konferencoj CDELI disponas je klasejoj kaj aŭlo kaj samtempe ĝuas pri la bibliotekaj servoj. Dank' al propra enir-sonorilo ĝiaj aktivecoj sendependas de la bibliotekaj.

En 2003 mi publikigis unuan historion de CDELI menciita en la bibliografia notico. Tial la nuna artikolo ne ripetas, kio skribiĝis en tiu fundamenta dokumento *Le Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds, 1954-2003 : bientôt un demi-siècle d'activité. Rapport historique*. Ĝi atentigas pri la pozitiva rezulto de miaj intereso kaj simpatio por ĉiuj tendencoj propraj al interlingvistiko. En nia konfliktema mondo mi fakte agis interlingvistike, por ke CDELI iĝu oazo paciga kaj kunlaboriga.

Vizitantoj de CDELI ofte informemas, kiel naskiĝis en mi interlingvistika neŭtralemo. Mia respondo povas esti nur aŭtobiografia. Mia simpatio al medioj ofte kontraŭaj al Esperanto rezultas el sinsekvo da personaj eksperimentoj, kiuj fine kondukis min al Esperanto kaj al la savo de arkivoj el ĉiuj tendencoj.

Mia iom-post-ioma proksimiĝo al Esperanto

Ekde mia 12-a jaro mi eksciis pri la ekzisto de Esperanto per la lego de la artikoloj pri la internacia vivo de Edmond Privat (1889-1962) publikigitaj en la gazetoj *L'Essor* kaj *Coopération*, kiujn abonis miaj gepatroj. Tiuj artikoloj vekadis mian intereson. Tri jarojn poste mi malkovris, ke Edmond Privat estas unu el la redaktoroj de la socialista taggazeto *La Sentinelle*, periodaĵo

kiun mi ekkonsultis ĉe la legejo de la Biblioteko de la Urbo Neuchâtel. En siaj artikoloj Edmond Privat foje atentigis, ke liaj informintoj estas esperantistoj vivantaj en la koncernaj landoj. Mi tiel ekkonsciis pri la ĵurnalista utileco de Esperanto.

En mia familio ekzistis tradicio, ke sekve al la deviga lernejo-periodo la adoleskoj forlasu dum unu jaro la familian hejmon por iri maĉi pajlon en Alemana Svislando, kio signifas akiri proprajn spertojn lernante fremdan lingvon for de la hejmo. Tiel mi havis la privilegion restadi en Goldern en Berna Oberlando en la Lernejo *Ecole d'Humanité* (Lernejo Homarana) de Paulus Geheeb (1870-1961), pedagogo rifuĝinta en Svislandon kun kolegoj kaj multaj judaj infanoj, kiam en Germanio la nazia reĝimo volis interveni en la instruadon de lia Lernejo *Odenwaldschule*. Dum mia tiea restado en 1948 pedagogoj venis renkontiĝi kun Paulus Geheeb, kaj tiu ĉi emis doni al miaj studentoj la eblon profiti pri tiuj kontaktoj. Li tiam interprete germanigis frazon post frazo la prelegantojn ne-germanlingvaj, kiuj esprimiĝis en la angla, franca, itala, hispana kaj eĉ en Esperanto. Fakte Paulus Geheeb ne estis la sola esperantisto en la lernejo. La matematika profesoro Gerard Cool (1921-2009), el origino neerlanda-indonezia, instruis Esperanton al la interesataj gelernantoj.

Suite à l'une des conférences traduites de l'espéranto qui avait suscité mon intérêt, devinant que j'étais allé demander à Gerard Cool des informations sur le prochain cours d'espéranto, ma professeur d'allemand me distribua des brochures de son ex-mari Fritz Haas (1898-1971), où il était démontré que la langue appelée *Occidental*, proposée en 1922 par Edgar de Wahl (1867-1948), était plus naturelle que l'espéranto, système considéré comme primitif, comme le volapük et l'ido, qui à l'aide d'affixes arbitraires, crée des mots soit disant monstrueux, absolument artificiels et incompréhensibles. Au contraire, comme elle me le démontra, tout le vocabulaire de l'occidental est immédiatement compréhensible pour un francophone, sans devoir étudier préalablement la langue en question. J'en subis la preuve, pouvant facilement traduire un texte écrit en occidental, contrairement à celui qui m'était proposé en version espéranto. J'en fus impressionné et c'est ainsi que je découvris la pluralité des projets de langues internationales. Et je fus rendu attentif que l'étude de l'espéranto, à la grammaire simpliste et arbitraire, pourrait perturber celle de l'allemand et de l'anglais et de toute autre langue naturelle. Suite à cette intervention, j'abandonnai donc mon intention de profiter d'apprendre l'espéranto. De retour à Neuchâtel pour la poursuite de mes études, dans le cadre du Service civil international (SCI) fondé par Pierre Cérésolo (1879-1945), je me mis à consacrer

mes vacances à travailler à la construction d'une fromagerie moderne dans le village valaisan d'Erschmatt et d'une route dans les alpages de Chandolin. Chaque année, la vingtaine de civilistes de ces chantiers était confrontée aux problèmes du multilinguisme. Nous découvrions la faiblesse de notre anglais scolaire qui limitait nos débats vespéraux. Et je me mis à envier les quelques espérantophones présents qui pouvaient aisément échanger leurs points de vue et jouaient parmi nous le rôle d'interprètes. Je commençai à regretter de ne pas avoir profité d'apprendre l'espéranto à Goldern.

Lors des assemblées annuelles du SCI, je fis la connaissance d'Edmond Privat, dont j'appréciais toujours les articles. J'appris qu'il était conférencier au Service suisse des ondes courtes ou Radio Suisse Internationale (RSI) pour l'une des émissions hebdomadaires en espéranto.

A Neuchâtel, je fis bientôt plus ample connaissance avec Edmond Privat qui était handicapé. Il m'avait demandé de l'aider, un matin par semaine, pour se rendre à l'Université. Je n'imaginai alors nullement, que quelques années plus tard, j'aurais subitement à intervenir au sauvetage des archives de ce professeur d'anglais et de littérature anglophone, et à lui succéder à Berne comme conférencier pour les émissions en espéranto.

Foto: Claude Gacond la fondinto de CDELI kun la Occidentalisto Alphonse Matejka en la unua laborsalono de CDELI.

Sekve al unu konferenco elesperantigita vekinta mian intereson, opiniante, ke certe mi iris kontakti Gerard Cool por informiĝi pri la venonta Esperanto-kurso, mia profesoro de la germana lingvo disdonis al mi broŝurojn verkitajn de ŝia eks-edzo Fritz Haas (1898-1971), kiuj demonstris, ke la lingvo nomata Occidental, proponita en 1922 de Edgar de Wahl (1867-1948), estis pli

natura ol Esperanto, sistemo konsiderebla kiel primitiva, same kiel Volapük kaj Ido, kiuj helpe de fuŝaj afiksoj kreas vortojn, kiujn ŝi asertis monstraj, absolute artefaritaj kaj nekomprenblaj. Kontraŭe, kiel ŝi demonstraciis, la tuta vortaro de Occidental estas tuj komprenebla por franclingvano, sen devo antaŭlerni la koncernan lingvon. Al prua leg-ekzerco mi estis tuj submetita, mi povis senpene traduki tekston el Occidental, kontraŭe al tiu, kiun ŝi proponis en Esperanta versio. Tio estis konvikiga favore al Occidental kaj tiel mi malkovris la plurecon de la projektoj de lingvoj internaciaj. Kaj mi estis atentigita, ke la studo de Esperanto kun simpleca kaj arbitra gramatiko povus perturbi tiun de la germana kaj de la angla et de iu ajn alia natura lingvo. Sekve al tiu interveno mi forlasis mian intencon profiti lerni Esperanton.

Revene al Neuchâtel por la daŭrigo de miaj studoj, kadre de la organizo Servo Civila Internacia (SCI) fondita de Pierre Cérésolo (1879-1945) mi dediĉis miajn feriojn al konstru-laboro de moderna fromaĝejo en la Valeza vilaĝo Erschmatt kaj de strato en alpejo super Chandolin. Ĉiujare la dudeko da civilistoj en tiuj laborejoj

konfrontiĝis al la multlingvismaj problemoj. Ni malkovris la malforton de nia lerneja angla lingvo, kiu perturbis niajn vesperajn diskutojn. Kaj mi komencis envii la kelkajn ĉeajn esperantistojn, kiuj kapablis facile interŝanĝi siajn vidpunktojn kaj plenumis inter ni la rolon de interpretistoj. Mi komencis bedaŭri ne esti profitinta lerni Esperanton en Goldern.

Dum la jar-kunvenoj de SCI mi konatiĝis kun Edmond Privat, kies artikolojn mi daŭre ŝatis. Mi eksciis, ke li estas preleganto je la servo de la Svisa Kurtonda Servo aŭ Svisa Radio Internacia (SRI) por unu el la ĉiusemajnaj elsendoj esperantlingvaj. En Neuchâtel mi pli intime konatiĝis kun Edmond Privat, kiu estis handikapita. Li petis mian helpon po unu matenon semajne por iri al la Universitato. Mi tiam neniel imagis, ke kelkajn jarojn poste mi devos subite interveni al la savo de la arkivaĵoj de tiu profesoro de la angla lingvo kaj literaturo kaj lin anstataŭi en Berno kiel prelegisto por la Esperanto-elsendoj.

Contacts avec des opposants à l'espéranto

Mais les théories de Fritz Haas m'avaient rendu conscient des soi-disant méfaits que pourrait causer l'espéranto sur le plan de la vie culturelle des peuples, par son artificialité. Je désirais en apprendre plus à ce sujet. Aussi décidai-je de rendre visite aux occidentalistes et idistes dont j'avais trouvé les adresses dans divers ouvrages empruntés à la Bibliothèque de la Ville de Neuchâtel. Je me rendis à Corseaux près de Lausanne pour rencontrer Fred Lagnel (1901-1995), le rédacteur de la revue *Cosmoglotta* et je découvris un enseignant fort sympathique. Le jour même, à Morges, je fus aussi reçu par le professeur de dessin et peintre Ric Berger (1894-1984), dont j'admire les tableaux et les esquisses fort originales des monuments historiques vaudois. En fait, ces deux occidentalistes me parlèrent peu de l'occidental, tant ils s'acharnèrent à critiquer et dénigrer l'espéranto.

Plus tard, je découvris à Genève un même acharnement contre l'espéranto de la part du couple idiste Jakob (1907-1968) et Clara (1907-2007) Kreis-Schneeberger. Je commençais, en fait, à devenir un véritable spécialiste des dites tares de l'espéranto, sans pourtant réellement connaître cette langue. Avant de quitter ces Genevois qui m'avaient si aimablement reçu, avec une certaine impertinence juvénile, je leur rappelai que j'étais venu chez eux chercher des informations sur l'ido plutôt que sur l'espéranto. Aussi m'invitèrent-ils à un nouveau rendez-vous qui fut, cette fois-ci, réellement consacré à la langue de Louis Couturat (1897-1914). J'admire leur bibliothèque et la richesse de leurs archives où même le

volapük était présent. Ils rédigeaient la revue *Progreso* et m'en distribuèrent des cahiers que je commençai déjà à déchiffrer avec un intérêt grandissant lors de mon retour en train, comme je l'avais fait en revenant de chez les adeptes de l'occidental avec les cahiers de la revue *Cosmoglotta*.

D'autres déplacements informatifs me conduisirent chez les occidentalistes Alphonse Matejka (1902-1999) à La Chaux-de-Fonds et André Schild (1910-1981) à Bâle. Je priai mes nouveaux interlocuteurs de me parler avant tout de leur propre mouvement. Et chez le mécanicien dentiste de La Chaux-de-Fonds et le professeur de sténographie de Bâle, je découvris deux polyglottes hors norme qui acceptèrent de cesser de dénigrer la langue de Zamenhof (1859-1917), ayant découvert que j'en connaissais tous les vices, pour me démontrer toutes les qualités et avantages pour le monde occidental de l'idiome proposé en 1922 par l'Allemand de Tallin Edgar von Wahl (1867-1948). J'appris alors qu'il devenait nécessaire de substituer au nom *occidental* le terme *interlingue* plus approprié. En effet, à l'époque de la décolonisation, le nom *occidental* pouvait nuire à la langue, faisant croire qu'elle n'était destinée qu'aux peuples occidentaux. Le terme *interlingue* leur paraissait approprié, car le linguiste suisse Alexandre Gode von Aesch (1904-1970), œuvrant à New-York au service de l'International Auxiliary Language Association (IALA), avait annoncé la publication prochaine de son projet de langue planifiée *interlingua*, annoncé comme le fruit des travaux de l'IALA qui allait être dissoute.

Kontaktoj kun Esperanto-kontraŭloj

Sed la teorioj de Fritz Haas konsciigis min pri la diritaj misfaroj, kiujn povus kaŭzi Esperanto je la nivelo de la kultura vivo de la popoloj pro sia artefariteco. Mi deziris pliprofunde informiĝi tiurilate. Tial mi decidis viziti la okcidentalistojn kaj idistojn, kies adresojn mi malkovris en diversaj libroj elpruntitaj ĉe la Biblioteko de la Urbo Neuchâtel. Mi veturis al Corseaux proksime de Lausanne por renkontiĝi kun Fred Lagnel (1901-1995), la redaktoro de la revuo Cosmoglotta kaj mi malkovris ege simpatian instruiston. Samtage en Morges min ricevis la desegna profesoro kaj pentristo Ric Berger (1894-1984), kies pentraĵojn kaj ege originalajn skizojn pri la vaŭdaj historiaj monumentoj mi admiris. Fakte tiuj du okcidentalistoj malmulton diris al mi pri Occidental, tiom ili persistis kritiki kaj misfamigi Esperanton.

Poste mi malkovris en Ĝenevo saman furiozon kontraŭ Esperanto fare de la

idistaj geedzoj Jakob (1907-1968) kaj Clara (1907-2007) Kreis-Schneeberger. Mi komencis fakte fariĝi vera fakulo pri la diritaj mankoj de Esperanto, tamen sen reale koni tiun lingvon. Antaŭ ol forlasi tiujn ĝenevanojn, kiuj tiel afable ricevis min, laŭ ia juneca malĝentilo mi atentigis ilin, ke mi estis veninta al ili por akiri informojn pri Ido, prefere ol pri Esperanto. Tial ili invitis min reveni por nova rendevuo, kiu ĉifoje estis reale dediĉita al la lingvo de Louis Couturat (1897-1914). Mi admiris ilian bibliotekon kaj la riĉecon de iliaj arkivaĵoj, kie eĉ Volapük ĉeestis. Ili redaktis la revuon Progreso kaj disdonis kelkajn kajerojn, kiujn mi jam ekdeĉifris kun kreskanta intereso dum mia trajna reveno, kiel cetere mi faris revene el la adeptoj de Occidental kun la kajeroj de la revuo Cosmoglotta.

Aliaj porinformaj veturoj kondukis min ĉe la okcidentalistoj Alphonse Matejka (1902-1999) en La Chaux-de-Fonds kaj André Schild (1910-1981) en Bazelo. Mi petis miajn novajn renkontitojn antaŭ ĉio raporti

pri sia movado. Kaj ĉe la dentmekanikisto de La Chaux-de-Fonds kaj ĉe la stenografia profesoro de Bazelo mi malkovris du ekster-normajn poliglotojn, kiuj akceptis ĉesi mistrakti la lingvon de Zamenhof (1859-1917), ĉar ili malkovris, ke mi reale konis ties fuŝojn, por demonstri ĉiujn kvalitojn kaj avantaĝojn por la okcidenta mondo de la idiomo proponita en 1922 de la germano de Tallin Edgar von Wahl (1867-1948). Mi tiam lernis, ke fariĝis necese ŝanĝi la nomon Occidental per la termino Interlingue pli konvena. Fakte je la epoko de la elkoloniigo la nomo Occidental malservis la lingvon kredigante, ke ĝi celas nur la okcidentajn popolojn. La termino Interlingue ŝajnis al ili konvena, ĉar la svisa lingvisto Alexandre Gode von Aesch (1904-1970), laboranta en New York serve al International Auxiliary Language Association (IALA) konigis la baldaŭan eldonon de sia planlingva projekto Interlingua, anoncita kiel la rezulto de la laboroj de IALA malfondota.

André Schild était à ce sujet en correspondance avec Alexandre Gode. Bien renseigné, il était déjà prêt à abandonner l'interlingue en faveur de l'interlingua, ce qu'il réalisa dès le lancement de cette langue en 1952. Nos relations sont restées durables, si bien qu'en 1971, j'ai participé à l'organisation d'un congrès de l'interlingua à Bâle.

Observation en ethnologue

Dans le cadre de mes études universitaires d'ethnologie, j'avais appris à observer les attitudes et manières de penser propres à chaque groupe humain examiné, et à les respecter. J'ai abordé de cette façon les espérantistes, idistes et interlinguistes que je rencontrais. Je pris conscience que ce qui divisait les adeptes de ces projets de langues internationales était en fait plus d'ordre théorique et philosophique que proprement linguistique.

Tandis que les espérantistes visent l'édification d'un monde où tous les peuples et toutes les langues soient respectés sur un plan d'égalité culturelle et linguistique, grâce à la pratique d'une langue considérée comme neutralement humaine, en fait, les adeptes de l'ido et de l'occidental/interlingue ne cultivaient pas une telle utopie. Ils ne recherchaient qu'une langue auxiliaire qui puisse faciliter les relations internationales. Ils n'avaient pas les mêmes buts que les espérantistes. Pour eux, l'ido ou l'occidental devait se contenter de jouer un rôle de langue **auxiliaire** dans les relations internationales politiques et commerciales.

Ils reprochaient en fait aux espérantistes leur **communautarisme**, c'est-à-dire leur pratique de l'espéranto dans une multitude de groupes, sociétés et congrès, soit disant sans utilité réelle. Les espérantistes rencontrés visaient en fait un réel bilinguisme

espéranto / propre langue ethnique, ceci même au niveau de leur vie familiale. De la part des idistes et occidentalistes, que de moqueries ai-je entendues au sujet de ces étranges familles espérantistes, et aussi contre les traductions en espéranto de chefs d'œuvres littéraires, et même contre le développement d'une littérature originale en espéranto. Ils pensaient que la langue internationale doit se limiter à rendre service sur le plan de la vie internationale, sans commencer à être cultivée comme langue autonome égale aux autres langues.

J'ai considéré ces deux points de vue comme intéressants, discutables et dignes d'étude plus approfondie. En ethnologue, je respectais ces deux idéaux différents. Et je serais resté à cette attitude d'observateur extérieur, si subitement je n'avais pas été confronté à une situation absolument nouvelle.

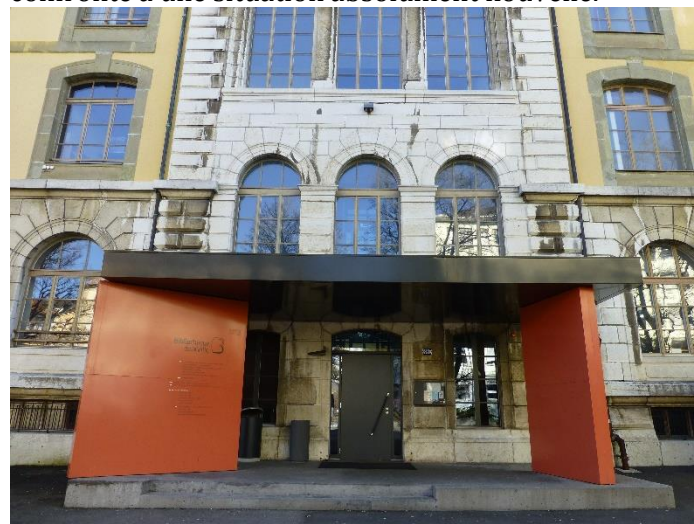

Foto Mireille Grosjean: Norda enirejo de la Urba Biblioteko de La Chaux-de-Fonds

André Schild tiu-teme korespondadis kun Alexandre Gode. Bone informita, li pretiĝis forlasi Interlingue favore al Interlingua, kion li realigis ekde la lanĉo de tiu lingvo en 1952. Niaj rilatoj plu daŭris, tiel ke en 1971 mi partoprenis al la organizo de kongreso de Interlingua en Bazelo.

Etnologa observado

Kadre de miaj universitataj studoj pri etnologio, mi estis lerninta observi la sintenojn kaj pens-manierojn proprajn al ĉiu ekzamenata homgrupo, kaj ilin respekti. Tiel mi kontaktiĝis kun la esperantistoj, idistoj kaj interlingvistoj, kiujn mi renkontis. Mi ekkonsciis, ke kio dividis la adeptojn de tiuj projektoj de internaciaj lingvoj, tio estis fakte pli teoria kaj filozofia ol reale lingva.

Dum la esperantistoj celis konstruon de mondo, kie ĉiuj gentoj kaj ĉiuj lingvoj estu respektataj je nivelo kultura kaj lingva dank'al la

*praktikado de lingvo konsiderata kiel neŭtrale homa, fakte la adeptoj de Ido kaj de Occidental/Interlingue ne kultivis tian utopion. Ili celadis nur helplingvon, kiu povu faciligi la internaciajn rilatojn. Ili ne havis la samajn celojn, ol la esperantistoj. Por ili Ido aŭ Occidental devus kontentiĝi ludi rolon de **helpa** lingvo en la internaciaj rilatoj politikaj kaj komercaj.*

*Ili fakte riproĉis al la esperantistoj ties **komunumemon**, tio estas ilia praktiko de Esperanto ĉe multeco da grupoj, societoj kaj kongresoj konsiderataj sen reala utileco. La renkontitaj esperantistoj fakte celis realan dulingvismon Esperanto / propra etna lingvo, tio eĉ je la nivelo de sia familia vivo. De la idistoj kaj okcidentalistoj kiom da moko mi aŭdis pri tiuj strangaj familioj esperantistaj, kaj ankaŭ pri la tradukado en Esperanton de beletraj ĉefverkoj, kaj eĉ kontraŭ la disvolvo*

de originala literaturo. Ili opiniis, ke la internacia lingvo devas limigi sin al helpoj je la nivelo de la internacia vivo, sen ekesti kultivata kiel aŭtonoma lingvo egale al la aliaj lingvoj.

Mi emis konsideri ambaŭ vidpunktojn kiel interesaj, diskutablaj kaj indaj je pli profunda esploro. Kiel etnologo mi respektimis ambaŭ malsimilajn idealojn. Kaj certe mi estus restinta je tiu sinteno de ekstera observado, se mi ne estus subite travivinta tute novan situacion.

Etude approfondie de l'espéranto

En 1952, lors de mes études pédagogiques, avec mes camarades nous sommes restés bouche bée lorsque notre professeur de méthodologie du français émit tout par hasard son opinion sur l'espéranto, langue qu'il avait l'air de bien connaître. A le croire, il s'agissait d'une espèce de *petit nègre* barbare juste capable de satisfaire des esprits primaires bornés. Nous suivions justement un cours sur la littérature anglaise donné par le professeur Edmond Privat, connu comme espérantiste. Celui-ci ne nous semblait nullement borné.

Ma réaction silencieuse fut immédiate, je me rendis chez le civiliste espérantiste Jules Gilliard (1901-1962) à La Neuveville, afin de faire réellement connaissance avec l'espéranto. Celui-ci me proposa la lecture du roman original *La longa vojo* (1935) de l'écrivain espérantiste allemand Richard Meye (?-1945). A l'aide d'un dictionnaire espéranto-français, il m'apprit à lire ce roman, phrase après phrase, me faisant découvrir comment l'espéranto construit son vocabulaire d'une manière autonome à l'aide d'un nombre limité d'éléments lexicaux internationaux aux significations précises indiquées dans tout dictionnaire. En bon pédagogue, il me fit commencer la lecture, mot après mot, phrase après phrase, de ce roman décrivant la vie dramatique d'un chômeur devenu vagabond.

Rentré à la maison, je poursuivis l'exploration de ce roman. Le week-end pluvieux qui succéda à cette visite

fut favorable à cette lecture. Mais je rencontrai bientôt le mot *kurilaĉoj* que je ne réussissais pas à déchiffrer. Par un coup de téléphone, j'appelai à l'aide Jules Gilliard, et celui-ci, en bon pédagogue, me répondit : *Je te pensais intelligent, mais je constate qu'il s'agit peut-être d'une illusion ! As-tu seulement essayé de décomposer ce mot en ses éléments lexicaux qui certainement sont tous consultables dans le dictionnaire que je t'ai prêté ?* Et je découvris qu'en effet les monèmes *kur*, *il*, *aĉ*, *o* et *j* étaient tous clairement compréhensibles. Je répondis que *kur* signifie *courir*, que les suffixes *il* et *aĉ* jouent un rôle *instrumental* et *péjoratif*, et qu'enfin les finales *o* et *j* caractérisent les substantifs et leur pluriel. *Kur-il-o* découvris-je, est donc un *instrument* qui permet de *courir*. Mais impossible de trouver un équivalent en français. S'il s'agit de la *jambe*, j'avais déjà trouvé les termes *gambo* et *kruro*. Jules Gilliard me fit comprendre que l'espéranto peut aussi forger d'autres vocables, qu'à l'aide du suffixe *il* il est capable de créer des mots tels que *paŝilo*, *marŝilo*, *kurilo*, *saltilo*, pour caractériser les jambes qui nous permettent de faire des pas, de marcher, de courir, de sauter, ceci donc à partir des verbes *paŝi*, *marŝi*, *kuri* et *salti*. Le vagabond, étant poursuivi par les gendarmes et fatigué à force de courir, sentait ses jambes perdre leur force, ainsi de *kurilo*, pluriel *kuriloj*, elles étaient devenues des *kurilaĉoj*. Je découvrais la richesse imprévue d'une langue agglutino-isolante telle que l'espéranto et continuai avec enthousiasme la lecture de ce roman.

Studado de Esperanto

En 1952, okaze de miaj pedagogiaj studoj, kun miaj kamaradoj ni gavis, kiam nia profesoro pri la franclingva metodologio hazarde asertis sian opinion pri Esperanto. Tiun lingvon li fakte ŝajnis bone koni. Laŭ li ĝi konsistis pri speco de barbara nigrula fuŝlingvo primitiva apenaŭ kapabla kontentigi etmensajn neklerulojn. Ni ĝuste sekvadis kurson pri la angla literaturo de Edmond Privat konata kiel esperantisto. Tiu profesoro neniel donis al ni la impreson de etmensa neklerulo ema praktikadi fuŝlingvon. Mia silenta reago tujis, mi iris viziti en la urbo La Neuveville la esperantistan civiliston Jules Gilliard (1901-1962), cele al reala konatiĝo kun la lingvo Esperanto. Tiu esperantisto proponis al mi la legadon de la originala romano La longa vojo (1935) de la germano kaj esperanto-verkisto Richard Meye (?-1945). Helpe de vortaro esperanto-franca li instruis al mi legi tiun romanon frazon post frazo, malkovrigante al mi kiel Esperanto aŭtonome konstruas sian vortaron helpe de limigita nombro da leksikaj elementoj internaciaj, kies precizaj signifoj estas indikitaj en la vortaroj. Kiel bona pedagogo li

instigis komencon de la legado vorton post vorto, frazon post frazo, de tiu romano priskribanta la dramon vivon de senlaborulo iĝinta vagabondo.

Rehejmiĝinte mi tuj daŭrigis la esploradon de tiu romano. La pluva semajnfino sekvinta tiun viziton favoris tiun legadon. Sed mi baldaŭ renkontis la vorton kurilaĉoj, kiun mi ne kapablis deĉifri. Telefonvoke mi petis la helpon de Jules Gilliard, kaj tiu ĉi, kiel bona pedagogo respondis : Mi kredis vin inteligenta, sed mi konstatas, ke eble temis pri iluzio ! Ĉu almenaŭ vi provis malkomponi tiun vorton en ties leksikaj elementoj, tutcerte ĉiuj el ili konsulteblas en la vortaro, kiun mi alpruntis al vi ? Kaj mi fakte malkovris, ke la monemoj kur, il, aĉ, o kaj j estis ĉiuj klare kompreneblaj. Mi respondis, ke kur signifas courir, ke la sufiksoj il kaj aĉ plenumas rolojn instrumentan kaj pejorativan, kaj fine, ke la finaĵoj o kaj j karakterizas la substantivojn kaj ties pluralon. Kur-il-o mi malkovris, estas do instrumento, kiu ebligas kuri. Sed ne eblis trovi franclingvan ekvivalenton. Se temas pri la jambe, mi jam trovis la terminojn gambo kaj kruro. Jules Gilliard komprenigis al mi, ke Esperanto kapablas forĝi aliajn

vortojn, ke helpe de la sufikso il ĝi kapablas krei vortojn kiel paŝilo, marŝilo, kurilo, saltilo, por karakterigi la gambojn, kiuj ebligas al ni fari paŝojn. marŝi, kuri, salti, tio do helpe de la verboj paŝi, marŝi, kuri kaj salti. La vagabondo, estanta postkurata fare de la ĝendarmoj kaj laca, tiom li jam kuris, sentas siajn gambojn perdi ties forton, tial el kurilo, pluralo kuriloj, ili fariĝis kurilaĉoj. Mi malkovris la riĉecon, kiun mi ne antaŭvidis, de lingvo de la tipo aglutina kaj izoliva, kia estas fakte Esperanto kaj daŭrigis kun kreskanta entuziasmo la legadon de tiu originala romano.

Foto: Urba biblioteko de La Chaux-de-Fonds

J'ai alors constaté que des mots proclamés comme monstrueux, car incompréhensibles à première vue, devenaient non seulement facilement saisissables par l'analyse de leurs éléments lexicaux, et qu'ils apportaient stylistiquement une vigueur inattendue au roman dont j'avais entrepris la lecture. Je découvrais que grâce à sa régularité grammaticale, à partir d'un lexique international facilement compréhensible, et d'affixes aux rôles précis aussi facilement compréhensibles, l'espéranto est apte à forger d'une manière autonome un nombre quasi illimité de mots aux significations précises, même si ceux-ci n'existent pas forcément dans les autres langues dites *naturelles* et ne se trouvent pas dans les dictionnaires.

Grâce à la lecture attentive de ce roman original, j'ai donc pris conscience du génie propre de l'espéranto. J'en fis part à mes camarades d'étude, puis à notre professeur qui découvrit à son tour que l'espéranto ne correspondait nullement à ce qu'il s'était imaginé et que les critiques habituelles qu'il avait simplement répétées, sans les avoir contrôlées, dévoilaient un manque d'objectivité scientifique. Plus tard, lorsqu'il était devenu professeur d'histoire à l'Université de Neuchâtel et prenait part aux excursions et conférences que j'organisais dans le cadre des sociétés de géographie et des sciences du canton de Neuchâtel, il me rappela plusieurs fois sa critique subjective de l'espéranto qui avait été pour lui une sévère leçon. Dès lors, me répétait-il, il s'était abstenu d'émettre un point de vue sur une matière non préalablement explorée avec objectivité. Je rapporte ces faits, car pour moi aussi

ils ont été à la source de mon objectivité interlinguistique. Je me suis aussi abstenu de répéter des critiques dont je n'avais pas pu contrôler la véracité. Chez Jules Gilliard, j'ai découvert une riche bibliothèque que j'ai pu consulter durant plusieurs années. Elle me permit de m'instruire sur la littérature originale, l'histoire et la vie de l'espéranto. Malheureusement, quel fut mon désarroi lorsque j'appris que mon ami était mort accidentellement le 28 avril 1962. Quelques jours plus tard, lorsque je rendis visite à sa famille, je découvris avec effroi que l'ensemble de sa documentation avait été livrée à un chiffonnier, à l'exception de quelques livres reliés qui avaient été transmis à Neuchâtel au latiniste espérantiste Charles Ecabert (1913-1962). Ce désastre m'a alors rendu attentif au danger qui menace les archives privées, lorsqu'elles résultent d'un intérêt non partagé par les membres de la famille du collectionneur.

Enseignement expérimental de l'espéranto à l'école primaire

J'avais provisoirement interrompu mes études universitaires, après avoir découvert que les diplômés en ethnologie et archéologie n'ouvraient aucune place de travail et ne pouvaient que conduire au chômage. Alors en 1952, j'étais entré à l'Ecole normale, prévoyant comme beaucoup d'instituteurs, que plus tard, à côté de ma fonction d'enseignant dans le degré primaire, je pourrais poursuivre mes études universitaires. Mais tout se déroula autrement que prévu.

Mi tiam konstatis, ke vortoj asertitaj kiel monstraj, ĉar nekomprenblaj unuavide, fariĝis ne nur facile komprenblaj per la analizo de ties leksikaj elementoj, kaj ke ili stile alportis neatenditan viglon al la romano, kies legadon mi entreprenis. Mi malkovris, ke dank'al sia gramatika reguleco, el internacia leksiko facile komprenbla, kaj el afiksoj, kies preciza rolo ankaŭ facile komprenblas, Esperanto kapablas forĝi laŭ aŭtonoma maniero kvanton kvazaŭ senliman da vortoj kun precizaj signifoj, eĉ se tiuj ĉi ne reale ekzistas en la ceteraj lingvoj diritaj naturaj kaj ke ili ne troviĝas en la vortaroj.

Dank' al la atenta legado de tiu originala romano mi do ekkonsciis pri la propra genio de Esperanto. Tion mi menciis al miaj stud-kamaradoj, kaj poste al nia profesoro, kiu siavice malkovris, ke Esperanto neniel respondas al tio, kion li imagis kaj ke la kutimaj kritikoj, kiujn li simple ripetis, sen esti ilin kontrolintaj, fakte atestis pri manko de scienca objektiveco. Poste, kiam li fariĝis profesoro de historio en la

Universitato de Neuchâtel kaj foje partoprenis al ekskursoj aŭ konferencoj, kiujn mi organizis kadre de la societoj pri geografio kaj pri natursciencoj de la kantono de Neuchâtel, li rememorigis al mi plurfoje sian subjektivan kritikon de Esperanto, kiu iĝis por li grava leciono. Ekde tiam, li emis rediri, li atentis eviti esprimi vidpunkton pri fakto ne antaŭe objektive esplorita. Mi raportas tiujn faktojn, ĉar ankaŭ por mi tio instigis min al interlingvistika objektiveco. Ekde tiam mi min detenis ripeti kritikojn, kies veron mi ne estis povinta kontroli. Ĉe Jules Gilliard mi malkovris riĉan bibliotekon, kiun mi povis konsulti dum pluraj jaroj. Ĝi ebligis min instruiĝi pri la originala literaturo, pri la historio kaj pri la vivo de Esperanto. Malfeliĉe, kiam mi konfuziĝis, kiam mi eksciis, ke mia amiko akcidente mortis la 28-an de aprilo 1962. Kelkajn tagojn poste, kiam mi iris viziti lian familion, mi malkovris kun hororo, ke entute lia dokumentaro tiom valora liveriĝis al paperkolektisto, kun escepto de kelkaj binditaj libroj transdonitaj en

Neuchâtel al la latinisto kaj esperantisto Charles Ecabert (1913-1962). Tiu detruo atentigis min pri la danĝero minacanta la privatajn arkivojn, kiam ili rezultas el intereso ne komuna al la membroj de la familio de la kolektinto.

Ekperimenta instruado de Esperanto en unuagrada lernejo

Mi provizore ĉesigis miajn universitatajn studojn post la malkovro, ke tiam etnologia kaj arkeologia diplomoj ne kondukas al gajn-eblo, sed nur al senlabora situacio. Tial en 1952 mi elektis pedagogian orientiĝon. Mi antaŭvidis daŭrigi miajn universitatajn studojn apud la plenumo de mia instruista funkcio en elementa lernejo. Sed ĉio disvolviĝis alimaniere, ol antaŭvidite.

Foto: Lernantoj dum studosabato en CDELI la 24-an de januaro 2015

Au printemps 1953, pour faire connaissance avec le mouvement espérantiste, je pris part à l'assemblée annuelle de la Société espérantiste suisse (SES). Le discours inaugural d'Edmond Privat m'a été compréhensible, mais bientôt des débats qui suivirent, je n'ai plus rien saisi. Tout à coup, tous les regards se tournèrent vers moi. Ne saisissant pas exactement ce qui m'était demandé et ne désirant pas le montrer, je me contentai de répondre tout simplement affirmativement par un *jes*, ce qui suscita des applaudissements.

Quelques jours plus tard, je reçus un paquet contenant du papier à lettre et d'autres petits matériels de bureau. Par téléphone, je m'informai de la raison de cet envoi et j'appris que j'avais été élu secrétaire de la jeunesse espérantiste. Que faire ? Je me mis tout simplement au

travail pour remplir dignement cette fonction que j'avais acceptée involontairement, me mettant à organiser des week-ends d'étude de l'espéranto dans les auberges de jeunesse et de la nature, dont le succès allait croissant. Mais la préparation de ces rencontres m'obligea à étudier intensivement l'espéranto, son histoire et sa littérature, afin de pouvoir en parler en véritable connaisseur lors de ces rencontres qui devinrent mensuelles.

Ma carrière pédagogique débuta en 1954 dans le village de La Sagne, et comme sujet de travail de fin d'études pédagogiques, je reçus la tâche de traiter des problèmes complexes de l'enseignement dans une classe rurale à plusieurs niveaux. Mais en 1956, un évènement inattendu changea l'orientation de ce travail.

Printempe en 1953 por konatiĝi kun la Esperanto-movado mi partoprenis la jaran kunvenon de Svisa Esperanto-Societo (SES). Komprenbla montriĝis por mi la malferma parolado de Edmond Privat, sed poste el la debatoj mi nenion komprenis. Subite ĉiuj rigardoj direktiĝis al mi kaj por kaŝi mian nekomprenon al demando, mi kontentiĝis respondi per simpla jes, kio okazigis aplaŭdadon. Kelkajn tagojn poste mi ricevis pakafon, kiu entenis leterpaperon kaj oficejajn objektojn. Telefone mi informiĝis pri la kaŭzo de tiu sendo

kaj mi eksciis, ke min la asembleo elektis kiel sekretarion de la esperantista junularo. Kion fari ? Mi simple eklaboris, por digne plenumi tiun taskon nekonscie akceptitan, ekorganizante semajnfinajn studrenkontojn pri Esperanto en gastejoj junularaj kaj naturamikaj. Tiuj renkontoj disvolviĝis kun kreskanta sukceso. Sed ilia pretigo devigis min al intensiva studado de Esperanto kaj de ties historio kaj beletro, por kapabli prezenti la koncernajn fakojn kiel reala konanto. Kaj tiuj renkontoj monatiĝis !

Mia instruista funkcio ekstartis en 1954 en la vilaĝo La Sagne. Kiel temo de finstuda pedagogia laboro mi ricevis la taskon pritrakti la kompleksajn problemojn, kiuj propras al plurnivela klaso en kamparana medio. Sed en 1956 neantaŭvidita evento ŝanĝis tiun labor-orientadon.

J'avais accueilli chez moi un réfugié espérantiste hongrois, graphiste et enseignant de dessin. En attendant de dénicher une place de travail en Suisse, il poursuivait intensivement l'étude de l'allemand et du français. Et parfois, il venait m'aider à l'école pour l'enseignement du dessin. J'organisai à mon domicile une rencontre-fondue à l'intention des villageois qui désiraient rencontrer mon hôte. Grâce à mon rôle d'interprète en français des récits en espéranto de mon hôte hongrois, la quinzaine de participants à cette fondue improvisée entendirent parler de la situation dramatique en Hongrie et comment mon hôte, grâce à ses contacts avec des espérantistes, avait pu rapidement quitter les camps de réfugiés en Autriche, puis en Suisse.

Quelques jours plus tard, je fus convoqué par la Commission scolaire de La Sagne au sujet de l'espéranto. Suite à la demande de parents, il était demandé qu'un cours facultatif d'espéranto puisse être organisé en faveur des écoliers intéressés. Je répondis que je serais prêt à tenter une telle expérience pédagogique, mais que l'autorisation d'un tel enseignement était du ressort du Département de l'Instruction publique et de l'École normale.

Bientôt l'inspecteur scolaire vint annoncer que le Département de l'Instruction publique apportait son plein appui à l'organisation d'un tel cours facultatif d'espéranto pour les élèves intéressés. Et bientôt la direction de l'École normale me pria de consacrer mon travail de fin d'études pédagogiques à une telle expérience de l'enseignement de l'espéranto, profitant d'élaborer un plan d'étude qui puisse favoriser

l'approfondissement de la connaissance de la grammaire et du vocabulaire de la langue française et être une introduction à l'enseignement d'autres langues, ceci sur la base d'une enquête effectuée par Pierre Bovet (1878-1965) et publiée en 1948 sous le titre *Enketo pri internacia helplingvo*.

Mon travail de fin d'études pédagogiques en trois parties, que je présentai finalement en 1959, suscita un écho qui me surprit. Il me mit bientôt en contact avec des enseignants du monde entier et le Département de l'Instruction publique m'inscrivit à des séminaires de programmation de cours, afin que je puisse entreprendre la rédaction d'un cours programmé d'espéranto et l'École normale me nomma maître de stages.

Sauvetage de la bibliothèque du groupe espérantiste de La Chaux-de-Fonds

Dès mon installation à La Sagne en 1954, j'ai bien sûr pris part à la vie du Groupe espérantiste de la ville voisine de La Chaux-de-Fonds, et j'ai trouvé à la Bibliothèque de la Ville un accueil favorable pour le dépôt de la bibliothèque de ce groupe qui avait été abandonnée depuis des années au fond d'un galetas. Le jeune directeur Fernand Donzé (1923-2011) que j'avais connu à l'Université, mit à ma disposition quelques rayons pour le dépôt de ces livres et revues, à la condition que je sois à la disposition de la bibliothécaire qui sera chargée de leur catalogage. Et je reçus une clé qui me permettait de venir travailler à la Bibliothèque lors de mes loisirs.

Mi gastis hungaran rifuĝinton esperantistan. Profesie li estis grafikisto kaj desegn-instruisto. Cele al malkovro de konvena laborfunkcio en Svislando li intensive studadis la lingvojn germanan kaj francan. Kaj foje li venis min helpi en la lernejo por la desegno-instruado. Mi organizis en mia apartamento fonduo-renkonton por la vilaĝanoj dezirantaj renkonti mian gaston. Dank'al mia interpretista rolo al la franca de la esperantlingvaj rakontoj de mia hungara gasto la dekkvino da partoprenantoj al tiu improvizita fonduo aŭdis pri la drama situacio en Hungario kaj kiel, dank'al kontaktoj kun esperantistoj, li povis rapide forlasi la rifuĝ-restadejojn en Aŭstrio kaj poste en Svislando.

Kelkajn tagojn poste min kunvokis la Lerneja Komisiono de La Sagne koncerne al Esperanto. Sekve de gepatraj petoj mi estis petata organizi nedevegian kurson de Esperanto por la interesataj lernantoj. Mi respondis min preta provi tiun pedagogian eksperimenton, sed ke

decid-raĵto por tiu instruado fakte apartenas al la Instru-Departamento kaj al la Porinstruista Lernejo.

*Baldaŭ la lerneja inspektoro venis anonci, ke la Instru-Departamento alportas plenan apogon al la organizo de tiu nedevega kurso por interesataj lernantoj. Kaj la direktoro de la Porinstruista Lernejo petis min dediĉi mian finstudan pedagogian laboron al tiu pedagogia eksperimento pri Esperanto-instruado, kun la celo proponi studo-planon favoran al la plibonigo de la gramatika kaj vortara instruado de la franca lingvo kaj fariĝi ebla enkonduko al la instruado de aliaj lingvoj, tio sur la bazo de tiama enketo efektiva de Pierre Bovet (1878-1965) publikigita en 1948 sub la titolo *Enketo pri internacia helplingvo*.*

Mia finstuda pedagogia laboro en tri partoj, kiun mi prezentis en 1959, vekis eĥon, kiu surprizis min, kio baldaŭ metis min en kontakto kun instruistoj en la tuta mondo kaj la Instru-departamento sendis min al seminarioj kurs-programistaj, por ke

mi povu kun kompetento entrepreni la redaktadon de programita kurso de Esperanto, kaj la Porinstruista Lernejo nomumis min staĝ-instruisto.

Savo de la biblioteko de la Esperanto-grupo de La Chaux-de-Fonds

Ekde mia instaliĝo en La Sagne en 1954 mi tuj partoprenis la vivon de la Esperanto-grupo de la najbara urbo La Chaux-de-Fonds, kaj mi trovis ĉe la Biblioteko de tiu urbo favoran akcepton por la depono de la biblioteko de tiu grupo, kiu restis forlasita funde de subtegmentejo. La juna direktoro Fernand Donzé (1923-2011), kun kiu mi konatiĝis en la Universitato, metis je mia dispono kelkajn bretojn por la depono de tiuj libroj kaj revuoj kondiĉe, ke mi estu je la dispono de la bibliotekisto prizorgonta ilian katalogadon. Kaj mi ricevis ŝlosilon, kiu ebligis min veni labori en la Biblioteko dum mia libera tempo.

Mais mes activités culturelles et pédagogiques consacrées à l'espéranto ne cessaient d'enrichir cette documentation. Aussi dès 1955, la Bibliothèque mit à ma disposition une petite salle de son galetas que j'équipai de rayons avec des espérantistes.

Avec Fernand Donzé, j'ai travaillé dès 1961 à la définition des buts et à la rédaction des statuts du CDELI. La brutale disparition de la bibliothèque et des archives de Jules Gilliard, en avril 1962, accéléra la mise au point de cette rédaction. Par les contacts que j'avais conservés avec les adeptes de l'occidental/interlingue, de l'ido et maintenant de l'interlingua, nous nous rendions compte de la nécessité de pouvoir accueillir non seulement des documents du mouvement espérantiste, mais aussi ceux d'autres tendances de l'interlinguistique. Le nom *Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale* où ne figure pas le mot espéranto, devait être un signe de neutralité interlinguistique. Mais cette neutralité suscita l'opposition de la Société Espérantiste de Suisse (SES) qui refusa d'apporter son appui.

Mais les éducateurs espérantistes de Suisse dirigés par le trio Edmond Privat, Charles Ecabert et moi-même, se déclarèrent favorables à ces statuts. Au printemps 1962, lors d'une séance administrative de notre trio, Edmond Privat nous annonça qu'il nous avait désignés auprès de la Radio Suisse Internationale (RSI) en tant que remplaçants possibles pour ses émissions hebdomadaires en espéranto. Il ne se figurait nullement que nous devrions si rapidement le remplacer. Mais le 28 août, il décéda suite à un grave accident, et Charles Ecabert remplit aussitôt son rôle de remplaçant. Mais celui-ci connu à son tour le même sort tragique. Il décéda le 15 décembre, victime également d'un

tragique accident. Me voilà devenu subitement conférencier espérantophone au service de la RSI, mais dans quelles funèbres situations ! Durant la même année 1962, j'avais perdu trois amis et collaborateurs, et dans la solitude, j'affrontais dorénavant une triple tâche, celle de ma fonction d'instituteur à La Sagne, celle de conférencier hebdomadaire à Berne, heureusement convenablement rémunérée, et celle d'animateur et archiviste bénévole du CDELI à la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds.

Vu l'existence du CDELI, la veuve Yvonne Privat-Bouvier (1891-1977) décida de léguer toutes les archives de feu son époux à la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds. Mais avec le directeur Fernand Donzé, nous avons alors sagement décidé de les accueillir dans un Fonds Edmond Privat distinct du CDELI.

Foto: La plej malnova verko en CDELI, plurlingva komparo publikigita en 1603, kiu formas kvazaŭ la bazon de ĉiuj postaj interlingvoj.

Sed miaj kulturaj kaj pedagogiaj okupoj dediĉitaj al Esperanto konstante kreskigis tiun dokumentaron. Tial elde 1955 la Biblioteko metis je mia dispono etan salono en sia subtegmentejo, kiun mi meblis per bretaroj kun la helpo de esperantistoj.

Kun Fernand Donzé mi laboris ekde 1961 al la difino de la celoj kaj al la redaktado de statuto de CDELI. La subita neniigo de la arkivaĵoj de Jules Gilliard en aprilo 1962 akcelis tiun redaktadon. Per kontaktoj konservitaj kun la adeptoj de Occidental/Interlingue, Ido kaj nun Interlingua, ni konstatis pri la neceso kapabli akcepti ne nur dokumentojn de la Esperanto-movado, sed ankaŭ tiujn de aliaj interlingvistikaj tendencoj. La nomo Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale [Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia], kie ne troviĝas la vorto Esperanto devis atesti

interlingvistikan neŭtralecon. Sed tiu neŭtraleco vekis la kontraŭstaron de la Svisa Esperanto-Societo (SES), kiu rifuzis alporti sian apogon.

Sed la Esperanto-Edukistaro de Svislando gvidata de la triopo Edmond Privat, Charles Ecabert kaj mi mem sin deklaris favora al tiu statuto. Printempe de 1962, okaze de administra kunveno de nia triopo, Edmond Privat anoncis al ni, ke li estis nin prezentinta ĉe Svisa Radio Internacia (SRI), kiel liaj eblaj anstataŭantoj koncerne al liaj ĉiusemajnaj Esperantlingvaj elsendoj. Li certe ne antaŭvidis, ke tiel rapide ni devos lin anstataŭi. Sed la 28-an de aŭgusto li mortis sekve al grava akcidento, kaj Charles Ecabert tuj plenumis sian rolon de anstataŭanto. Sed tiu ĉi siavice konis la saman tragikan sorton. Li mortis la 15-an de decembro, ankaŭ viktimo de tragika akcidento. Jen mi subite fariĝis Esperanto-prelegisto je la servo de SRI, sed en kiaj funebraj

cirkonstancoj ! Dum la sama jaro 1962 mi estis perdinta tri amikojn kaj kunlaborantojn, kaj estas en soleco, ke ekde tiam mi alfrontis trioblan funkcion, tiun de mia instruista funkcio en La Sagne, tiun de ĉiusemajna prelegisto en Berno ĝojige konvene salajrata, kaj tiun de bonvola animanto kaj arkivisto de CDELI en la Biblioteko de la Urbo La Chaux-de-Fonds.

Pro la ekzisto de CDELI la vidvino Yvonne Privat-Bouvier (1891-1977) decidis testamenti ĉiujn arkivaĵojn de sia edzo al la Biblioteko de la Urbo La Chaux-de-Fonds. Sed kun la direktoro Fernand Donzé ni saĝe decidis ilin akcepti en kreota Fonds Edmond Privat distingebla de CDELI.

Ĉecuménisme interlingvistique

Le catalogage des livres du CDELI débuta le lundi 21 janvier 1965, effectué par la bibliothécaire Susanne Boichat. Il était entendu que je devais la seconder, aussi avec une ouverture d'esprit remarquable, la Commission scolaire de La Sagne décida que mon horaire d'instituteur serait adapté, afin que le lundi matin, je puisse être dispensé de mon enseignement à l'école primaire du village, ceci au profit de mon activité bénévole à la Bibliothèque de la ville voisine.

Mon épouse Andrée Gacond-Giroud (1933) fut aussitôt de la partie avec plusieurs espérantistes, et très bientôt l'occidentaliste Alphonse Matejka apporta aussi sa collaboration. Dès lors, le groupe de travail du lundi matin confirmait la neutralité interlingvistique du CDELI.

Cet œcuménisme interlingvistique fut rapidement considéré comme un véritable évènement, suscitant des réactions d'approbation ou de refus non seulement chez les mouvements espérantistes, mais aussi dans les milieux luttant contre l'espéranto. Du monde entier, des visiteurs commencèrent à venir. Ils approuvaient cette neutralité qu'ils liaient à celle mondialement connue de la Suisse.

Finaleme dans une situation dramatique, les statuts du CDELI trouvèrent leur acceptation officielle par l'apposition de la signature du président de la SES le 4 octobre 1967, ceci à l'annonce que l'important donateur Hans Jacob (1891-1967) était mourant. Mais ce donateur qui avait perdu conscience ne put à son tour

apposer sa signature et je dus me rendre à Genève au nom de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds et du CDELI pour racheter le don en question. L'autorité que mon statut politique de Député au Grand Conseil de la République et Canton de Neuchâtel me procurait, obligea le notaire genevois chargé de la vente aux enchères des archives de Hans Jacob, à me les céder à un prix modéré acceptable.

Mes émissions radiophoniques sont favorables au CDELI

Comme toute société humaine, le mouvement espérantiste connaissait des conflits internes. Ceux-ci étaient en grande partie provoqués par une connaissance trop élémentaire de la langue. Il en résultait d'étranges querelles d'ordre grammatical au sujet du rôle sémantique d'affixes plus ou moins étrangers aux langues occidentales.

Grâce aux week-ends mensuels d'étude de l'espéranto que j'organisais en Suisse avec la collaboration de véritables connaisseurs de la langue, tels que les deux écrivains et poètes Edmond Privat et Henri Vatré (1908-1998), le niveau moyen de la pratique de l'espéranto s'est progressivement élevé. Et aussitôt les conflits causés par la connaissance insuffisante de la langue et de sa grammaire commencèrent de cesser en Suisse. La présence même, dans ces rencontres, de participants de langues maternelles différentes, favorisait l'élévation de l'usage de l'espéranto, l'unique langue commune des groupes d'étude.

Interlingvistika ekumenismo

La katalogado de la libroj de CDELI ekstartis la lundon 21-an de januaro 1965, plenumata de la bibliotekistino Susanne Boichat. Estis antaŭvidite, ke mi devos ŝin helpadi, tial kun rimarkinda larĝ-vido la Lerneja Komisiono de La Sagne decidis, ke mia instru-horaro tiucele estos adaptita, por ke la lundon matene mi estos plene liberigita el mia instruista deĵoro kaj ke mia labor-horaro estos tiucele konvene adaptita cele al mia bonvola aktiveco en la Biblioteko de la najbara urbo.

Mia edzino Andrée Gacond-Giroud (1933) tuj alportis sian kuulaboron, same kiel kelkaj aliaj esperantistoj, kaj baldaŭ la okcidentalisto Alphonse Matejka ankaŭ alportis sian kunlaboron. Tiel la laborgrupo de la lunda mateno reale kunfirmis la interlingvistikan neŭtralecon de CDELI.

Tiu interlingvistika ekumenismo rapide konsideriĝis kiel vera evento, vekante aprobajn reagojn aŭ kontraŭstaron ne nur ĉe la esperantista movado, sed ankaŭ en la medioj kontraŭ-esperantaj. El la tuta mondo vizitantoj komencis venadi. Ili

aprobis tiun neŭtralecon, kiun ili ligis al tiu tutmonde konata de Svislando.

Fine en drama situacio la statuto de CDELI ricevis oficialan aprobon per la subskribo de la prezidanto de SES la 4-an de oktobro 1967, tio sekve al la anonco, ke la grava herediganto Hans Jacob (1891-1967) estis mortanta. Sed tiu herediganto estis perdinta la propran konsciencon kaj sian subskrib-kapablon. Tial mi devis veturi al Genève nome de la Biblioteko de la Urbo La Chaux-de-Fonds kaj de CDELI por aĉeti la koncernan donacon de Hans Jacob. Dank'al al la aŭtoritato, kiun alportis mia politika statuso de Deputito ĉe la Parlamento de la Respubliko kaj Kantono de Neuchâtel, mi povis devigi la ĝenevan notaron, kiu prizorgis la aŭkcian vendon de la arkivaĵoj de Hans Jacob, ilin cedi al mi je akceptebla modera prezo.

Miaj radio-elsendoj estas profitigaj por CDELI

Kiel ĉiuj hom-societoj la Esperantomovado travivis internajn konfliktojn. Tiujn ĉi grandparte kaŭzis tro supraĵa kono de la lingvo. Rezultis strangaj kvereloj gramatikaj pri la semantika

rolo de afiksoj pli malpli fremdaj al la okcidentaj lingvoj.

Dank'al la monataj stud-semajfinoj, kiujn mi organizis en Svislando kun la kunlaboro de veraj konantoj de la lingvo, kiaj la du verkistoj kaj poetoj Edmond Privat et Henri Vatré (1908-1998), la meza nivelo de la Esperantopraktiko estis iom-post-iome altigita. Kaj sekve la konfliktoj kaŭzataj de nesufiĉa kono de la lingvo kaj de ties gramatiko ekĉesis en Svislando. La ĉeesto mem en tiuj renkontoj de partoprenantoj el malsimilaj naciligvoj favoris la altigon de la praktiko de Esperanto, fakte la sola komuna lingvo de la studgrupoj.

Foto: Martine Schneller katalogante por CDELI

Par les ondes de la RSI, mon travail éducatif, de son niveau suisse, s'étendit subitement au monde entier. Suite aux dialogues bien programmés de Claude et d'Andrée Gacond, semaine après semaine, des auditeurs des pays les plus inattendus, envoyaient des messages sous forme de simples cartes postales ou de longues lettres, où ils exprimaient leur intérêt et leur reconnaissance et posaient des questions précises, auxquelles nous essayions de répondre par des séries de causeries didactiques.

Et bientôt, afin de contenter les publics suisse et radiophonique, nous avons organisé des semaines d'étude, ceci à La Chaux-de-Fonds même, grâce à la documentation du CDELI. Ainsi, comme complément à l'activité archivistique du CDELI, s'édifia peu à peu à La Chaux-de-Fonds le Centre culturel esperantiste (Kultura Centro Esperantista = KCE).

Collaboration interlinguistique et développement du CDELI

À la fin des années soixante, un jeune tessinois pratiquant l'ido vint me rendre visite à La Sagne et

Per la ondoj de SRI mia edukista laboro, de sia svisa nivelo etendiĝis al tiu de la tuta mondo. Sekve al la taŭĝe programitaj dialogoj de Claude kaj Andréa Gacond, semajno post semajno la geaŭdantoj el la plej neatenditaj landoj sendadis mesaĝojn sub la formo de simplaj poŝtkartoj aŭ de longaj leteroj, kie ili esprimis sian intereson kaj dankemon kaj faris demandojn precizajn, al kiuj ni provis respondi en serioj da didaktikaj rakontoj.

Kaj baldaŭ, por kontentigi la publikojn svisa kaj radio-aŭskulta, ni organizis stud-semajnojn, tio ĉi en La Chaux-de-Fonds, dank'al la dokumentaro de CDELI. Tiel komplemente al la arkiv-kolekta aktiveco de CDELI, iom post iom

kreiĝis en La Chaux-de-Fonds la Kultura Centro Esperantista (KCE).

Kunlaboro interlingvistika kaj disvolviĝo de CDELI

Fine de la jaroj sesdekaj juna tiĉinano praktikanta la lingvon Ido venis viziti min en La Sagne kaj baldaŭ komencis helpi min en CDELI. Temas pri Tazio Carlevaro (1945), poligloto reganta elegante la kvar oficialajn lingvojn de la Konfederacio helveta kaj plurajn el ties dialektojn. Li baldaŭ aldonis la regadon de la ĉefaj internaciaj lingvoj. Dum sia medicina studo li regule venis al CDELI por redakti bibliografion de la publikaĵoj en Ido kaj por inviti idistojn al renkontoj. Tiel mi ĝojis revidi sinjorinon Clara Kreis-Schneeberger de Genève. Kiel vidvino ŝi decidis iom pos iom heredigi

bientôt il commença de m'aider au CDELI. Il s'agit de Tazio Carlevaro (1945), polyglotte maîtrisant avec élégance les quatre langues officielles de la Confédération helvétique et plusieurs de ses dialectes. Il ajouta bientôt la maîtrise des principales langues internationales. Tout en étudiant la médecine, il est venu régulièrement au CDELI pour rédiger une bibliographie des publications en ido et pour inviter les idistes à des rencontres. Ainsi j'eus la joie de revoir Mme Klara Kreis-Schneeberger de Genève. Devenue veuve, elle décida de léguer progressivement au CDELI l'entier de sa documentation. Et de nombreux autres idistes de Suisse et d'autres pays suivirent son exemple. Tazio Carlevaro organisa même une rencontre d'une semaine pour les idistes avec l'écrivain et poète idiste belge Andreas Juste (1918-1998) qui vint parler de ses œuvres et de la vie culturelle propre à l'ido.

Afin de pouvoir aider le CDELI, Tazio Carlevaro effectua ses stages de médecine dans le canton de Neuchâtel, s'installant aux Hauts-Geneveys avec sa jeune famille, avant de retourner au Tessin pour diriger la médecine psychiatrique. Et de Bellinzona, il continua de s'occuper activement du CDELI.

Foto: Richard Schneller dum laboro en CDELI

al CDELI sian tutan dokumentaron. Kaj multaj aliaj idistoj el Svislando aŭ ceteraj landoj sekvis ŝian ekzemplon. Tazio Carlevaro eĉ organizis tutsemajnan renkonton por la idistoj kun la belga verkisto kaj poeto idolingva Andreas Juste (1918-1998), kiu venis paroli pri siaj verkoj kaj pri la kultura vivo propra al Ido.

Por povi helpi al CDELI Tazio Carlevaro efektivigis siajn medicinajn staĝojn en la neŭŝatela kantono loĝante kun sia juna familio en Les Hauts-Geneveys, antaŭ ol reiri al Tiĉino por direkti la psikiatrian medicinon. Kaj el Bellinzona li plue aktive okupiĝis pri CDELI.

Un autre collaborateur d'importance exceptionnelle est le Sarrois Reinhard Haupenthal. Ce professeur s'inspira de nos week-ends culturels et en organisa de pareils en Allemagne. Il collabora très activement au sauvetage et transport d'archives de l'idiste luxembourgeois Henri Meier-Heuké (?-1972), mais aussi de l'acquisition de livres et documents en volapük. Avec son épouse, ils consacrèrent bien des années une partie de leurs vacances au tri d'archives du CDELI. Aujourd'hui, de Malaucène au Midi de la France, où il s'est établi depuis sa retraite, il continue à travailler à l'enrichissement des collections du CDELI.

Des dizaines d'autres collaborateurs pourraient être mentionnés. Le *Rapport historique* de 2003 s'en est chargé. Et dès l'année 1970 dans le *Rapport annuel du Comité de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds* une rubrique est consacrée à l'activité du CDELI. Ceux-ci sont reproduits dans le *Rapport historique* de 2003 qui se termine par un *Tableau sur la provenance des chercheurs et visiteurs du CDELI*.

Les rapports des années suivantes des exercices 2003 à 2014 du CDELI paraîtront sous la forme d'un *Deuxième rapport historique* qui se terminera aussi par un *Tableau sur la provenance des chercheurs et visiteurs du CDELI*. Cette publication qui paraîtra en automne 2015 sera une annonce de la célébration du cinquantenaire du CDELI en 2017.

Alia escepte grava kunlaboranto estas la Sarlandano Reinhard Haupenthal. Tiu profesoro inspiriĝis el niaj kulturaj semajnfinoj kaj ekorganizis similajn en Germanio. Li tre aktive kunlaboris al la savo kaj transporto de la arkivaĵoj de la luksemburga idisto Henri Meier-Heuké (?-1972), sed ankaŭ pri la akiro de volapukaj libroj kaj dokumentoj. Kun sia edzino li dediĉis dum multaj jaroj parton de siaj ferioj al la ordigado de arkivaĵoj de CDELI. Hodiaŭ el Malaucène en suda Francio, kie li instaligis ekde sia emeritiĝo, li plue laboras al la riĉigo de la arkivaĵoj de CDELI.

Dekoj da aliaj kunlaborantoj povus esti menciitaj. La dokumento Rapport historique publikigita en 2003 tion faras. Kaj ekde la jaro 1970 en la Rapport annuel du Comité de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds rubriko estas dediĉita al la aktiveco de CDELI. Tiuj ĉi raportoj estas reproduktitaj en la Rapport historique de 2003, kiun konkludas registro laŭlanda de la CDELI-vizitantoj: Tableau sur la provenance des chercheurs et visiteurs du CDELI. La sekvaj raportoj de 2003 ĝis 2014 de CDELI aperos sub formo de dua historia raporto titolita Deuxième rapport historique, kiu ankaŭ

konkludiĝos per Tableau sur la provenance des chercheurs et visiteurs du CDELI. Tiu publikaĵo eldonota en aŭtuno 2015 ekanoncos la celebradon de la kvindekjariĝo de CDELI en 2017.

CDELI en romanda katalogo Catalogue collectif informatique romand RERO

Ekde la jaroj naŭdekaj la zorgo de CDELI estis, ke ĝia propra dokumentaro povu esti rete konsultebla. En Romanda Svislando ekfunkciis la sistemo Réseau romand aŭ RERO, katalogo titolita Catalogue collectif informatique des bibliothèques romandes. Sed ĝis la jaro 2000 tiu sistemo RERO ne estis adaptita al la registrado de la arkivaĵoj de CDELI pro nekapablo utiligi la diakritajn signojn, kiuj propras al Esperanto kaj al multaj aliaj lingvoj. Fine en 2001 la sistemo RERO asimilis la koditajn karakterojn de Unikodo. Tiam facile ekeblis skribi en Esperanto kaj en la plej diversaj lingvoj per iliaj propraj karakteroj. Mirakle tiam sinjorino Martine Schneller (1945), kiu laboris kiel bibliotekistino en la Biblioteko publika kaj universitata en Ĝenevo, antaŭ ol instaligi en Francion kun sia familio, estis reveninta vivi en

Le CDELI dans le Catalogue collectif informatique romand RERO

Dès les années nonante ou quatre-vingt-dix, le souci du CDELI était que sa documentation puisse être consultable par l'internet. En Suisse romande a commencé à fonctionner le Réseau romand ou RERO, le *Catalogue collectif informatique des bibliothèques romandes*. Mais jusqu'à l'an 2000, ce système RERO n'était pas adapté à l'enregistrement des archives du CDELI par l'impossibilité d'utiliser les signes diacritiques propres à l'espéranto et à beaucoup d'autres langues. Enfin en 2001, le système RERO, ayant assimilé les caractères codés par l'Unicode, il devenait possible d'écrire facilement l'espéranto et les langues les plus diverses avec leurs propres signes diacritiques. Comme par miracle, Mme Martine Schneller (1945), qui avait travaillé comme bibliothécaire à la Bibliothèque publique et universitaire de Genève avant de s'installer avec sa famille en France, est revenue vivre en Suisse avec un fils poursuivant des études à l'Université de Neuchâtel. Elle a eu la bonne idée de venir offrir son aide bénévole au CDELI pour une période limitée de deux mois, ceci en mai et juin. Le directeur actuel Jacques-André Humair a alors décidé de l'engager à tiers temps, dès la maîtrise du système informatique RERO.

Svislando kun sia filo daŭriganta siajn studojn en la Universitato de Neuchâtel. Ŝi havis la bonan ideon veni proponi sian bonvolan helpon al CDELI por limigita dumonata periodo, tio ĉi en majo kaj junio. La nuna direktoro Jean-Jacques Humair tiam decidis ŝin dungi triontempe ekde ŝia majtrado de la informadika sistemo RERO.

Foto: Claude Gacond kaj Martine Schneller en CDELI

La Biblioteko a installé l'ordinateur nécessaire dans le local du CDELI, et dès le 1er janvier 2002, le CDELI avait officiellement à sa disposition une bibliothécaire qui cataloguait dans RERO sa documentation à raison de 12 heures par semaine. A sa mise en retraite en 2007, elle a tout de même pu continuer son travail grâce à une aide de la Caisse cantonale neuchâteloise d'assurance-chômage. Et de 2009 jusqu'à 2015, elle a été rétribuée par l'association des Amis du CDELI pour un travail de 6 heures par semaine.

Ainsi, lorsqu'on veut connaître par l'internet le nombre d'ouvrages du CDELI déjà catalogués dans RERO, il suffit d'écrire l'abréviation CDELI dans la ligne de recherche du système RERO, et l'on obtient alors l'indication du total des livres et brochures catalogués jusqu'à ce jour. Le 22 mars 2015, lorsque je termine cet article, il s'agit de 8052 ouvrages. Pour chacun, leur description bibliographique est consultable et est aussi indiqué leur nombre d'exemplaires. En effet, en tant que centre d'archives, le CDELI conserve si possible 2 exemplaires de chaque ouvrage, ceux-ci devant être consultés à la Bibliothèque même, mais il est conservé si possible un troisième exemplaire qui peut être emprunté.

Les ouvrages non encore enregistrés dans RERO restent bien sûr consultables à l'aide de l'important fichier du CDELI où ils sont encore plusieurs milliers à attendre d'entrer dans RERO.

Le site informatique www.cdeli.org

Grâce à la compétence du collaborateur Stefano Keller (1945) le site www.cdeli.org apporte des informations sur le CDELI lui-même, sur sa collection de périodiques, sur ses archives et sur ses services : service de librairie permettant l'achat de livres, service de brocante de

livres et de périodiques qui favorise les échanges avec d'autres bibliothèques et les collectionneurs. Sont aussi annoncés les samedis d'étude de l'espéranto et les conférences que le CDELI organise régulièrement. Ce site lié à celui de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds est financé par l'Association des Amis du CDELI qui regroupe les collaborateurs bénévoles et des donateurs.

Foto: Enirpaĝo de www.cdeli.org

L'interlinguistique a évolué mais le CDELI reste toujours nécessaire

Lorsque le CDELI a commencé son activité en 1954, le monde interlinguistique était bien différent de ce qu'il est devenu. C'était l'époque conflictuelle de la pluralité des mouvements, chacun cherchant à imposer son propre système linguistique et considérant tous les autres comme un danger potentiel. Dans cette atmosphère de médisance réciproque, mon attitude respectueuse de toutes les tendances et mon travail de sauvetage d'archives, ont certainement été des actions positives et réellement pacificatrices.

La Biblioteko instaligis la necesan komputilon en la laborsalono de CDELI kaj ekde la 1-a de januaro 2002 CDELI oficiale disponis pri bibliotekistino kataloganta en RERO ĝian dokumentaron po 12 horojn semajne. Post sia emeritiĝo en 2007 ŝi povis tamen daŭrigi sian laboron dank'al al helpo de la senlabora servo Caisse cantonale neuchâteloise d'assurance-chômage. Kaj ekde 2009 ĝis la fino de 2014 ŝin salajris la Asocio de la Amikaro de CDELI po 6 horojn semajne.

Tiel, se oni volas interrete malkovri la nombron de la libroj de CDELI jam katalogitaj en RERO sufiĉas skribi la mallongigon CDELI en la serĉlinio de la sistemo RERO kaj oni ricevas la sumon de la libroj kaj broŝuroj ĝis nun katalogitaj. La 22-an de marto 2015, kiam mi konkludas tiun ĉi artikolon, temas pri 8052 verkoj. Por ĉiuj iliaj bibliografiaj priskriboj konsultebblas. Kaj ankaŭ estas indikita laŭ kiom da ekzempleroj tiuj libroj estas

konservataj. Ĉar CDELI estas arkivejo, tiam principe ĉiu dokumento konserviĝas duekzemplere. Tiuj ĉi verkoj konsultebblas nur en la Biblioteko mem, sed aldone laŭeble konserviĝas tria ekzemplero elpruntebla.

La verkoj ne ankoraŭ registritaj en RERO restas ja konsultebblaj helpe de la grava sliparo de CDELI, kie ili estas ankoraŭ pluraj miloj atendantaj registriĝi en RERO.

La retejo www.cdeli.org

Dank'al la kompetento de la kunlaboranto Stefano Keller (1945) la retejo www.cdeli.org alportas informojn pri CDELI mem, pri ĝia revu-kolekto, pri ĝiaj arkivaĵoj kaj pri ĝiaj servoj : libro-servo ebligas la aĉeton de libroj kaj dokumentoj, brokanta servo pri libroj kaj periodaĵoj ebligas interŝanĝojn kun aliaj bibliotekoj kaj aĉetojn fare de kolektantoj. Ankaŭ anonciĝas la stud-sabatoj de Esperanto kaj la

konferencoj, kiujn CDELI regule organizas.

Tiu retejo ligita al tiu de la Biblioteko estas financita de la Asocio de la Amikaro de CDELI, kiu grupigas la bonvolajn kunlaborantojn kaj la donacantojn.

Interlingvistiko evoluis, sed CDELI restas daŭre necesa

Kiam CDELI komencis sian aktivecon en 1954, tiam la mondo interlingvistika estis tre malsimila al la nuna. Tiam estis epoko konfliktiga pro la plureco de movadoj, ĉiu provanta trudi sian propran lingvan sistemon kaj konsideranta la ceterajn kiel potencialan danĝeron. En tiu etoso de reciproka klaĉemo mia sinteno respektama al ĉiuj tendencoj kaj mia laboro arkiv-sava certe reprezentis agadon pozitivan kaj reale pacigan.

Foto: Mireille Grosjean salutas nome de SES okaze de la festado de 80-jariĝo de Claude Gacond (meze en la bildo)

Au sein même des bibliothèques publiques, des archives de langues internationales ont été anéanties lorsque plus personne ne s'en occupait. C'est ainsi que dans une importante bibliothèque de Zurich une collection de livres et d'archives de l'époque du volapük a été détruite, pour faire de la place ! Par le canal des archives héritées de Hans Jacob, le CDELI possède quelques-uns de ces ouvrages rachetés chez des brocanteurs.

Dès que le travail du CDELI a été connu par les directions des autres bibliothèques, de telles destructions, même hors de la Suisse, ont commencé à cesser. Les institutions qui désiraient se débarrasser de leur documentation se sont mises à les offrir au CDELI. C'est ainsi qu'un important dépôt de livres et de revues

sur l'ido et l'occidental à la Bibliothèque Universitaire de Bâle a trouvé refuge au CDELI.

Depuis 1965, la participation d'Alphonse Matejka au groupe de travail du CDELI du lundi matin a certainement été un geste de portée historique. Enfin était née une collaboration durable entre adeptes de tendances opposées. Dans sa revue *Cosmoglotta* n° 268, il décrivit en janvier 1974, soit une vingtaine d'années après le début de cette collaboration, les fruits positifs de l'œcuménisme interlinguistique propre au CDELI, ceci sous le titre significatif : *CDELI : Li providentie del interlinguistes*. Traduction : *Le CDELI : La providence des interlinguistes*.

En publikaj bibliotekoj arkivaĵoj pri la lingvoj internaciaj estis neniigitaj, kiam neniu plu prizorgis ilin. Tiel en grava biblioteko de Zuriko kolekto de libroj kaj arkivaĵoj el la epoko de Volapük estis detruita por akiri lokon ! Tra la kanalo de la arkivaĵoj hereditaj de Hans Jacob CDELI posedas kelkajn el tiuj verkoj akiritaj ĉe brokantistoj.

Ekde kiam la laboro de CDELI ekkonis la direktoj de aliaj bibliotekoj, tiaj detruoj eĉ ekster Svislando ekĉesis. La institucioj dezirantaj elimini el sia

dokumentaro interlingvaĵojn komencis ilin donaci al CDELI. Tiel grava depono da libroj kaj revuoj pri Ido kaj Occidental en la Universitata Biblioteko de Bazelo trovis rifuĝejon en CDELI.

*Ekde 1965 la partopreno de Alphonse Matejka en la laborgrupo de CDELI ĉe la lunda mateno certe estis gesto de historia graveco. Fine naskiĝis reale daŭra kunlaboro inter adeptoj apartenantaj al kontraŭaj tendencoj. En sia revuo *Cosmoglotta* n° 268 Matejka raportis en januaro 1974, tio*

estis ja je dudeko da jaroj post la komenco de la koncerna kunlaboro, la pozitivajn fruktojn de la interlingvistika ekumenismo propra al CDELI, tion ĉi sub la signifa titolo : CDELI: Li providentie del interlinguistes. Traduko : CDELI : La providenco de la interlingvistoj.

Cet article est un hommage qui mériterait certainement pleine citation, mais nous en laissons le plaisir de la découverte à ceux qui sont prêts à lire un texte en occidental ou interlingue. Nous ne citons que sa dernière phrase : *Ne hay mult institucionas public queles, per lor generosita e lor preciosi subten, merita in sam alt gradu li gratita del interlinguistes. Alphonse Matejka.*

Traduction : *Il n'y a pas beaucoup d'institutions publiques qui, par leur générosité et leur soutien précieux, méritent à un tel point la gratitude des interlinguistes.*

J'aurais difficilement pu trouver meilleur hommage au sujet du rôle positif et pacificateur que j'ai inlassablement effectué par le canal du CDELI. Bien sûr, depuis 1974, la vie interlinguistique a certes inéluctablement évolué en défaveur de l'occidental et des autres mouvements opposés à l'espéranto. Maintenant au 21ème siècle, qui connaît encore vraiment l'ido, l'occidental/interlingue et même l'interlingua

lancé de New York à l'aide d'une vigoureuse propagande de style américain en 1954, l'année même de la création du CDELI ? Quelques rares spécialistes, comme c'était le cas au 20ème siècle au sujet du volapük. Par la création du CDELI, par la collaboration de volontaires dévoués et par les appuis de donateurs généreux, je suis heureux d'avoir pu contribuer au sauvetage de tant d'archives qui sans cela auraient subi le sort tragique de la riche bibliothèque de mon ami Jules Gilliard.

Puisse l'espéranto, pour lequel j'ai tant travaillé, poursuivre sa propre existence précaire qui dépend avant tout du dévouement sans cesse renouvelé de ses locuteurs souvent encore décriés, et puisse le CDELI continuer son utile travail grâce à la collaboration assidue de ses volontaires, dont il est absolument dépendant.

Claude Gacond

Tiu artikolo estas omaĝo, kiu certe meritis plenan citaĵon, sed ni lasas la plezuron de ĝia malkovro al tiuj, kiuj pretas legi tekston en Occidental aŭ Interlingue. Ni citos nur ĝian lastan frazon : Ne hay mult institucionas public queles, per lor generosita e lor preciosi subten, merita in sam alt gradu li gratita del interlinguistes. Alphonse Matejka.

Traduko : Ne ekzistas multaj publikaj institucioj, kiuj, per sia malavareco kaj sia gravega subteno, meritas je sama grado la dankemon de la interlingvistoj.

Mi malfacile povus trovi pli konvenan omaĝon pri la rolo pozitiva kaj

paciga, kiun mi nelacigeble plenumis tra la kanalo de CDELI. Fakte ekde 1954 la vivo interlingvistika tutcerte nepre evoluis malfavore al Occidental kaj al la aliaj movadoj kontraŭaj al Esperanto. Nun en la 21^a jarcento, kiu ankoraŭ reale konas Idon, Occidental/Interlingue kaj eĉ Interlingua lanĉita el New York helpe de vigla propagando laŭ usona stilo en 1954, je la jaro mem de la kreo de CDELI ? Kelkaj raraj fakuloj, kiel estis por Volapük en la 20^a jarcento !

Per la kreo de CDELI, per la kunlaboro de sindonemaj volontuloj kaj per la apogo de malavaraj donacantoj, mi feliĉas esti povinta kontribui al la

savo de tiom da arkivaĵoj, kiuj sen tio estus suferintaj la tragikan sorton de la biblioteko de mia amiko Jules Gilliard.

Povu Esperanto, por kiu mi tiom laboris, plu travivi sian propran necertan ekziston, kiu antaŭ ĉio dependas de la sindono nelacigeble renovigata de ĝiaj parolantoj ofte ankoraŭ primokataj kaj kapablu CDELI daŭrigi sian utilan laboron dank' al la nelacigebla kunlaboro de volontuloj, el kiuj ĝi absolute dependas.

Claude Gacond

Bibliographie :

BOVET Pierre & ITH Henriette, 1948, *Enketo pri internacia helplingvo.*

GACOND Claude, 2003, *Le Centre de documentation et d'étude sur la langue internationale de la Bibliothèque de la Ville de La Chaux-de-Fonds, 1954-2003 : bientôt un demi-siècle d'activité. Rapport historique.*

GACOND Claude, 2002, *Notes sur les problèmes d'une classe rurale. Première partie d'un travail de fin d'études pédagogiques présenté en 1959 consacré à la correspondance interscolaire basée sur la pratique de l'espéranto.*

GACOND Claude, 2002, *La correspondance interscolaire basée sur la pratique de l'espéranto. Deuxième partie d'un travail de fin d'études pédagogiques présenté en 1959.*

GACOND Claude, 2002, *Plan d'étude pour un cours d'espéranto et de correspondance interscolaire. Première et deuxième années d'étude. Troisième partie d'un travail de fin d'études pédagogiques présenté en 1959.*

KÜNZLI Andreas, 2006, *Universalaj lingvoj en Svislando – Encyclopédie suisse des langues planifiées.*

Plädoyer für echte Mehrsprachigkeit durch vielsprachige Erziehung

Sprachunterricht hat in einem mehrsprachigen Land wie der Schweiz einen hohen Stellenwert und eine lange Tradition, dennoch scheiden sich im Rahmen der Diskussion um den Lehrplan 21 und HarmoS die Geister bezüglich des Unterrichts von 2 Fremdsprachen in der Primarschule und in mehreren Kantonen sind Vorstösse zur Rückkehr zu einem Regime von maximal einer Fremdsprache bis zur 6. Klasse hängig. Dabei wurde am 8. März 2015 im Kanton Nidwalden einer entsprechenden Initiative der SVP eine Abfuhr erteilt, in anderen Kantonen sind aber solche Vorstösse noch hängig. Wellen geworfen hat eine unlängst publizierte Studie der Pädagogischen Hochschule Schaffhausen, wonach beim Sprachunterricht Frühstarter gegenüber Spätstartern kaum Vorteile haben. In nachstehendem Aufsatz werde ich diese Erkenntnisse untersuchen und kritisch nach den Ursachen fragen und Visionen für einen effizienteren Fremdsprachenunterricht vorstellen. Aus Sicht der Esperanto-Bewegung sollten alle Menschen vielsprachig sein. Esperanto bietet dabei auch sprachlich weniger begabten Menschen die Chance zu einer echten Mehrsprachigkeit.

Bis in die 1990er-Jahre begann in den meisten Deutschschweizer Schulen der Fremdsprachenunterricht erst in der ersten Sekundarschule, das heisst im 7. Schuljahr. Erstaunlicherweise zeigten damalige Vergleiche von Maturanden aus der Schweiz mit Abiturienten aus Deutschland, welche bereits in der ersten Primarklasse entweder mit Französisch oder Englisch begonnen hatten, dass die Frühstarter gegenüber den Spätstartern über keine Vorteile verfügten. Aufgrund von Erkenntnissen aus der Neurowissenschaft über die Entwicklung der Nervenverbindungen im Gehirn und aufgrund der Tatsache, dass in der Schule oder im Erwachsenenalter erworbene Fremdsprachen gegenüber den im Vorschulalter von den Eltern erworbenen Erstsprachen in aller Regel letztlich eben immer in gewissem Sinne fremd bleiben, verbreitete sich jedoch unhinterfragt die

Annahme, dass der Erfolg des Fremdspracherwerbes desto grösser sei, je früher man mit dem Unterricht beginne. Diese Annahme wurde indessen bis heute niemals wissenschaftlich untersucht oder empirisch bestätigt. Dennoch begann man aufgrund der Frühstarterbonushypothese und im Rahmen von HarmoS im Wunsch einer Vereinheitlichung des Fremdsprachenunterrichts in der gesamten Schweiz in den 1990er-Jahren auch in der Deutschschweiz damit, den Französischunterricht in die Primarschule vorzuverlegen. Dies stiess kaum auf Widerstand, da einerseits die Frühstarterhypothese bisher kaum jemals in Frage gestellt wurde und andererseits der Unterricht einer anderen Landessprache in der Schweiz eine lange Tradition hatte.

Pledo por vera multlingveco pere de multlingva edukado

Lingvoinstruado en multlingva lando kiel Svislando havas grandan signifon kaj longan tradicion, tamen kadre de la diksuto pri la instruplano 21 montriĝis grandaj opinidiferencoj rilate la instruadon de 2 fremdaj lingvoj en la primaraj lernejoj, kaj en pluraj kantonoj estas pendantaj decidoj pri postuloj al reiro al la malnova reĝimo de maksimume 1 fremda lingvo antaŭ la 6-a klaso. En tiu kunteksto la 8-an de marto 2015 estis malakceptita popolinicato de la Svisa Popolpartio pri tiu temo, en aliaj kantonoj tiaj postuloj ankoraŭ estas decidotaj. Ŝokis antaŭ mallonga tempo publikigita studo de la Pedagogia Altlernejo de Ŝafhaŭzo, laŭ kiu frukomencantoj apenaŭ havas avantaĝojn kompare al malfrukomencantoj. En la sekva eseo mi esploros tiujn rezultojn kaj demandas kritike pri la kialoj kaj prezentos viziojn por pli efika fremdlingva instruado. El la perspektivo de la Esperantomovado ĉiuj homoj devus esti multlingvaj. Jen Esperanto ofertas ankaŭ al lingve malpli dotitaj homoj la ŝancon al vera multlingveco.

Ĝis en la 1990-aj jaroj en la plej multaj lernejoj de germanlingva Svislando la fremdlingva instruado komenciĝis nur en la unua klaso de la sekundara lernejo, tio estis en la 7-a lernejojaro. Miriga fakto estis, ke komparo inter la studintoj fininte svisan maturan ekzamenon kaj finintoj de la germana abitura ekzameno, kiuj male al la svisoj jam en la unua klaso de la baza lernejo komencis la lernadon de la franca aŭ germana lingvo, montris, ke la fruaj komencintoj ne havis avantaĝon kompare al la malfruaj komencintoj.

Surbaze de ekkonoj el la neŭroscienco pri la evoluo de la nervoligoj en la cerbo kaj surbaze de la fakto, ke lingvoj akiritaj en la lernejo aŭ en la

aĝo plenkreska kompare al unuaj lingvoj akiritaj en la antaŭlerneja aĝo de la gepatroj, fine ĉiam en certa senco restis fremdaj, disvastiĝis tamen sen esti iam pridubita la supozo, ke la sukceso de fremdlingva lernado estas despli granda, ju pli frue la studado komenciĝas. Tiun supozon ĝis nun neniam iu science esploris aŭ surbaze de spertoj konfirmis. Tamen oni komencis surbaze de la hipotezo pri frukomencantoj kaj kadre de HarmoS dezirante unuecigon de la fremdlingva instruado en tuta Svislando en la 1990-aj jaroj ankaŭ en alemana svislando la anticipigon de la instruado de la franca lingvo al la baza lernejo. Al tio estiĝis apenaŭ rezisto, ĉar unuflanke la hipotezo pri

la avantaĝo je frua komenco de la lernado ĝis nun apenaŭ estis pridubita kaj aliflanke, ĉar la instruado de alia nacia lingvo en Svislando havis longjaran tradicion.

Partoprenantoj de SFERO 2014 dum ekskurso en Zofingo: Esperantistoj reprezentas multlingvan kulturon

Ab den 1990er Jahren Englisch

Mit der zunehmenden Bedeutung des Englischen und durch den Druck der Wirtschaft wurde Ende der 1990er-Jahre schliesslich der Ruf laut, dass auch der Unterricht der englischen Sprache bereits an der Primarschule zu beginnen habe. Da es von den Westschweizer Kantonen politisch vermutlich als Affront empfunden worden wäre, wenn man das eben eingeführte Französisch nun plötzlich durch das Englische ersetzt hätte, kam es zwangsläufig dazu, dass man fortan eben bereits beide Fremdsprachen in der Primarschule unterrichtete.

Situation heute

Heute präsentiert sich die Situation so, dass in den französischsprachigen Kantonen ab der 3. Klasse

Deutsch und ab der 5. Klasse Englisch unterrichtet wird, während in den deutschsprachigen Kantonen entweder ab der 3. Klasse Englisch und der 5. Französisch oder umgekehrt ab der 3. Klasse Französisch und ab der 5. Klasse Englisch unterrichtet wird. Das Tessin und Graubünden weisen aufgrund des Italienischen und Rätoromanischen eine besondere Situation auf. Im Kanton Uri wird aufgrund der Nachbarschaft zum Tessin statt Französisch ab der 5. Klasse Italienisch als Wahlpflichtfach angeboten im Aargau und im Appenzell Innerrhodens wird Französisch bisher erst ab der 6. bzw. 7. Klasse angeboten, eine Vorverlegung in die 5. Klasse ist aber geplant oder soll im Rahmen der Einführung des Lehrplan 21 neu diskutiert werden.

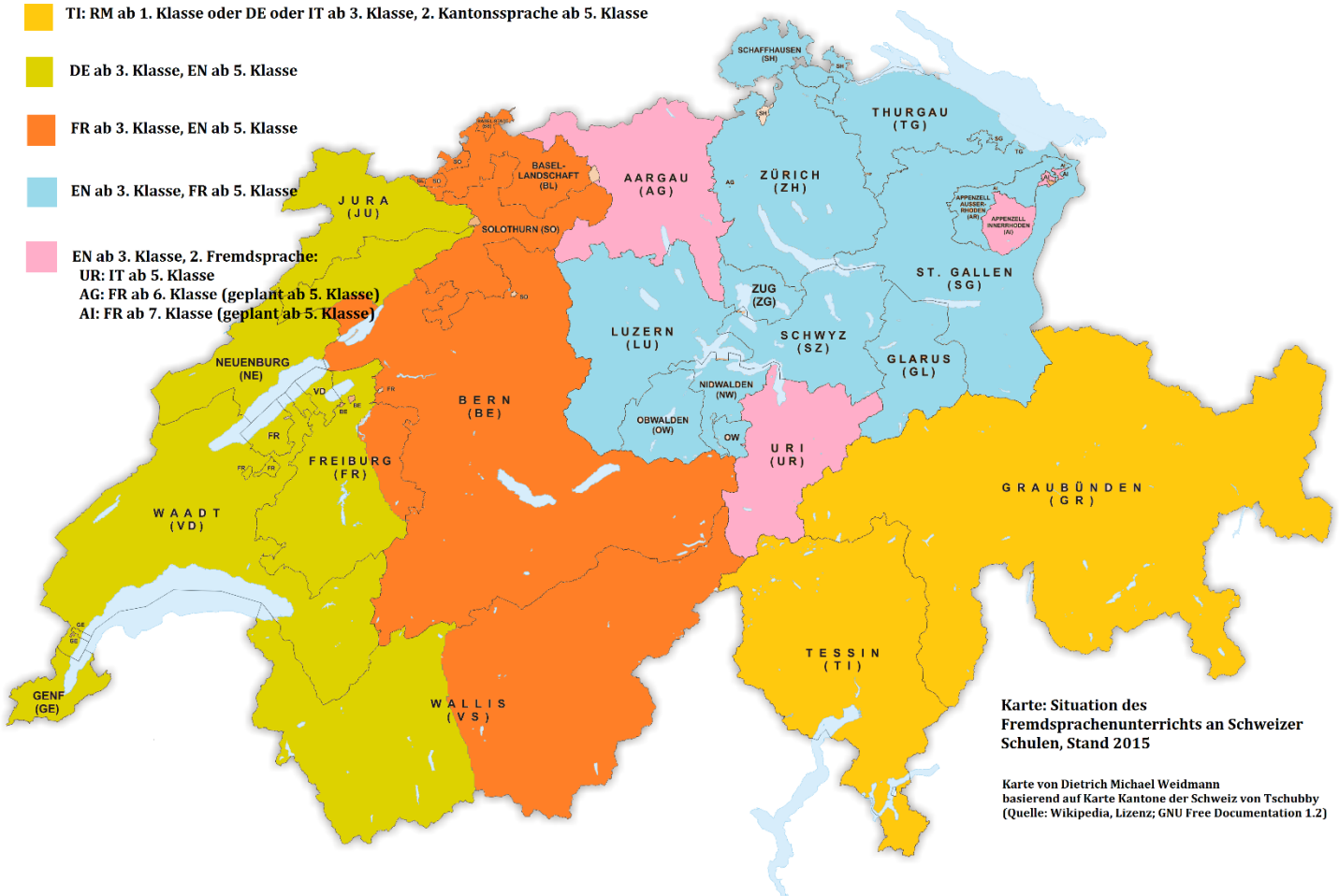
■ TI: RM ab 1. Klasse oder DE oder IT ab 3. Klasse, 2. Kantonssprache ab 5. Klasse

■ DE ab 3. Klasse, EN ab 5. Klasse

■ FR ab 3. Klasse, EN ab 5. Klasse

■ EN ab 3. Klasse, FR ab 5. Klasse

■ EN ab 3. Klasse, 2. Fremdsprache:
UR: IT ab 5. Klasse
AG: FR ab 6. Klasse (geplant ab 5. Klasse)
AI: FR ab 7. Klasse (geplant ab 5. Klasse)

Ek de la 1990-aj la angla

Kun la kreskanta signifo de la angla kaj sub la premo de la ekonomio fine de la 1990-aj jaroj laŭtigis la postulo, ke ankaŭ la angla lingvo estu instruata jam en la baza lernejo. Ĉar supozeble estus sentita kiel provoko flanke de la franclingvaj kantonoj, se la ĵus enkondukita franca lingvo nun estus anstataŭigita de la angla, la konsekvenco estis devige, ke oni en la sekvo instruis ambaŭ lingvoj jam en la baza lernejo.

La situacio hodiaŭ

Nuntempe la situacio prezentiĝas tiel, ke en la franclingvaj kantonoj ek de la 3-a klaso estas instruata la germana kaj ek de la 5-a la angla, dum en la germanlingvaj kantonoj parte ek de la 3-a klaso la angla kaj ek de la 5-a klaso la franca, kaj parte inverse ek de la 3-a klaso la franca kaj ek de la 5-a klaso la angla. Tiĉino kaj Grizono pro la itala kaj la rumanĉa lingvoj havas apartan situacion. En Kantono Urio pro la najbareco al Tiĉino anstataŭ la franca estas instruata kiel deviga

elektfako la itala ek de la 5-a klaso, en la kantonoj Argovio kaj Apencelo Interna la franca ĝis nun estas ofertita nur ek de la 6-a respektive de la 7-a klaso, sed anticipigo al la 5-a klaso estas planita aŭ rediskutota kadre de la enkonduko de la instruplano 21.

Die Brücke über den Röstigraben bei Villars-sur-Glâne – La Ponto trans la Roŝtifoso

Positive Erfahrungen mit den Kindern

In der Versuchsphase wurde dabei in ausgedehnten Erhebungen untersucht, wie die Kinder auf den Fremdsprachenunterricht reagierten und ob die gesteckten Lernziele erreicht werden konnten. Diese Untersuchungen lieferten erwartungsgemäss positive Ergebnisse. Allerdings muss man die Fragestellung dieser Erhebungen klar hinterfragen. Es ist ja zu erwarten, dass der Unterricht den Kindern Freude bereitet, denn Kindern wollen lernen und die meisten Kinder lernen gerne. Ebenso ist ja wohl anzunehmen, dass die Kinder, wenn man ihnen jede Woche mehrere Stunden Unterricht erteilt, dabei gewisse Lernziele erreichen und Fortschritte machen.

Bringt der Frühstart auch langfristige Vorteile?

Was hingegen lange Zeit nicht untersucht wurde, ja, was schlicht ein Tabu war, war die Frage, ob dieser Lernerfolg nachhaltig war. Erst im Jahre 2008 wagte sich der Bündner Sekundarlehrer Urs Kalberer im Rahmen seiner Masterarbeit an dieses Thema und was er dabei herausfand, stellte den Frühfremdsprachenunterricht in seiner bisherigen Form in Frage. Er stellte anhand von Untersuchungen bei seinen Schülern fest, dass die Spätstarter, den Vorsprung der Frühstarter meist schon im ersten, mit Sicherheit aber bis am Ende des dritten Sekundarschuljahrs vollständig aufgeholt hatten. Mit anderen Worten: Die Frühstarter hatten

keinen nachhaltigen Vorteil gegenüber den Spätstartern. Das wäre wohl nicht weiter schlimm, wenn man nicht gleichzeitig feststellen müsste, dass der Frühfremdsprachenunterricht leider auf Kosten anderer Fächer ging. So mussten für das Frühenglisch musische und handwerkliche Fächer abgebaut oder teilweise sogar ganz gestrichen werden. Als nicht unproblematisch erweist sich auch die Kompetenz der Lehrkräfte. So wird der Englisch- und Französischunterricht an der Primarschule in vielen Fällen von Lehrern erteilt, welche diese Sprachen mehr schlecht als recht mühsam als Fremdsprache erworben haben, was sich natürlich nicht positiv auf die Qualität des Unterrichts auswirkt. Man fragt sich wohl zu Recht, warum man nicht insbesondere beim Französischen in der Deutschschweiz und beim Deutschen in der Romandie nicht vom Potential der Schweizer Mehrsprachigkeit profitiert und entweder die Schüler oder die Lehrer zwischen Deutsch- und Westschweiz austauscht.

Erhebungen in Zürich und Schaffhausen erhärten Zweifel an der Frühstarterhypothese

Im Frühjahr 2014 führte ich selber eine Erhebung bei den Sekundarschulen im Kanton Zürich durch, welche effektiv die Erkenntnisse von Urs Kalberer vollumfänglich bestätigte. Ebenfalls 2014 erschien schliesslich eine Studie der Pädagogischen Hochschule

Schaffhausen unter der Leitung von Markus Kübler, welche ebenfalls feststellte, dass sich die Erkenntnisse der Neurowissenschaften eben nicht direkt auf den Spracherwerb an der Schule übertragen lassen.

Gründe für die fehlende Nachhaltigkeit

Man muss sich zuerst einmal vor Augen führen, dass der Erstspracherwerb völlig anders abläuft als der Fremdspracherwerb in der Schule. Die Kinder lernen die Sprache, indem sie dieser während ihres gesamten Wachzyklus ausgesetzt sind. Der Spracherwerb erfolgt ohne Pause beim Spiel, beim Essen, bei der Körperpflege in der Interaktion mit Mutter, Vater, Geschwistern und anderen Kindern und Erwachsenen. Der Fremdsprachenunterricht ist dagegen auf wenige Schulstunden in der Woche beschränkt und selbst in diesen Schulstunden profitiert das einzelne Kind im Frontalunterricht im Prinzip nur wenige Minuten pro Lektion von diesem Unterricht. Mit anderen Worten, das einzelne Kind kommt im Fremdsprachenunterricht in der Regel kaum mehr als insgesamt wenige Minuten pro Woche zum Sprechen, dementsprechend dürfte es vermessen sein, von diesem Unterricht ein nachhaltiges Ergebnis zu erwarten. Kommt dazu, dass das Kind nur schwerlich erfolgreich mit dem Lesen und Schreiben in

einer Fremdsprache beginnen kann, bevor es nicht in seiner Muttersprache alphabetisiert worden ist. Dementsprechend muss der Frühfremdsprachenunterricht zumindest in den unteren Klassen auf den mündlichen Unterricht beschränkt werden.

Esperanto-sprechende Kinder am SFERO 2011

Pozitivaj spertoj kun la infanoj

En la prova fazo estis faritaj ampleksaj enketoj, kiel la infanoj reagis al la fremdlingvo-instruado kaj ĉu eblis atingi la lernocelojn. La enketoj laŭatendo liveris pozitivajn rezultojn. Tamen oni devas pridemandi la demandojn de tiu enketo. Oni ja povas atendi, ke la instruado plaĉas al la infanoj, ĉar infanoj ja volas lerni. Same oni ja devas atendi, ke la infanoj atingas certajn lernocelojn, se oni semajno post semajno al ili ion instruas.

Ĉu la frua komenco ankaŭ portos longtempajn avantaĝojn?

Kion oni longan tempon neniam esploris, ja kio simple estis tabuo, estis la demando, ĉu tiu lernosukceso estis daŭripova. Nur en la jaro 2008 la grizona sekundara instruisto Urs Kalberer kuraĝis esplori la demoandon kadre de sia magistra laboro. Kion li eltrovis metis en dubon la fruan fremdlingvan instruadon en sia aktuala formo. Li konstatis surbaze de studoj kun siaj lernantoj, ke la malfruj komencintoj la avantaĝon de la fruaj komencintoj plej ofte jam dum la unua, kun certeco tamen je la fino de la 3-a studjaro de la sekundara lernejo kompensis komplete. Per aliaj vortoj: La frukomencintoj ne havis daŭripovan

avantaĝon kompare kun la malfrukomencintoj. Tio ne tiom gravus, se oni ne samtempe devintus konstati, ke la frua fremdlingva instruado okazis je kostoj de la aliaj fakoj. Por la enkonduko de la frua instruado de la anglo artaj kaj manlaboraj fakoj devis esti limigitaj aŭ eĉ parte aŭ komplete forstrekita. Ne senproblema ankaŭ montriĝis la kompetento de la instruantoj. Fakte la instruado de la franca kaj angla lingvoj en la baza lernejo en multaj kazoj estas farata de instruistoj, kiuj pene akiris tiujn lingvojn pli pli malbone ol pli bone kiel fremdaj lingvoj, kio memkompreneble ne havas pozitivan efikon al la kvalito de la instruado. Oni ja prave demandas, kial oni ne profitas precipe por la franca lingvo en Alemanio kaj Tiĉino kaj por la germana lingvo en Romandio de la potencialo de la svisa multlingveco kaj aŭ interŝanĝas la instruistojn aŭ la lernantojn inter Alemanio kaj Romandio.

Enketoj en Zuriko kaj Ŝafhaŭzo konfirmas la dubojn pri la hipotzeo pri la furkomencintoj

En printempo 2014 mi mem faris enketon ĉe la sekundaraj lernejoj en Kantono Zuriko, kiu efektive plene konfirmis la rezultojn de Urs Kalberer. Ankaŭ en la jaro 2014 aperis studo de la Pedagogia Altlernejo

Ŝafhaŭzo sub la gvido de Markus Kübler, kiu same konstatis, ke la malkovroj de la neŭrosciencoj ne simple estas transigeblaj al la lingvoakiro en la lernejo.

Kialoj por la mankanta daŭripovo

Oni unue devas kompreni, ke la akiro de la unua lingvo okazas komplete alimaniere ol la akiro de fremda lingvo en la lernejo. La infanoj lernas la lingvon estante konfrontita kun ĝi dum sia tuta veka periodo. La lingvoakirado okazas sen paŭzo dum ludado, manĝado, korpoflegado en la interago kun patrino, patro, gefratoj kaj aliaj infanoj kaj plenkreskuloj. La fremdlingva instruado aliflanke estas limigita al malmultaj lecionoj dum la semajnoj, kaj eĉ dum tiuj lecionoj la unuopa infano en la salona instruado principe profitas nur malmultajn minutojn po leciono de tiu instruado. Per aliaj vortoj la infano dum la fremdlingva instruado sukcesas paroli semajne apenaŭ pli ol kelkajn minutojn. Sekve ja estus aŭdaca atendi de tia instruado daŭripovan rezulton. Aldoniĝas, ke infano malfacile sukcese povas eklerni legadon kaj skribadon en fremda lingvo, dum ĝi ne estis alfabetigita en sia propra denaska lingvo. Sekve la fremdlingva instruado almenaŭ en la unuaj klasoj devas esti limigita al parola instruado.

Systematisch-analytisches Lernen ab der Sekundarstufe

Beginnt man mit dem Fremdsprachenunterricht auf der Stufe der Sekundarschule, so verfügen die Schüler normalerweise bereits über Grundkenntnisse in Grammatik, Stilistik, Satzbau und Sprachstruktur und können so dieses theoretische Wissen auch beim Erwerb der Fremdsprache nutzen, was im Gegensatz zum frühen Fremdsprachenunterricht an der Primarschule ein systematisches und analytisches Vorgehen beim Spracherwerb ermöglicht. Auf diese Weise ist der Spracherwerb auf dieser Stufe erheblich effizienter und schneller möglich.

Wie soll die Zukunft an unseren Dorfschulen aussehen (Bild: Schulhaus Gondiswil)? – Kiel aspektu la estonto en niaj vilaĝaj lernejoj (Bildo: Vilaĝa lernejo Gondiswil)?

Fremdsprachenerwerb verläuft nicht linear

Ein weiterer nicht unwesentlicher Faktor ist die Tatsache, dass beim Fremdsprachenunterricht im Rahmen einiger Wochenlektionen eben nicht, wie man gerne glaubt proportional zur Dauer der Kurse Fortschritte erzielt werden, sondern dass es viel mehr so ist, dass der Fortschritt je nach Schwierigkeit und

Fremdheit der zu erlernenden Sprachen nicht linear zur Anzahl der Lektionen verläuft. Es scheint so zu sein, dass man in den ersten paar Lektionen relativ rasch kleine Fortschritte erzielt, dass es dann aber zu einer ersten Stagnationsphase kommt, bis es nach einer gewissen Zeit zum ersten Mal „klick“ macht und man plötzlich eine einfache Kommunikation in der Fremdsprache führen kann. Dann folgt eine Phase eines messbaren Fortschritts, aber nach einer gewissen Zeit stellt man dann plötzlich fest, dass sich die erworbenen Sprachkenntnisse trotz grosser Anstrengungen kaum noch weiter verbessern. Man hat nun sozusagen den zweiten Stagnationspunkt erreicht, von wann an es ohne intensiven Kontakt zur Zielsprache sogar zur sogenannten Fossilierung kommt. Wenn man jedoch auf dieser Stufe einen längeren Sprachaufenthalt antritt oder auf andere Weise den intensiven Kontakt zur Zielsprachengemeinschaft pflegt, kann man plötzlich einen weiteren Sprung nach oben feststellen. Ohne eine solche Praxis scheint aber eine weitere Steigerung praktisch unmöglich zu sein.

Stagnation auf mittelmässigem Niveau

Zieht man diese Erwägungen in Betracht, so lässt sich leicht verstehen, weshalb die Schüler, die erst an der Sekundarschule mit dem Französisch- und/oder Englischunterricht beginnen, schon nach kurzer Zeit gleich weit fortgeschritten wie die Frühstarter sind. Ist nämlich einmal der Punkt erreicht, an dem ohne Sprachaufenthalt kaum noch Fortschritte beim Fremdsprachenerwerb zu erzielen sind, kommt es zwangsläufig zu einer Nivellierung. Berücksichtigt man dann gleichzeitig die Defizite der Frühstarter in den übrigen Fächern und in den Fächern, die den Frühfremdsprachen geopfert wurden, so kommt man zum Schluss, dass es wohl angebracht sein dürfte, die aktuelle Politik zu überdenken.

Sisteme analiza lernado ek de la sekundara nivelo

Kiam oni komencas la fremdlingvan instruadon je la nivelo de sekundara lernejo, tiam la lernantoj kutime jam disponas pri bazaj konoj en gramatiko, stiliko, frazkonstruo kaj lingvostrukturo kaj kapablas utiligi tiujn teoriajn konojn por la akirado de fremda lingvo, kio ebligas male al la frua fremdlingva instruado en la baza lernejo sisteman kaj analizan procedon dum la lingvolernado. Tiel la lingvolernado je tiu nivelo eblas multe pli efike kaj rapide.

Lingvolernado ne funkcias lineare

Alia ne malgrava elemento estas la fakto, ke je fremdlingva instruado en kadro de kelkaj lecionoj semajne ne eblas akiri progresojn proporcie al la daŭro de la kursoj, sed ke la progreso

okazas depende de la fremdeco de la lernata lingvo ne lineare kompare al la nombro da lecionoj. Ŝajnas, ke relative rapide eblas malgrandaj progresoj dum la unuaj lecionoj, ke tiam komenciĝas unua stagna fazo, ĝis post certa tempo unuan fojon kvazaŭ sentebblas „lumiĝo“ kaj oni subite kapablas fari facilan komunikadon en la fremda lingvo. Tiam sekvas fazo de mezurebla progreso, sed post certa tempo oni konstatas, ke la akiritaj lingvokonoj malgraŭ granda penado apenaŭ ankoraŭ pli boniĝas. Oni nun kvazaŭ atingis la duan stagnan punkton, ek de kiu sen intensiva kontakto kun la cellingva komunumo eĉ povas okazi tiel nomita fosiliĝo. Se je tiu nivelo oni iras al pli longa lingvorestado aŭ en alia maniero ekflegas intensivan kontakton kun la cellingva komunumo, oni povas konstati subite

alian salton supren. Sen tia praktiko tamen plia pliboniĝo ŝajnas esti kvazaŭ malebla.

Stagnado je mezeca nivelo

Se oni konsideras ĉiujn suprajn klarigojn, oni facile komprenas, kial la lernantoj, kiuj komencas nur en la sekundara lernejo kun la lernado de la franca kaj/aŭ angla, jam post mallonga tempo estas same progresintaj kiel la frukomencintoj. Se fakte estas atingita la nivelo, kie sen lingva restado apenaŭ plu eblas progresoj, ja devige devas okazi samniveliĝo. Se oni konsideras samtempe la defecitojn de la frukomencantoj en la fakoj, kiuj estis neglektitaj favore al la frua lingvoinstruado, oni venas al la konkludo, ke ja endas pripensi la aktualan politikon.

Rückkehr zum früheren Regime oder Flucht nach vorne?

Man muss natürlich auch berücksichtigen, dass die Volksschule ein äusserst träger Riesenapparat ist, weshalb es wohl nicht ganz so simpel sein dürfte, das Rad einfach zurückzudrehen, wie sich das gewisse Exponenten radikaler Volksinitiativen vorstellen. Bevor man also jetzt einfach danach schreit, in an der Primarschule in Zukunft wieder nur eine einzige oder sogar überhaupt keine Fremdsprache zu unterrichten, sollte man sich vielmehr fragen, welches effektiv die Gründe für die offensichtlich fehlende Nachhaltigkeit des Fremdsprachenunterrichts an der Primarschule sein könnten.

Mangelhafte Koordination zwischen Primar- und Sekundarschulen

In meiner Erhebung an den Sekundarschulen des Kantons Zürich ortete ich einen der Gründe dabei in der anscheinend komplett fehlenden Koordination zwischen dem Unterricht an der Primar- und an den Sekundarschulen. So musste ich zu meinem grossen Erstaunen und Befremden feststellen, dass kein einziger der befragten Lehrer überhaupt wusste, wann an den Primarschulen der Französisch- und wann der Englischunterricht eingeführt wurde. Während zumindest im Kanton Zürich für die Ausbildung der Primarlehrer allein die Pädagogische Hochschule zuständig ist, werden Sekundar- und Gymnasiallehrer an der Universität ausgebildet und zwischen den beiden Hochschulen und Bereichen scheint ein eher gespanntes Verhältnis zu herrschen. So erstaunt es denn auch nicht, dass der Fremdsprachenunterricht an der Sekundarschule nicht auf den Vorkenntnissen der Primarschule aufbaut, sondern man an der Sekundarschule eigentlich wieder von vorne bei der Lektion 1 beginnt. Dass unter diesen Umständen, Kinder mit guten Vorkenntnissen sich in diesen Lektionen eher langweilen und abmelden, das dürfte wohl nicht weiter verwundern und die Ergebnisse der

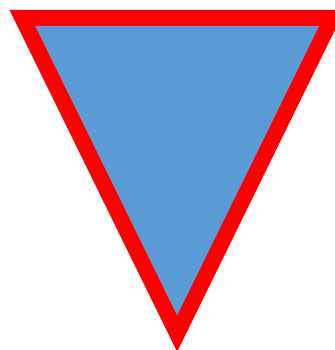
Reiro al la malnova reĝimo aŭ fuĝo antaŭen?

Oni devas memkompreneble respekti, ke la popola lernejo estas granda konservema aparatego, kial certe ne estas simpla afero simple malantaŭenigi la tempon, kiel tion postulas la adepto de certaj radikalaj popoliniciatoj. Antaŭ ol oni nuntempe laŭte postulas, ke en la baza lernejo estonte estu denove instruata nur unu sola fremda lingvo aŭ eĉ entute neniu, oni devas pli bone demandi, kio efektive estas la kaŭzoj de la evidente mankanta daŭripovo de la fremdlingva instruado en la baza lernejo.

Mankanta kunordigo inter bazaj kaj sekundaraj lernejoj

En mia enketo en la sekundaraj lernejoj en Kantono Zuriko mi malkovris, ke unu el la kialoj estas la ŝajne komplete mankanta kunordigo inter la instruado en la bazaj kaj sekundaraj lernejoj. Je mia granda miro kaj konsterniĝo mi devis konstati, ke eĉ ne unu de la demanditaj instruistoj entute sciis, kiam en la bazaj lernejoj estis enkondukita la instruado de la franca respektive de la angla lingvoj. Dum almenaŭ en Kantono Zuriko, la insturado de la bazaj instruistoj sole okazas en la Pedagogia Altlernejo por la instruado de la sekundaraj lernejoj kaj gimnazioj respondecas la

drei Studien zumindest teilweise erklären. Daneben kommt der oben genannte Stagnationseffekt nach einer bestimmten Zahl von Lektionen zum Tragen.

Hindernisse für den Fortschritt beim Sprachenlernen

Obstakloj por la progreso dum la lingvolernado

- Geringe individuelle Aktivität beim Unterricht im Klassenverband
Malgranda individua aktiveco dum la instruado en la kompleta klaso
- Mangelnde Konfrontation mit der Zielsprache
Mankanta konfrontiĝo kun la cellingvo
- Fehlendes Mutterspracheniveau der Lehrkräfte
Mankanta denaska nivelo de la instruantoj
- Höhere Schulstufen berücksichtigen individuelle Vorkenntnisse nicht genügend
Pli altaj lernejoniveloj ne sufiĉe konsideras la individuajn antaŭkonojn
- Unterricht im einheitlichen Klassenverband statt in individuellen Niveaugruppen führt zwangsläufig zur Nivellierung
Instruado en unueca kompletklasoj anstataŭ en individuaj nivelfrupoj kondukas devige al samniveliĝo

universitato, kaj inter la du altlernejoj kaj sekcioj ŝajnas ekzisti iomete tensiplena rilato. Tial ne estas miriga, ke la fremdlingva instruado en la sekundara lernejo ne baziĝas sur la akirita nivelo de la baza lernejo, sed rekomenciĝas de la komenco ĉe la leciono 1. Ke sub tiuj kondiĉoj infanoj kun bonaj antaŭkonoj enuas kaj malaliĝas de la aktiva partopreno, ne devas aparte mirigi kaj almenaŭ parte klarigas la rezultojn de la tri enketoj. Aldoniĝas la supre menciita stagnoefiko post certa kvanto da lecionoj.

Fremdsprachenerwerb funktioniert anders als der Erwerb der Erst-, Geburts- oder Muttersprache

Kommen wir aber zurück auf die Erkenntnisse beim Erstsprachenerwerb, dann sehen wir dort, dass dieser im Prinzip auf der umfassenden Konfrontation mit der Sprache beruht. Gleiches stellen wir ja auch bei Migrantenkinder fest, welche bei einer Einschulung im Kindergarten in vielen Fällen gegen über den rein lokalsprachigen Kindern beim Eintritt in die Sekundarschule nur geringe Defizite in der Lokalsprache aufweisen. Das soziale Umfeld der Kinder und der Bildungshintergrund der Eltern erweist sich dabei als viel entscheidender als die zu Hause verwendete Umgangssprache.

Ein anderes Unterrichtskonzept muss her

Aus diesen Erkenntnissen muss man im Prinzip den Schluss ziehen, dass der Unterricht fremder Sprachen an der Primarschule wohl völlig anders konzipiert werden muss. Statt die fremde Sprache als solche zu unterrichten müsste wohl der Unterricht anderer Fächer in dieser Sprache erteilt werden. Mit anderen Worten, wenn wir wollen, dass unsere Kinder an der Primarschule wirklich Französisch und Englisch lernen, dann müsste man wohl je ein ganzes Jahr lang den gesamten Unterricht – und zwar in sämtlichen Fächern – jeweils in der entsprechenden Sprache durchführen.

Der Unterricht an den weiterführenden Schulen muss auf den Kenntnissen der Primarschule aufbauen

Was den Fremdsprachenunterricht an den weiterführenden Schulen wie Sekundarschule und

Gymnasium anbelangt, so ist es unabdingbar, dass der Unterricht an diesen Schulen genau dort einsetzt, wo er an der Primarschule aufgehört hat. Dabei muss man allenfalls, wenn man Kinder mit unterschiedlichen Vorkenntnissen hat, eben auf den Unterricht im geschlossenen Klassenverband verzichten, indem beispielsweise Kinder, die bereits Französisch sprechen, eben die Möglichkeit haben in diesem Fach direkt in die Kurse der dritten Sekundarklasse einzutreten. An Stelle des klassischen Frontalunterrichts einer bestimmten Fremdsprache sollten zudem auch oder ganz besonders auf der höheren Stufe entweder wochenweise Sprachaufenthalte, Schüleraustausch oder der Unterricht anderer Fächer in der Fremdsprache treten. Nur mit solchen Massnahmen kann nämlich ab einer bestimmten Stufe die Stagnation durchbrochen und das Sprachniveau weiter gesteigert werden.

Zweite Fremdsprache wird schneller als die erste erlernt

In dieser ganzen Debatte gibt es einen weiteren sehr bedeutenden Aspekt zu beachten: Es ist nämlich unbestritten, dass der Erwerb der ersten Fremdsprache wesentlich grösserer Anstrengungen bedarf, als der Erwerb der zweiten oder gar der dritten Fremdsprache. Man kann etwas vereinfacht festhalten, dass jede zusätzliche Fremdsprache schneller als die vorherige erlernt wird, wobei hier natürlich auch andere Faktoren, wie die Nähe der Fremdsprache zur eigenen Muttersprache, die persönliche Motivation, die eigene Sprachbegabung und die Lehrpersonen eine grosse Rolle spielen.

Fremdlingvoakirado funkcias malsame ol akirado de la unua, respektive denaska aŭ gepatra lingvo

Se ni rekonsideras la konstatojn pri la akiro de la unua lingvo, tiam ni tie vidas, ke la akiro de ĉi-lasta baziĝas sur ampleksa konfrontiĝo kun la lingvo. Same ni ja ankaŭ konstatas ĉe infanoj de enmigrintoj, kiuj komencinte la lernejon en Svislando en la infanĝardeno en multaj kazoj kompare al la loklingvaj infanoj je la komenco de la sekundara lernejo havas nur malgrandajn defecitojn en la loka lingvo. La socia medio de la infanoj kaj la instrua bazo de la gepatroj estas multe pli decida ol la hejme parolata lingvo.

Estas bezonata alia instrukcepto
El tiuj konstatoj oni principe devas konkludi, ke la instruado de fremdaj lingvoj en la bazaj lernejoj devas havi komplete alian koncepton. Anstataŭ instrui la fremdan lingvon kiel tian, la instruado de aliaj fakoj devus okazi en tiu lingvo. Per aliaj vortoj, se ni deziras,

ke niaj infanoj en la baza lernejo lernu vere la francan aŭ anglan, tiam oni supozeble tutan jaron la tutan instruadon – kaj tion en ĉiuj fakoj – devus okazigi en la koncerna lingvo.

La instruado en la sekundaraj lernejoj devas baziĝi sur la konoj akiritaj en la baza lernejo

Rilate la fremdlingvan instruadon en la sekvaj niveloj kiel sekundara lernejo kaj gimnazio nepras, ke la instruado komenciĝu ekzakte je la nivelo, kie finiĝis la instruado en la baza lernejo. Se estas infanoj kun malsamaj konoj, necesas rezigini pri instruado en unuecaj klasoj, donante ekzemple al infanoj, kiuj jam parolas la francan lingvon, la eblon tuj viziti kursojn de la tria sekundara klaso. Anstataŭ la klasika prelega instruado de certa fremdlingvo ankaŭ aŭ eĉ des pli je tiu nivelo estas bezonataj semajnaj lingvorestadoj, lernantointerŝanĝoj aŭ la instruado de aliaj fakoj en la fremdlingvo. Nur kun tiaj mezuroj je certa nivelo povas superiĝi la stagnado kaj esti altigita la lingvonivelo.

Dua fremdlingvo estas lernata pli rapide ol la unua

En tiu-ĉi tuta diskuto necesas konsideri alian signifan aspekton: Estas ne disputata, ke la akiro de la unua fremdlingvo postulas multe pli da penado ol la akiro de la dua aŭ eĉ tria fremdlingvoj. Simpligite oni povas konstati, ke ĉiu aldona fremdlingvo estas lernata pli rapide ol la antaŭa, memkompreneble ĉi-tie devas esti konsiderataj aliaj elementoj, kiel la proksimeco de la fremda lingvo al la propra denaska lingvo, la persona motiviĝo, la propra lingvotalento kaj la personeco de la instruisto.

Für den Erfolg beim Spracherwerb spielt das Prestige der erlernten Sprache eine bedeutende Rolle

Was die Motivation zum Erlernen einer Fremdsprache anbelangt, so spielt das Prestige dieser Sprache eine nicht unbeträchtliche Rolle. Englisch geniesst heute international ein sehr hohes Ansehen und entsprechend gross ist daher die Motivation der Kinder die englische Sprache zu erlernen. Obwohl das Englische aufgrund der fehlenden Grammatikalität und der deshalb erforderlichen gewaltigen Anstrengungen beim Pauken von Vokabeln und wegen der Inkohärenz der Schrift objektiv gesehen deutlich schwieriger als etwa Französisch oder Italienisch ist, empfindet eine grosse Mehrheit der Schüler Englisch bedeutend einfacher als Französisch oder Italienisch.

Führt man den Fremdsprachenunterricht in der Primarschule so wie bisher weiter, ist der Unterricht von zwei Fremdsprachen bloss eine Verschwendung von Geld, Energie und menschlichen Ressourcen.

Gestaltet man den Fremdsprachenunterricht in der Primarschule wie bisher ohne wochenweise Intensivphasen, Sprachaufenthalte oder ganze Unterrichtsblöcke in der fremden Sprache, so wird es wohl dabei bleiben, dass Frühstarter gegenüber Spätstartern bei der heutigen Unterrichtsweise kaum Vorteile haben. Berücksichtigt man gleichzeitig die Tatsache, dass das Erlernen der zweiten Fremdsprache deutlich leichter fällt als das Studium der ersten, so kann man durchaus zur Erkenntnis kommen, dass es wohl für die Kenntnisse der zweiten Fremdsprache kaum nachteilhaft wäre, wenn man in der Primarschule

Por la sukceso de la lingvoakirado gravas la prestiĝo de la lernata lingvo

Koncerne la motivigo por lernado de fremda lingvo, la prestiĝo de la lernata lingvo ne malgravas. La angla lingvo nuntempe internacie ĝuas grandan prestiĝon kaj sekve la motivigo de la infanoj lerni la anglan lingvon grandas. Kvankam la angla lingvo pro la mankanta gramatikeco kaj la sekve necesa granda penado por lerni la votojn kaj pro la malkohereco de la skribo objektive pli malfacilas ol ekzemple la franca aŭ itala, granda plimulto de la lernantoj, opinias, ke la angla estas signife pli facila ol la franca aŭ itala. Se oni daŭrigas la instruadon de fremdaj lingvoj en bazaj lernejoj kiel ĝis nun sen semajnaj intensivfazoj, lingvo-restadoj aŭ kompletaj instrublokoj en la fremda lingvo, tiam supozeble restos tiel, ke frukomencintoj kompare al malfrukomencintoj kun la aktuala instrumaniero apenaŭ havas

avantaĝojn. Se oni samtempe konsideras la fakton, ke la lernado de dua fremdlingvo pli facilas ol studado de unua, oni povas el tio konkludi, ke por la konoj de dua fremdlingvo apenaŭ estus malavantaĝa, se oni en la baza lernejo ofertus nur unu fremdlingvon. Por la fina rezulto principe ne gravas, ĉu oni komencas per la franca aŭ per la angla.

Se oni daŭrigas la fremdlingvo-instruadon en bazaj lernejoj kiel ĝis nun, instruado de du fremdlingvoj estas nura foruzo de mono, energio kaj homaj resursoj!

La franca prioritatas antaŭ la angla

Konsiderante la politikan sentemon kaj la koherecon de nia lando, kun certeco endas prioritatigi en tiu-ĉi kazo la francan. Aktuale surbaze de certaj libertempaj interesoj kaj la premo de la ekonomio la graveco de la angla rilate al la germana kaj la

nur eine Fremdsprache anböte. Dabei ist es für das Endergebnis im Prinzip völlig einerlei, ob man nun mit dem Französischen oder mit dem Englischen beginnt.

Französisch vor Englisch

Angesichts der politischen Befindlichkeit und des Zusammenhalts in unserem Land wäre es aber mit Sicherheit geboten, in diesem Fall der französischen Sprache die Priorität einzuräumen. Heute wird aufgrund gewisser Freizeitinteressen und unter dem Druck gewisser Wirtschaftskreise die Wichtigkeit des Englischen gegenüber dem Deutschen und Französischen in der Schweiz masslos überschätzt und vollkommen falsch gewichtet. Es ist natürlich eine Tatsache, dass über 60% unserer gesamten wirtschaftlichen Aktivitäten trotz starker Bedeutung der Exporte für die Gesamtwirtschaft eben unsere Binnenwirtschaft betreffen und der Handel und Verkehr zwischen der deutschen, italienischen und französischen Schweiz den Aussenhandel natürlich bei weitem übertrifft. Analysieren wir zudem unseren Aussenhandel, so betrifft dieser wiederum zu zwei Dritteln unsere vier Nachbarländer, das heisst mit anderen Worten, dass nur ein sehr kleiner Anteil unserer Gesamtwirtschaftstätigkeit mit Ländern abgewickelt wird, in denen nicht entweder Deutsch, Französisch oder Italienisch gesprochen wird. Betrachten wir die Übersetzungsindustrie in der Schweiz, so können wir feststellen, dass der grösste Teil des Umsatzes mit den Sprachpaaren Deutsch-Französisch und Deutsch-Italienisch erzielt wird. Es spricht also auch wirtschaftlich einiges dafür, dem Unterricht in den Landessprachen vor dem Englischen Priorität einzuräumen.

franca en Svislando estas senlime supertaksita kaj malĝuste validigita. Estas memkompreneble fakto, ke pli ol 60% de niaj ekonomiaj aktivecoj koncernas la komercon interne de nia lando malgraŭ la granda signifo de elportoj por la tuta ekonomio, kaj la komerco kaj trafiko inter Alemanio, Romandio kaj Tiĉino forte superas la komercon kun eksterlando. Se krome ni analizas nian eksterlandan komercon, tiam tiu direktiĝas siaflanke je du trionoj al niaj kvar najbaraj landoj, kio signifas per aliaj vortoj, ke nur malgranda parto de nia tuta ekonomia aktiveco direktiĝas al landoj, en kiuj ne estas parolata aŭ la germana, franca aŭ itala. Se ni konsideras la tradukan industrion en Svislando, ni povas konstati, ke la plej granda parto de la laboro koncernas la lingvoparojn franca-germana kaj franca-itala. Do ankaŭ ekonomiaj faktoj favoras la prioritatigon de la instruado de la naciaj lingvoj antaŭ la angla.

Erfahrungen mit Esperanto

Gestatten Sie mir nach den vorstehenden Ausführungen zur aktuellen Situation des Fremdsprachenunterrichts in der Schweiz, bevor ich Ihnen meine Vision eines idealen Sprachunterrichts in der Schule vorstelle, auf Erfahrungen mit Esperanto-Unterricht bei Schulkindern zu sprechen zu kommen. In den 1970er-Jahren fanden im Kanton Tessin unter dem damaligen kantonalen Erziehungsdirektor Dante Bertolini und in La Chaux-de-Fonds unter der Leitung von Claude Gacond, sowie an verschiedenen Schulen in Paderborn, Deutschland, sowie in Finnland und in weiteren Ländern verschiedene Schulversuche statt, bei denen Kindern in den unteren Primarklasse mit gutem Erfolg meist im Rahmen des Turnunterrichts Esperanto beigebracht wurde. Dabei wurden in diesem Unterricht einerseits erstaunliche Erfolge erzielt, indem diese Kinder schon nach wenigen Unterrichtsstunden in der Lage waren auf Esperanto zu kommunizieren, etwas wovon man beim Unterricht anderer Sprachen meist nicht einmal zu träumen wagte. Andererseits wurde festgestellt, dass die Kinder, welche am Experiment mit Esperanto teilgenommen hatten, später im Deutsch oder der im entsprechenden Land üblicherweise unterrichteten ersten Fremdsprache bedeutend besser waren, als die Kinder, welche keinen Esperanto-Unterricht hatten.

Ekspozicio en Magasin du monde en Vevey, aprilo 2012

Spertoj kun Esperanto

Permesu, ke post la supraj klarigoj pri la aktuala situacio de la fremdlingva instruado en Svislando mi antaŭ ol prezenti miajn viziojn pri la ideala lingvoinstruado en la lernejo, tuŝos la spertojn kun Esperanto-instruado kun lernejoj infanoj. En la 1970-aj jaroj okazis en Tiĉino sub la tiama eduka direktoro Dante Bertolini kaj en La

Chaux-de-Fonds sub la gvido de Glaude Gacond kaj en diversaj lernejoj en Paderborn, Germanio, kaj en Finnlando kaj aliaj landoj diversaj lernejoj eksperimentoj, dum kiuj infanoj de subaj bazlernejaj klasoj kun bona sukceso plej ofte kadre de la gimnastika instruado estis instruataj Esperanton. Ĉi-okaze oni unuflanke konstatis mirigajn sukcesojn, ĉar tiuj infanoj jam post malmultaj lecionoj kapablis

komuniki en Esperanto, io, pri kio oni por la instruado de aliaj lingvoj plej ofte eĉ ne kuraĝas sonĝi. Aliflanke oni konstatis, ke la infanoj, kiuj partoprenis la eksperimenton kun Esperanto, poste en la germana aŭ la una fremda lingvo kutime instruita en la koncerna lando poste lernis multe pli bone ol la infanoj, kiuj ne sekvis Esperanto-instruadon.

Der Greyerzersee auf der Sprachgrenze zwischen Deutsch und Französisch- Lago de Grejerc sur la franc-germana lingvolimo

Begegnung mit Gebärdensprache

Bei der ganzen Diskussion um den Sprachunterricht an den Schulen, wurde bisher das Augenmerk noch kaum auf eine weitere sprachliche Minderheit in der Schweiz gerichtet, nämlich auf die Sprecherinnen und Sprecher der verschiedenen Schweizer Gebärdensprache. Die Gebärdensprachesprecher, werden noch immer vor allem als Behinderte wahrgenommen, dabei hat die Gebärdensprache im Prinzip nichts mit der Hörbehinderung zu tun, sondern ist eben ganz einfach eine Sprache. Es ist nicht bloss die Sprache hörbehinderter Menschen, sondern sie ist in manchen Fällen auch Muttersprache hörender Kinder hörbehinderter Menschen! Es ist daher an der Zeit, die Gebärdensprachen als vollwertige Sprache anzuerkennen und den Schweizer Gebärdensprachen in einer angemessenen Form einen Nationalsprachenstatus anzuerkennen. Es ist vielleicht nicht sinnvoll, dass nun sämtlichen Kindern an allen Schulen plötzlich die Gebärdensprache beigebracht werden soll, im Rahmen des von mir nachstehend vorgeschlagenen sprachlichen Propädeutikums wäre es aber durchaus eine sinnvolle Ergänzung, wenn jedes Kind in seiner Schulzeit zumindest einige der wichtigsten Gebären und das Fingeralphabet erlernen würde.

Keine falschen Schlüsse ziehen: Kinder sind mit Fremdsprachen nicht überfordert!

Zwar haben Untersuchungen von Kalberer, mir selbst und der Pädagogischen Hochschule Schaffhausen die

Hinweise bestätigt, dass Frühstarter beim heutigen Unterrichtskonzept gegenüber Spätstartern kaum Vorteile haben. Daraus aber den Schluss zu ziehen, dass Kinder mit Fremdsprachen in den Primarschulen überfordert würden und dass ein früher Start des Fremdsprachenunterrichts grundsätzlich falsch sei, dürfte ein voreiliger und wohl falscher Schluss sein. Untersucht man die Ursachen, so stellt man fest, dass der Misserfolg bei der Methodik als solcher liegt. Wird eine Sprache nicht in einer natürlichen Umgebung trainiert, sondern bloss im Frontalunterricht vermittelt, so ist dem erreichbaren Sprachniveau auf einem relativ mittelmässigen Niveau eine Grenze gesetzt. Es ist keineswegs so, dass Kinder mit Fremdsprachen überfordert sind. Kinder sind offen und lernen gerne, wenn denn der Unterricht entsprechend gestaltet ist. Natürlich gibt es Kinder die schneller und solche die langsamer lernen. Eine ideale Schule sollte dies berücksichtigen. Statt nur allgemeiner Ziele, sollten für jedes Kind gemäss seiner Fähigkeiten individuelle Lernziele gesetzt werden. Dementsprechend wäre zu überlegen, dass vielleicht einerseits nur eine Fremdsprache in der Primarschule obligatorisch sein sollte, während andererseits bei besonders begabten Kindern auch zwei oder sogar drei Fremdsprachen anzubieten wären.

Dorfschule Guntmadingen: Geht der Kanton Schaffhausen einen eigenen Weg? Vilaĝa lernejo Guntmadingen: Ĉu Kantono Ŝafhaŭzo iras apartannvojon?

Konatiĝo kun gestolingvo

Dum la tuta diskuto pri lerneja lingvoinstruado ĝis nun apenaŭ trovis atenton plia lingva malplimulto en Svislando, nome la geparolantoj de la diversaj svisaj gestolingvoj. La gestolingvo-parolantoj daŭre estas koncipitaj kiel handikapuloj, sed fakte la gestolingvo principe ne rilatas al

handikapo, sed simple estas lingvo. Ne estas nur lingvo de aŭdhandikapitaj homoj, sed en kelkaj kazoj ankaŭ denaska lingvo de aŭdantaj infanoj de aŭde handikapitaj homoj! Estas do tempo rekoni la gestan lingvon kiel plenrajta lingvo kaj atribui al la svisaj gestolingvoj adekvatan statuson de nacia lingvo. Eble ne estas sencohava, ke nun ĉiuj infanoj en ĉiuj lernejoj devas funde lerni la gestolingvon, sed ja estas sencohava kompletigo, ke en la kadro de la lingva propedeŭtiko de mi proponita ĉiu infano dum sia lerneja tempo eklernus kelkajn de la plej gravaj gestoj kaj la fingroalfabeton.

Ne fari falsajn konkludojn: Infanoj ne estas tro ŝarĝitaj de fremdlingvoj!

Unuflanke esploroj de Kalberer, mi mem kaj la Pedagogia Altlernejo Ŝafhaŭzo konfirmis, ke la fruaj komencintoj kun la aktuala instrukoncepto ne havas avantaĝon rilate al malfruaj komencintoj. Tamen aliflanke el tio konkludi, ke infanoj kun fremdaj lingvoj en la baza lernejo estas tro ŝarĝitaj kaj ke frua komenco estas principe falsa, estus tro rapida kaj

supozeble falsa konkludo. Se oni enketas la kialojn, tiam oni konstatas, ke la malsukceso estas kaŭzita de la metodiko kiel tia. Se lingvo ne estas trajnita en sia natura ĉirkaŭaĵo, sed instruata nur en klasĉambra preleginstruado, tiam la atingebla lingvonivelo estas limigita al relative mezklasa nivelo. Tute ne estas tiel, ke infanoj kun fremdaj lingvoj estas tro ŝarĝitaj. Infanoj estas malfermitaj kaj volonte lernas, se la instruado adekvate estas konceptita. Memkompreneble estas iaj infanoj, kiuj lernas pli rapide, kaj tiaj, kiuj lernas malpli rapide. Ideala lernejo tion respektu. Anstataŭ ĝeneralajn celojn, la lernejo havu por ĉiu infano individuajn celojn laŭ ties apartaj kapabloj. En tiu senco endas konsideri, ke nur unu fremdlingvo en la baza lernejo estu deviga, dum aliflanke al tre talentaj infanoj estu ofertataj ankaŭ du aŭ eĉ tri fremdaj lingvoj.

Eine neue Vision für den Sprachunterricht

Unser Land braucht vielsprachige Menschen. Denn wer mehr als eine Sprache spricht, der verfügt auch über mehr als einen Zugang zur Welt. Überdenkt man ein Problem und diskutiert es anschliessend mit einer anderen Person in einer anderen Sprache, dann fallen einem oft plötzlich völlig neue Lösungsansätze ein. Schon alleine diese Tatsache spricht für einen hohen Stellenwert des Sprachunterrichts. In der mehrsprachigen Schweiz kommt dazu, dass die Fähigkeit zur Kommunikation in einer anderen Landessprache essentiell für den Zusammenhalt unseres Landes ist.

In einem Grundsatz sind sich die Pädagogen heute im Prinzip einig: In den ersten beiden Schuljahren, das heisst bis zur Festigung der Alphabetisierung in der Muttersprache, sollte an der Primarschule keine weitere Lautsprache unterrichtet werden. Dies entspricht im Prinzip auch der heutigen Realität, dass mit dem Unterricht der ersten Fremdsprache in der dritten Klasse eingesetzt wird. Das heisst daran ist im Prinzip auch nicht zu rütteln.

In der 2. Klasse Kontakt mit Gebärdensprache

Grundsätzlich sinnvoll wäre es aber bereits in der zweiten Klasse im Rahmen des Turnunterrichts, den Kindern spielerisch einige Grundzüge der lokal gebräuchlichen Gebärdensprache beizubringen. Dies wäre einerseits ein sinnvolles sprachliches Propädeutikum. Durch die Verinnerlichung einiger Gebärden, wird den Kindern nämlich instinktiv bewusst, dass eine Sprache nichts anderes als ein

System von Zeichen ist und dass solche Zeichen eben auch an völlig andere Systeme als Laute gebunden sein können. Andererseits ist dies eine grosse Sensibilisierung für die Rechte dieser sprachlichen Minorität. Zudem würde es dieser Unterricht erleichtern, hörbehinderte Kinder später in normale Schulklassen zu integrieren und damit ein anderes Postulat der modernen Schule zu erfüllen!

Sprachliches Propädeutikum mit Esperanto in der 3. Klasse

In der dritten Klasse sollte man aufgrund der in den vorgenannten Schulversuchen gemachten Erfahrungen den Kindern eigentlich während eines Jahres Esperantounterricht erteilen. Dieser Unterricht würde dabei idealerweise nicht als eigenes Schulfach, sondern spielerisch im Rahmen des Turn- und Singunterrichts und der Handarbeit erfolgen. Da diese Sprache später in der schulischen Laufbahn kein Promotionsfach sein wird, ist mit diesem Unterricht auch keinerlei Leistungsdruck verbunden. Durch diesen propädeutischen Esperanto-Unterricht, wird die Effizienz beim Erwerb der zweiten Sprache, sei dies nun Französisch oder Englisch deutlich gesteigert. Man kann im Prinzip davon ausgehen, dass Kinder, die zuerst Esperanto gelernt haben, die zweite Fremdsprache etwa doppelt so schnell und vor allem besser erlernen, als Kinder ohne Esperanto-Kenntnisse. Die in Esperanto in der dritten Klasse investierte Zeit wird sich also später sehr positiv auf den Französisch-, Englisch- und Italienischunterricht auswirken.

Nova lingvoinstrua vizio

Nia lando bezonas multlingvajn homojn. Ĉar, kiu parolas pli ol unu lingvo, disponas ankaŭ pri pli ol unu aliro al la mondo. Se oni pripensas problemon kaj ĝin diskutas poste en alia lingvo, tiam oni ofte trovas komplete aliajn solverojn. Jam sole tiu-ĉi fakto estas argumento por la alta signifo de la lingvoinstruado. En Svislando aldoniĝas, ke la komunika kapablo en alia nacia lingvo estas esenca por la kohereco de nia lando.

En unu principo la pedagogoj nuntempe samopinias: Dum la unuaj du lernejojaroj, tio signifas ĝis la firmiĝo de la alfabetiĝo en la denaska lingvo en la baza lernejo ne estu instruata plia sonlingvo. Tio principe ankaŭ kongruas kun la aktuala realeco, ke la instruado de la unua fremda lingvo komenciĝas en la tria klaso. Tio signifas, ke tion oni principe ne pridemandu.

En la 2- klaso konatiĝo kun gestolingvo

Principe sencohava tamen estus jam en la dua klaso kadre de la gimnastikaj lecionoj instrui al la infanoj lude la bazojn de la loke uzata gestolingvo. Tio unuflanke estus sencohava lingva propedeŭtiko. Alproprigante al si kelkajn gestojn la infanoj fakte instinkte konsciiĝas, ke lingvo estas nenio alia ol sistemo de signoj kaj ke tiaj signoj do ankaŭ povas baziĝi sur tute aliaj sistemoj ol sonoj. Aliflanke tio estas grava sentemiĝo pri la rajtoj de tiu lingva malplimulto. Krome tia instruado faciligus integri aŭdhandikapitajn infanojn al ordinara lernejojklasoj kaj tiel plenumigi alian postulon de la moderna lernejo!

Lingva propedeŭtiko kun Esperanto en la 3-a klaso

En la tria klaso oni fakte devus pro la spertoj faritaj en la supre

menciitaj lernejoj eksperimentoj instrui dum unu jaro Esperanton al la infanoj. Tiu instruado ideale ne estus aparta lerneja fakto, sed okazu lude dum la gimnastikaj, kantaj kaj manlaboraj lecionoj. Ĉar tiu-ĉi lingvo poste ne estos promociata fakto, tia instruado ankaŭ ne estas ligita al sukcesopremo. Per tiu-ĉi propedeŭtika instruado de Esperanto, altiĝos signife la efiko ĉe la akiro de la dua lingvo, sendepende ĉu tio estos la franca aŭ la angla. Oni principe povas konsideri, ke infanoj, kiuj unue lernis Esperanton, lernos la duan fremdlingvon proksimume duoble pli rapide kaj antaŭ ĉio pli bone ol infanoj sen Esperanto-konoj. La tempo investita en la tria klaso por Esperanto poste havos pozitivan efikon por la instruado de la franca, angla kaj itala.

Sprachkompetenz in Funktion von Schuljahr und Unterrichtssystem**Lingva kompetenco en funkcio de lernejoj kaj instrusistemo**

Bis in die 1990-er Jahre: Altes System: 1. Fremdsprache ab dem 7. Schuljahr

Ĝis en la 1990-aj jaroj malnova sistemo: 1-a fremdlingvo ek de la 7-a lernejo

Sprache <i>Lingvo</i>	Ende 6. Klasse <i>Fino 6-a klaso</i>	Ende 7. Klasse <i>Fino 7-a klaso</i>	Ende 9. Klasse <i>Fino 9-a klaso</i>	Ende 12. Klasse <i>Fino 12-a klaso</i>
Deutsch				
Französisch				
Englisch				
Italienisch				
Latein				
Andere				
Heimatl. Spr.				

Bis in die 2000-er Jahre: Französisch ab dem 5. Schuljahr

Ĝis en la 2000-aj jaroj: Franca lingvo ek de la 5-a lernejo

Sprache <i>Lingvo</i>	Ende 6. Klasse <i>Fino 6-a klaso</i>	Ende 7. Klasse <i>Fino 7-a klaso</i>	Ende 9. Klasse <i>Fino 9-a klaso</i>	Ende 12. Klasse <i>Fino 12-a klaso</i>
Deutsch				
Französisch				
Englisch				
Italienisch				
Latein				
Andere				
Heimatl. Spr.				

Ab den 2010-er Jahren: Englisch ab dem 3. und Französisch ab dem 5. Schuljahr

Ĝis en la 2000-aj jaroj: Angla lingvo ek de la 3-a kaj franca lingvo ek de la 5-a lernejo

Sprache <i>Lingvo</i>	Ende 6. Klasse <i>Fino 6-a klaso</i>	Ende 7. Klasse <i>Fino 7-a klaso</i>	Ende 9. Klasse <i>Fino 9-a klaso</i>	Ende 12. Klasse <i>Fino 12-a klaso</i>
Deutsch				
Französisch				
Englisch				
Italienisch				
Latein				
Andere				
Heimatl. Spr.				

Zu erwartende Kompetenzen bei der Umsetzung der hier vorgestellten Vision

Antendenda kompetentoj je realigo de la ĉi-tie prezentita vizio

Sprache <i>Lingvo</i>	Ende 6. Klasse <i>Fino 6-a klaso</i>	Ende 7. Klasse <i>Fino 7-a klaso</i>	Ende 9. Klasse <i>Fino 9-a klaso</i>	Ende 12. Klasse <i>Fino 12-a klaso</i>
Deutsch				
Französisch				
Englisch				
Italienisch				
Latein				
Esperanto				
Gebärdenspr.				
Andere				
Heimatl. Spr.				

Die Balkenlänge ergibt sich aus dem Produkt des Beherrschungsgrades (100% = Muttersprachenniveau) und des Anteils der Sprecher an der Gesamtbevölkerung der entsprechenden Schulstufe (100% = alle Personen dieser Schulstufe), d.h. wenn durchschnittlich 30% der Bevölkerung eine durchschnittliche Kompetenz von 50% Muttersprachenniveau erreichen ergibt das eine Balkenlänge von 15%) – *Trablongeco = produkto de la sciogrado kaj la proporcio da parolantoj en la koncerna ŝtupo*

Viertes Schuljahr ganz in einer Fremdsprache

Statt wie bisher in einigen Lektionen Französisch oder Deutsch zu unterrichten, sollte im vierten Schuljahr idealerweise in der Deutschschweiz intensiv der gesamte Unterricht auf Französisch und in der italienischen und französischen Schweiz auf Deutsch stattfinden. Im Kanton Graubünden wäre diese Fremdsprache je nach Sprachregion Deutsch, Rätoromanisch oder Italienisch. Dieser Unterricht würde im Idealfall von muttersprachigen Lehrern erteilt werden, das heisst in der Deutschschweiz unterrichten in der vierten Klasse ausschliesslich welsche und in der italienischen und französischen Schweiz in der vierten Klasse ausschliesslich deutschsprachige Lehrer. In diesem Fremdsprachenjahr wird geübt, auch in der Pause auf dem Pausenplatz nur in der Fremdsprache Französisch bzw. Deutsch zu sprechen. Die Einführung dieses Systems würde wahrscheinlich eine längere Übergangsphase bedingen, da man ja zumindest in grösserer Entfernung von der Sprachgrenze schlecht von einem Tag auf den anderen einfach Romands in die Deutschschweiz und Deutschschweizer in die Romandie umsiedeln kann. Man wird sich hier bei der Rekrutierung wohl vorwiegend auf PH-Abgänger konzentrieren müssen.

In der fünften Klasse weitere Fremdsprache als Freifach

Ab der fünften Klasse soll der Unterricht dann wieder normal in der Lokalsprache weitergeführt und die Fremdsprache Französisch bzw. Deutsch im

Fachunterricht vertieft werden. Ab der fünften Klasse kann dann eine weitere Fremdsprache als fakultatives Wahlfach angeboten werden. Die Schüler können dabei zwischen Englisch und Italienisch bzw. im Tessin Deutsch wählen, besonders sprachbegabten Kindern steht es zudem frei in der sechsten Klasse auch die andere Sprache zu wählen. Durch die Möglichkeit statt Englisch auch Italienisch zu wählen, soll die Position der dritten Landessprache gestärkt werden. Im Kanton Graubünden stünde hier gegebenenfalls auch Rätoromanisch zur Disposition. Obligatorisch wäre an der Primarschule nebst dem Esperanto im sprachlichen Propädeutikum und der Gebärdensprache in der zweiten Klasse aber nur eine Fremdsprache.

Zwei obligatorische Fremdsprachen ab der 7. Klasse

In der Sekundarschule, das heisst ab dem siebten Schuljahr werden dann neben der lokalen Landessprache obligatorisch zwei Fremdsprachen unterrichtet, daneben werden weitere Fremdsprachen fakultativ angeboten. Teil des Fremdsprachenunterrichts auf dieser Stufe sollte ebenfalls sein, dass der Unterricht in anderen Fächern wie z.B. Mathematik zeitweise in einer Fremdsprache unterrichtet wird.

Es sind dabei möglichst viele Schüler zu ermuntern, nebst Deutsch, Französisch und Englisch auch Italienisch zu lernen. Im achten und neunten Schuljahr und im freiwilligen zehnten Schuljahr, können als Freifächer nebst den Landessprachen und Englisch auch weitere Sprachen wie Esperanto, Spanisch, Russisch und Chinesisch angeboten werden.

Kvara lernejojaro komplete en fremda lingvo

Anstataŭ kiel ĝis nun instrui dum kelkaj lecionoj la francan aŭ la germanan, ideale dum la kvara lernejojaro en Alemanio la tuta instruado okazu en la franca kaj en Tiĉino kaj Romandio en la germana. En Grizono estu la fremdlingvo depende de la lingva regiono la germana, romanĉa aŭ itala. Tiu-ĉi instruado estu donita ideale de denasklingvaj instruistoj, tio signifas en Alemanio instruu ekskluzive romandaj kaj en Tiĉino kaj Romandio germanlingvaj instruistoj. Dum la fremdlingvojaro oni provu ankaŭ dum la paŭzoj en la paŭzejo paroli nur en la franca respektive germana fremdlingvo. La enkonduko de tiu-ĉi sistemo postulus supezeble pli longan transirfazon, ĉar ja almenaŭ en pli granda distanco de la lingvolimo ne eblas facile de unu tago al la alia translokigi romandojn al Alemanio kaj alemanojn al Romandio. Por la engaĝo de novaj instruistoj oni

devus ĉi-tie koncentriĝi al finintoj de la Pedagogia Altlernejo.

En la kvina klaso aldona lingvo kiel libera fakoj

Ek de kvina klaso la instruado denove okazu kiel kutime en la loka lingvo, kaj la fremda franca aŭ germana lingvo estu profundigita en la faklecionoj. Ek de la kvina klaso povas esti ofertita alia fremdlingvo kiel libervola elektofako. La lernantoj povu elekti inter la angla kaj itala respektive germana en Tiĉino, aparte lingvotalentaj infanoj krome estu liberaj ek de la sesa klaso elekti ankaŭ la alian lingvon. Pro la eblo elekti anstataŭ la angla ankaŭ la italan estu fortigita la pozicio de la tria nacia lingvo. En Kantono Grizono estos je dispono ankaŭ la romanĉa. Devige instruita estu en la baza lernejo krom la gestolingvo kaj Esperanto kadre de la lingva propedeŭtiko tamen nur unu fremdlingvo.

Du devigaj fremdlingvoj ek de la 7-a klaso

En la sekundara lernejo, tio estas ek de la sepa lernejojaro estos instruataj krom la loka nacia lingvo du fremdlingvoj. Aldonaj fremdlingvoj estos ofertitaj kiel nedevigaj studobjektoj. Parto de la fremdlingva instruado estu je tiu nivelo ankaŭ, ke la instruado en aliaj fakoj, kiel ekzemple matematiko, dumtempe okazu en fremdlingvo.

Oni ankaŭ kuraĝigu plej eble multajn lernantojn, lerni krom la germana, franca kaj angla ankaŭ la italan. En la oka kaj naŭa kaj la libervola deka lernejojaro krom la naciaj lingvoj kaj la angla povas esti ofertitaj ankaŭ pliaj lingvoj kiel Esperanto, la hispana, la rusa kaj la ĉina.

Unterricht in „heimatlicher“ Sprache

Last but not least, sollten Kinder mit einem Migrationshintergrund und fremder Muttersprache nebst dem hier ausgeführten Sprachunterricht auch in Zusatzstunden in ihrer Muttersprache gefördert werden.

Bessere Sprachkenntnisse bei tieferen Kosten

Wenn man abschliessend auf die Kosten eingeht, so kann man feststellen, dass die hier von mir präsentierte Vision insgesamt deutlich kostengünstiger und weniger aufwändig wäre, als der heutige Frühfremdsprachenunterricht von zwei Fremdsprachen an der Primarschule. Die teure, aufwändige und teilweise leider auch ineffiziente Ausbildung von Englisch-, Deutsch- und Französischlehrern für die Primarschule würde nämlich für die Unterstufe völlig entfallen und in der Mittelstufe drastisch reduziert. Esperanto liesse sich aufgrund der Einfachheit der Sprache von PH-Absolventen mit erheblich geringerem Aufwand als Französisch, Deutsch und Englisch für den Fremdsprachenunterricht erlernen. Durch den Einsatz

unserer eigenen Mutterspracheressourcen müssen wir weniger Lehrkräfte im Ausland rekrutieren und können wir gleichzeitig eine höhere Unterrichtsqualität gewährleisten. Die Kinder werden in der vierten Klasse in der Deutschschweiz von normalen welschen Lehrern unterrichtet bzw. in der Westschweiz von Deutschschweizern. Was den Erfolg dieses Modells anbelangt, so bin ich überzeugt, dass die Kinder am Ende der Sekundarschulzeit deutlich bessere Sprachfertigkeiten haben werden als im heutigen System und dass so das im Lehrplan 21 so hoch gesteckte Ziel, das Beherrschen einer zweiten Landessprache sowie einer weiteren Fremdsprache, nicht nur erreicht, sondern eben sogar übertroffen wird und dies letztlich bei geringerer Gesamtbelastung. Die hier präsentierte Vision wäre also nicht nur ein Schritt auf dem Weg zur echten Mehrsprachigkeit, sondern ihre Umsetzung würde bei langfristig besseren Sprachkenntnissen gleichzeitig deutlich geringere Ausbildungskosten verursachen.

lic. phil. Dietrich M. Weidmann

Instruado de la „hejma“ lingvo

Oni ne forgesu, ke infanoj kun enmigrodeveno kaj fremda denaska lingvo estu subtenataj krom per la lingvoinstruado ĉi-tie prezentita ankaŭ per aldonaj lecionoj en sia denaska lingvo.

Pli bonaj lingvokonoj kaj samtempe malpli da kostoj

Se oni fine konsideras la kostojn, oni povas konstati, ke la vizio prezentita ĉi-tie kostas entute signife malpli ol la aktuala frua fremdlingvoinstruado de du fremdaj lingvoj en la baza lernejo. La

kosta kaj postula kaj bedaŭrinde ankaŭ malefika instruado de instruistoj por la angla, germa kaj franca por la baza lernejo por la suba nivelo komplete forfalas kaj por la meza nivelo draste reduktiĝus. Esperanto povus esti lernita de studentoj de la Pedagogia Altlernejo kun signife malpli da laboro ol la franca, germana kaj angla por la fremdlingva instruado. Pro la uzado de niaj propraj densaklingvaj resursoj ni devas venigi malpli da instruistoj el eksterlando. La infanoj en la kvara klaso estos instruataj en Alemanio de ordinaraj romandaj kaj en Romandio kaj Tiĉino de ordinaraj germansvisaj

instruistoj. Kion koncernas la sukceso de tiu-ĉi modelo, mi estas konvinkita, ke la infanoj je la fino de la sekundara lernejo havos singnife pli grandajn lingvokapablojn ol en la aktuala sistemo, kaj ke tiel la alta celo de la Instruopiano 21, kiu postulas la regon de dua nacia lingvo kaj de alia fremdlingvo, ne nur povas esti atingita, sed eĉ superigita, kaj tion fine kun multe malpli da sumaj kostoj. La vizio ĉi-tie prezentita do kaŭzus je longtempe pli bonaj lingvokonoj samtempe singnife malpli altajn edukokostojn.

lic. phil. Dietrich M. Weidmann

(Anonco)

WeidGon Film

Videoportfolio für deine Bewerbung?
Imagefilm für Ihr Unternehmen?
Ihren Anlass professionell verfilmen?

www.weidgon.ch

L'espéranto en un clin d'œil

Toute personne désireuse d'apprendre à parler l'espéranto avec précision et de le comprendre avec acuité a bien sûr besoin d'un peu d'exercice et d'un processus d'apprentissage bien ordonné. Le principe de cette langue est le suivant: elle repose tout entière sur un système simple d'éléments que l'on peut combiner à volonté pour former des mots et des phrases. Les lignes qui suivent expliquent la prononciation, l'alphabet et les principes de la formation des mots. En un certain sens, ces points couvrent déjà la grammaire dans son entier. Il suffit de disposer d'un certain vocabulaire de base et de comprendre les règles de la formation des mots figurant plus bas pour pouvoir former n'importe quelle phrase en espéranto et formuler absolument tout ce que l'on peut exprimer dans toute langue.

Alphabet et prononciation:

L'alphabet de l'espéranto se compose des 28 lettres latines énumérées ci-dessous, chacune ayant une version minuscule et une version majuscule:

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd, Ee, Ff, Gg, Ĝĝ, Hh, Ĥĥ, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Ŝŝ, Tt, Uu, Ŭŭ, Vv, Zz

En principe, chaque lettre est toujours prononcée de la même manière et comme dans les mots français suivants:

„a“ comme „a“ dans arbre; „b“ comme „b“ dans ballon, „c“ comme „ts“ dans tsunami, „ĉ“ comme „tch“ dans thèque, „d“ comme „d“ dans dire, „e“ comme „é“ dans éléphant, „f“ comme „f“ dans famille, „g“ comme „g“ dans gare, „ĝ“ comme „dj“ dans adjudant, „h“ comme „h“ dans help (anglais), „ĥ“ comme „Kh“ dans Khaled, „i“ comme „i“ dans idéal, „j“ comme „y“ dans yoga, „ĵ“ comme „j“ dans journal, „k“ comme „k“ dans koala, „l“ comme „L“ dans Louis, „m“ comme „M“ dans merci, „n“ comme „n“ dans neuf, „o“ comme „o“ dans or, „p“ comme „P“ dans Pierre, „r“ comme „r“ dans rond, „s“ comme „s“ dans singe, ŝ comme „ch“ dans chanson, „t“ comme „T“ dans tête, „u“ comme „ou“ dans ours, „ŭ“ comme „w“ dans watt, „v“ comme „v“ dans ville et „z“ comme „s“ dans zone.

Les semi-voyelles „j“ et „ŭ“ placées après une voyelle sont reliées à celle-ci, formant avec elle une diphtongue.

L'accent est toujours sur l'avant-dernière syllabe.

Formation des mots et grammaire:

Toute la grammaire de l'espéranto repose sur la formation de mots à partir d'éléments fixes que l'on peut combiner à volonté ou presque, à l'image des briques de Lego. L'unique restriction quant aux combinaisons possibles réside en ceci que la combinaison obtenue doit aussi être intelligible du point de vue logique. L'espéranto se compose d'éléments radicaux fixes que l'on peut théoriquement combiner à volonté pour former des mots. A cet égard, les éléments finaux jouent un rôle particulier: ils sont nécessaires à la formation de mots autonomes à partir des éléments radicaux et elles ont en principe une fonction purement grammaticale. A côté de celles-ci, il y a des éléments qui fonctionnent comme préfixes ou comme suffixes, mais qui peuvent aussi être combinés entre eux ou avec les éléments finaux pour former des mots autonomes. Le dernier groupe est composé de particules – comme les prépositions et les adverbes modaux en „aŭ“ – qui forment des mots autonomes même sans les éléments finaux, mais qui peuvent aussi être combinées avec ces éléments finaux.

Les éléments finaux dans le détail:

-o → transforme chaque mot en substantif (amo = amour)
 -a → transforme chaque mot en adjectif (ama = cher)
 -e → transforme chaque mot en adverbe (ame = avec amour)
 -i → transforme chaque mot en verbe à l'infinitif (ami = aimer)
 -as → transforme chaque mot en verbe au présent (mi amas = j'aime)
 -is → transforme chaque mot en verbe au passé (mi amis = j'aimais/j'ai aimé/j'aimai)

-os → transforme chaque mot en verbe au futur (mi amos = j'aimerai)
 -us → transforme chaque mot en verbe au conditionnel (mi amus = j'aimerais)
 -u → transforme chaque mot en verbe à l'impératif (amu! = aime!)
 -it- → transforme chaque mot en participe passif passé (amita = aimé)
 -at- → transforme chaque mot en participe passif présent (amata = être aimé [maintenant])
 -ot- → transforme chaque mot en participe passif passé (amota = aller être aimé [futur])
 -int- → transforme chaque mot en participe actif passé (aminta = été aimant)
 -ant- → transforme chaque mot en participe actif présent (amanta = aimant/en train d'aimer)
 -ont- → transforme chaque mot en participe actif passé (amonta = littéralement: devenant être aimant/sur le point d'aimer)
 -n → indique que l'élément désigné n'est pas un sujet et sert à marquer la direction. De nombreuses grammaires d'espéranto définissent cet élément comme étant la marque de l'accusatif, ce qui ne correspond toutefois que partiellement à la fonction de cette terminaison.
 -j → marque le pluriel des adjectifs ou des substantifs et apparaît donc exclusivement après les terminaisons -o ou -a. En cas de combinaison d'un substantif avec un adjectif, il y a accord pour les terminaisons -n et -j (mi amas bonajn manĝaĵojn = j'aime les bons repas)

Les principaux préfixes:

mal- → sert à former le contraire d'un terme donné (granda = grand, malgranda = petit)
 ek- → indique le début d'une action (veturi = conduire/rouler, ekveturi = démarrer)

Quelques suffixes:

-in- → est la marque du féminin (frato = frère, fratino = sœur)
 -il- → indique un outil (sonori = sonner, sonorilo = sonnette)
 -ej- → indique un lieu (lerni = apprendre, lernejo = école)
 -aĵ- → indique du matériel, des objets, des choses concrètes (mi manĝas = je mange, manĝo = repas, manĝaĵoj = aliments)

Les principales particules et les principaux adjectifs numéraux:

en = dans, sur = sur, sub = sous, al = après, ĝis = jusqu'à, hodiaŭ = aujourd'hui, hieraŭ = hier, morgaŭ = demain, ambaŭ = les deux, unu = un, du = deux, tri = trois, kvar = quatre, kvin = cinq, ses = six, sep = sept, ok = huit, naŭ = neuf, dek = dix, dekunu = onze, dudekdu = vingt-deux, cent = cent, ducent-tridekdu = deux cent trente-deux, mil = mille.

Les radicaux et les éléments porteurs de sens de la formation des mots:

Les radicaux porteurs de sens de l'espéranto forment le vocabulaire de base à proprement parler. Ils ont leur origine dans les langues parlées de par le monde. Un peu plus de la moitié de ces radicaux proviennent des langues latines, à peu près un tiers des langues germaniques, le reste des langues slaves et, pour une petite partie, des autres langues de la planète. Est censé prévaloir le principe suivant: chaque radical a une seule signification. En raison de la complexité de la langue, l'espéranto, lui aussi, n'applique toutefois ce principe que de façon limitée.

Informations sur l'espéranto:

Société Suisse d'espéranto

CP 9, 2416 Les Brenets, Tel. 0329 321 888

<http://www.svisa-esperanto-societo.ch>

L'Esperanto in breve

Per imparare a parlare e a capire davvero l'Esperanto ovviamente serve pratica e un giusto processo d'apprendimento; fondamentalmente tutta la lingua è basata su un semplice sistema di elementi, con i quali è possibile formare qualunque vocabolo o frasi si voglia.

Nel testo seguente vengono spiegate la pronuncia e la scrittura nonché i principi della morfologia. La grammatica intera in un certo senso è limitata a questo. È sufficiente disporre di un certo vocabolario base e capire le seguenti regole morfologiche ed è possibile creare a piacimento ogni frase in Esperanto ed esprimere tutto ciò che in genere si può esprimere con una lingua.

Alfabeto e pronuncia:

L'alfabeto dell'Esperanto è composto dalle seguenti 28 lettere latine. Di ognuna di esse esiste la versione maiuscola e la versione minuscola:

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd, Ee, Ff, Gg, Ĝĝ, Hh, Ĥĥ, Ii, Jj, Ĵĵ, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Ŝŝ, Tt, Uu, Ŭŭ, Vv, Zz

Ogni lettera viene fondamentalmente pronunciata sempre nello stesso modo e precisamente come nei seguenti vocaboli italiani:

„a“ come „a“ in albero; „b“ come „b“ in barba; „c“ come „Z“ in Zurigo, „ĉ“ come „c“ in ci; „d“ come „D“ in David; „e“ come „e“ in elefante; „f“ come „f“ in farfalle; „g“ come „g“ in godere; „ĝ“ come „Gi“ in Giggio; „h“ come „h“ in help (inglese); „ĥ“ come „Kh“ in Khaled; „i“ come „i“ in internazionale; „j“ come „y“ in yoga; „ĵ“ come „j“ in jazz; „k“ come „k“ in kimono; „l“ come „L“ in Luigi; „m“ come „m“ in mamma; „n“ come „n“ in nuovo; „o“ come „o“ in Otto; „p“ come „P“ in Pietro; „r“ come „R“ in Rodolfo; „s“ come „s“ in Svizzera; „ŝ“ come „sc“ in scioppa; „t“ come „t“ in trovare; „u“ come „U“ in Umberto; „ŭ“ come „w“ in watt; „v“ come „v“ in voglio und „z“ come „s“ in sposato.

Le semivocali „j“ e „ŭ“ dopo una vocale vengono collegate ad essa così da formare un dittongo.

L'accento viene messo sempre sulla penultima sillaba.

Morfologia e grammatica:

L'intera grammatica dell'Esperanto è basata sulla combinazione di elementi invariabili, che possono essere combinati quasi a piacimento come dei lego.

L'unica regola che limita la possibilità di combinazione è che i vocaboli che ne risultano devono avere un senso logico giustificabile. L'Esperanto è composto di elementi fissi invariabili che fondamentalmente possono essere combinati a piacimento per formare dei vocaboli.

Nella formazione dei vocaboli rivestono un ruolo determinante gli elementi finali, che sono necessari per trasformare gli elementi fissi in vocaboli indipendenti, e fondamentalmente rivestono esclusivamente una funzione grammaticale. Oltre ad esse ci sono elementi che vengono utilizzati come prefissi o suffissi, che però possono anche venir combinati tra di loro oppure formare con l'aggiunta di elementi finali dei vocaboli indipendenti.

L'ultimo gruppo è quello delle particole come le preposizioni e gli avverbi modali che terminano in "aŭ", che formano vocaboli indipendenti anche senza gli elementi finali ma che possono anche venir combinate con questi elementi finali.

Gli elementi finali nello specifico:

- o → fa di ogni vocabolo un sostantivo (amo = amore)
- a → fa di ogni vocabolo un aggettivo (ama = amato/caro/gentile)
- e → fa di ogni vocabolo un avverbio (ame = amorevole)
- i → fa di ogni vocabolo un verbo all'infinito (ami = amare)
- as → fa di ogni vocabolo un verbo al presente (mi amas = amo)
- is → fa di ogni vocabolo un verbo al passato (mi amis = amavo/amai)
- os → fa di ogni vocabolo un verbo al futuro (mi amos = amerò)

- us → fa di ogni vocabolo un verbo al condizionale (mi amus = amerei)
- u → fa di ogni vocabolo un verbo all'imperativo (amu! = ama!)
- it- → fa di ogni vocabolo un participio passato passivo (amita = stato amato)
- at- → fa di ogni vocabolo un participio presente attivo (amata = amato [adesso])
- ot- → fa di ogni vocabolo un participio passato passivo (amota = amato [in futuro])
- int- → fa di ogni vocabolo un participio passato attivo (aminta = stata amante)
- ant- → fa di ogni vocabolo un participio presente attivo (amanta = amando)
- ont- → fa di ogni vocabolo un participio attivo passato (amonta = star diventando amante)
- n → evidenzia il fatto che l'elemento descritto non è un soggetto e serve a indicare la direzione. In molte grammatiche dell'Esperanto questo elemento viene definito accusativo. Tuttavia per la desinenza n questa denominazione è appropriata solo in parte.
- j → evidenzia il plurale di aggettivi o sostantivi, viene quindi messo esclusivamente dopo le desinenze o oppure -a. Combinando sostantivi e aggettivi viene a crearsi una congruenza tra le desinenze -n e -j (mi amas bonajn manĝaĵojn = mi piacciono i buoni cibi)

I prefissi più importanti:

- mal- → forma il contrario (granda = grande, malgranda = piccolo)
- ek- → indica l'inizio di un'azione (veturi = viaggiare, ekveturi = partire)

Alcuni dei suffissi:

- in- → indica il femminile (frato = fratello, fratino = sorella)
- il- → indica un utensile (sonori = suonare, sonorilo = suono)
- ej- → indica un luogo (lerni = imparare, lernejo = scuola)
- aĵ- → indica materiali, oggetti (mi manĝas = mangio, manĝo = pasto, manĝaĵoj = cibi)

Le particole e i numerali più importanti:

en = in, sur = su, sub = sotto, al = dopo, ĝis = fino, hodiaŭ = oggi, hieraŭ = ieri, morgaŭ = domani, ambaŭ = entrambi, unu = uno, du = due, tri = tre, kvar = quattro, kvin = cinque, ses = sei, sep = sette, ok = otto, naŭ = nove, dek = dieci, dekunu = undici, dudekdu = 22, cent = cento, ducent-tridekdu = duecentotrentadue, mil = mille.

Gli elementi morfologici che creano il significato, le radici dei vocaboli:

Le radici dei vocaboli dell'Esperanto formano il vero e proprio vocabolario di base dell'Esperanto. Provengono dalle lingue parlate nel mondo. Un po' più della metà di esse provengono dalle lingue latine, circa un terzo dalle lingue germaniche e il resto dalle lingue slave. Un'esigua parte di esse è stata presa dalle altre lingue del mondo. Fondamentalmente ogni radice ha solo un significato. Siccome la lingua è complessa, questo principio è limitato anche nell'Esperanto.

Informazioni sull'esperanto:

Società esperantista svizzera

Postfach 26, 8613 Uster 3, Tel. 044 251 50 25

<http://www.svisa-esperanto-societo.ch>

Pädagogische Hochschule Zürich: Beispiel eines Minergie-Gebäudekomplexes
Pedagogia Altlernejo Zuriko: Ekzemplo de minergia konstruokomplekso

Minergie – eine schweizerische Erfolgsgeschichte

Um die Zielvorgaben der ambitionierten Energiestrategie 2050 des Bundesrates erreichen zu können, werden gewaltige Anstrengungen erforderlich sein. Bereits in wenigen Jahren sollen die ersten Schweizer Atomkraftwerke vom Netz gehen und ein Ersatz dieser Anlagen durch fossile Brennstoffe ist angesichts der CO²-Problematik keine Option. Einerseits gilt es, neue Energiequellen wie Solar- und Windkraftanlagen zu erschliessen und auszubauen, andererseits muss die Effizienz der bestehenden Anlagen und Einrichtungen gesteigert werden. Die günstigste Energie ist aber immer jene Energie, die überhaupt nicht gebraucht wird und genau hier setzt Minergie an.

Was ist Minergie? Minergie® ist eine eingetragene Marke für energieeffizientes Bauen. Es handelt sich um den höchsten schweizerischen Baustandard für sogenannte Niedrigenergiehäuser. Die Geschichte von Minergie geht auf die 1990er-Jahre zurück. Ende der 1980er-Jahre wurde in Wädenswil im Kanton Zürich durch den Energieingenieur Ruedi Kriesi und den Architekten Ruedi Fraefel eine Überbauung realisiert, die ohne die Zufuhr externer Heizenergie auskommen konnte. Auf der Grundlage dieser Erfahrungen entwickelte Heinz Uebersax die Marke Minergie. 1998 kam es schliesslich zur Gründung des Vereins Minergie. In der Anfangszeit gab es gegenüber Minergie zahlreiche skeptische Stimmen doch nach und nach gewann das Konzept die allgemeine Anerkennung, die Kantone und der Bund begannen sich zu engagieren und heute ist aus der privaten Initiative einiger Pioniere ein allgemein anerkannter Standard für energieeffizientes

Bauen geworden. Inzwischen tragen in der Schweiz mehrere zehntausend Gebäude das Label Minergie. Um eine Minergie-Zertifizierung zu erhalten, muss ein Gebäude verschiedene Anforderungen betreffend die Gebäudehülle, den ganzjährig kontrollierbaren Luftwechsel, einen Minergie-Energieverbrauchs-grenzwert, thermischen Komfort im Sommer und je nach Art der Zertifizierung weitere Anforderungen erfüllen. Nebst der einfachen Minergie-Zertifizierung gibt es inzwischen die Zertifizierung Minergie-P® für einen noch tieferen Energieverbrauch sowie Minergie-A® mit der Deckung des Energiebedarfs durch integrierte Anlagen zur Gewinnung erneuerbarer Energie. Mit dem Standard Minergie-Eco® werden schliesslich die Standards der Vereine Minergie und Eco-Bau kombiniert, wobei nebst dem Energieaspekt auch gesundheitliche und ökologische Aspekte berücksichtigt werden.

Selbst wenn bisher nur ein kleiner Anteil aller Bauten nach Minergie zertifiziert worden ist, so kann man wohl feststellen, dass dieses Konzept das Potential die Lösung eines erheblichen Teil des gesamten Energieproblems zu bieten. So sind denn auch zahlreiche Elemente des Minergie-Standards in den letzten Jahren bereits in die allgemeinen Bauvorschriften eingeflossen und es ist abzusehen, dass in der Schweiz mittel- und langfristig bei Neubauten und umfassenden Renovationen das Nullenergiehaus nicht eine exotische Ausnahme, sondern den Normalfall darstellen wird.

Minergio – Svisa sukcesohistorio

Por plenumi la celkondiĉojn de la ambicia energiestrategio 2050 de la federacia konsilio necesos grandega penado. Jam en malmultaj jaroj la svisaj atomcentraloj devos esti malŝaltitaj kaj anstataŭo de tiuj instalaĵoj pere de fosiliaj brulaĵoj konsiderante CO²-problemaron ne estas eblo. Unuflanke do endas disponigi kaj ampleksigi novajn energifontojn kiel sun- kaj vento-energiinstalaĵoj, aliflanke endas altigi la efikecon de la ekzistantaj instalaĵoj kaj iloj. La plej malmultekosta energio tamen estas ĉiam tiu energio, kiu ne estas uzata kaj jen la koncepto de Minergio intervenas.

Kio estas Minergio? Minergie® estas registrita marko por energiefika konstruado. Temas pri la plej alta svisa konstunormo por tiel nomitaj malaltenergidomoj. La historio de Minergio komenciĝis en la 1990-aj jaroj. Fine de la 1980-aj jaroj en Wädenswil en Kantono Zuriko de la energiingeniero Ruedi Kriesi kaj la

arkitekto Ruedi Fraefel estis realigita konstrukomplekso, kiu povis funkcii sen ekstera hejtoenergio. Surbaze de tiuj-ĉi spertoj Heinz Uebersax evoluigis la markon Minergio. En la jaro 1998 fine estis kreita la Asocio Minergio. En la unua tempo kontraŭ Minergio formiĝis multnombraj skeptikaj voĉoj, tamen iom post iom la koncepto akiris ĝeneralan rekonon, la kantonoj kaj la federacio ekengagiĝis kaj nuntempe el la privata iniciato de kelkaj pioniroj fariĝis ĝenerale rekonita normo por energiefika konstruado. Intertempe en Svislando plurdek mil konstruaĵoj portas la markon Minergio. Por ricivi minergicertigilon konstruaĵo devas plenumigi diversajn kondiĉojn rilate al la konstrukovrilo, la tutjare kontroleblan aerinterŝanĝon, Minergio-energikonsumlimvaloron, termikan komforton en somero kaj depende de la tipo de la certigilo pliajn kondiĉojn. Krom la simpla Minergi-certigo intertempe ekzistas certigo Minergie-P® por ankoraŭ pli malalta

energikonsumo kaj Minergie-A® kun kovro de la energibezono pere de integritaj instalaĵoj por produktado de renovigebla energio. Per la normo Minergie-Eco® fine estas kombinitaj la normoj de la asocioj Minergio kaj Eco-Bau, dum krom la energiaspekto estas konsideritaj ankaŭ sanaj kaj ekologiaj aspektoj.

Eĉ se ĝis nun nur malgranda parto de ĉiuj konstruaĵoj estas certigitaj laŭ minergia normo, eblas konstati, ke tiu-ĉi koncepto havas la potencialon oferti la solvon de signifa parto de la tuta energioproblemo. Tiel do jam multnombraj elementoj de la minergia normo dum la lastaj jaroj integriĝis al la konstruaj regularoj kaj estas antaŭvideble, ke en Svislando mez- kaj longtempe en la kazo de novkonstruo kaj grandaj renovigoj la nulenergia domo ne estos ekzotika escepto, sed la ordinara kazo.

Das Forum "Kulturen der Nachhaltigkeit (KdN)" (Kulturinitiative Harleshausen e.V. – KIH, Kassel, Deutschland)

(Wolfgang Guenther, Kassel)

Die Kulturinitiative Harleshausen entstand 1981 als ein Verein der sogenannten "Kultur von unten", es gibt keine Chefs und komplexen Organisationsstrukturen, nur drei gleichberechtigte Sprecher. Hauptziel ist die Förderung sozial-kultureller Kommunikation in und ausserhalb Harleshausens, einem Stadtteil von Kassel, "der Stadt der Künste und Kongresse" und Ort der documenta, einer berühmten Ausstellung für moderne Kunst. Dieses Ziel wird explizit auch durch die Behandlung von Problemen der sozialen Gerechtigkeit und der ökologischen Nachhaltigkeit erreicht. Die Esperanto-Runde Kassel ist integrer Teil dieses Vereins.

2013 entstand in der KIH das Forum "Kulturen der Nachhaltigkeit (KdN)" als konkrete Form der Agenda21, einem Konzept der UN-Konferenz für Umwelt und Entwicklung in 1992. In deren Rahmen sollen Nichtregierungsorganisationen regional und lokal Ziele einer sozial-ökologischen Entwicklung realisieren. Die Dringlichkeit derartiger Arbeit ist heute aktueller denn je, weil sich die Situation der Biosphäre kontinuierlich verschlechtert. Die zentrale Frage ist: Wie kommen wir von einer markt-kapital-profit-orientierten Kultur der Globalisierung zu einer Kultur sozial-ökologischer Nachhaltigkeit.

Web-Site des | Retejo de KIH:

www.kih-kassel.de

E-Mai | Retadreso:

kih-kassel@gmx.de

ArtPraktikejo: Skulptado el rubmaterialo (Renkontiĝo de pensiulino kun leporo.)

La Forumo "Kulturoj de Daŭripovo (KdD)"

(Kulturinitiative Harleshausen e.V. - KIH, Kassel, Germanio)

La Kulturinitiative Harleshausen fondiĝis 1981 kiel unuiĝo de la t.n. "kultura desuba", ne estas ĉefoj kaj kompleksaj organizaj strukturoj, nur tri egalrajtigitaj reprezentantoj. Ĝia ĉefa celo estas la progresigo de social-kultura komunikado en kaj trans Harleshausen, kvartalo de Kassel, "urbo de artoj kaj kongresoj" kaj loko de la documenta, famkonata ekspozicio de moderna arto. Ĉi celo

eksplicite realiĝas ankaŭ per pritraktado de problemoj koncerne socialan justecon kaj ekologian daŭripovon. La Esperanto-Rondo Kassel estas integra parto de ĉi unuiĝo.

2013 estiĝis en la KIH la Forumo "Kulturoj de Daŭripovo (KdD)" kiel konkretiĝo de la Agendo21, koncepto de la UN-Rio-Konferenco pri Vivmedio

kaj Evolu(ig)o en 1992. Kadre de ĉi agendo neregistaraj organizaĵoj realigu regione kaj surloke la celojn de social-ekologia evoluo. La urĝeco de tia laboro hodiaŭ eĉ pli aktualas ol antaŭe, ĉar la situacio de la biosfero plimalboniĝadas. La centra demando estas: Kiel ni de la merkat-kapital-profit-orientata kulturo de globaligo atingi kulturon de social-ekologia daŭripovo.

(Fortsetzungen)

Das Forum besteht in Vorlesungen-Präsentationen (einmal im Monat) und aus einer KunstPraxis. Die Themen beziehen sich auf die typischen Felder der Nachhaltigkeit, -Ökologie, Ökonomie, Soziales und Kultur. Veranstaltungen werden arrangiert in Zusammenarbeit mit der hiesigen Universität und anderen Fachleuten und orientieren sich an Themen wie Stadtplanung, an Problemen bezüglich Ressourcen, Gesundheit, Landwirtschaft, Psychologie, Ökonomie usw. Beispiele des aktuellen Programms sind "Wie überwinden wir die Denkfallen unseres Lebensstiles", "Was braucht ein Menschenwesen für eine nachhaltige Entwicklung seiner psychischen Gesundheit?", "Was sind wir eigentlich? Zur Ökologie des Bewusstseins.", "Vom Kleinbauern zum Supermarkt. Probleme der Nahrungsmittelproduktion." oder "Nach uns die Sintflut! Ökonomie ohne Moral?". In der KunstPraxis werden Kunstausstellungen, Installationen usw. unter aufmerksamer Beteiligung der Bürgerorganisiert. Z. B.

gab es eine Postkunstausstellung zum Thema "Harleshausen – wo sonst?", ein Projekt "Kunst auf Rezept.", Strassenmodelle der Universität mit Präsentationen nachhaltiger Alternativen nach dem Motto "die widerstandsfähige und lernende Stadt", es wurde das sogenannte "Zufussbrötchen" entwickelt, ein Brötchen in Fussform in einer Papiertüte mit aufgedruckten Informationen über die energieverschwenderische Art, Brötchen herzustellen, zu verteilen und zu kaufen. Kunst ist immanent kreativ und eine Hauptressource des 21. Jahrhunderts. Kunst erzeugt ästhetische Erlebnisse - Modelle, die verbinden. Sie kann aufrütteln durch die Vorstellung neuer Ideen-Konzepte. Die KunstPraxis versucht eine Verbindung zwischen Wissen, Erfahrung und Handeln - mit dem Ziel einer Transformation unserer Welt hin zu einer Kultur der Nachhaltigkeit. Zurzeit wird dort ein "Reparatur-Café" eingerichtet, wo Experten Geräte des Alltags gegen Kaffee und Kuchen reparieren in einer zugleich technischen und sozialen Atmosphäre...

(Sekvo)

La forumo organiziĝas per prelegoj-prezentaĵoj (unufoje ĉiumonate) kaj per ArtPraktikejo. La temoj rilatas al la tipaj kampoj de daŭripovo, nome ekologio, ekonomio, socialo kaj kulturo. Eventoj estas aranĝataj en kunlaboro kun la ĉitiea universitato kaj aliaj fakuloj kaj ofte orientiĝas je temoj kiel urboplanado aŭ je problemoj pri resursoj, sano, agrikulturo, psikologio, ekonomio ktp. Ekzemploj de la aktuala programo estas "Kiel superi la penskaptilojn de nia vivostilo?", "Kion bezonas homestaĵo por daŭripova evoluo de sia psika sano?", "Kio ni

propradire estas? Pri la ekologio de la konscio.", "De la etbienisto al la superbazaro. Problemoj de la nutraĵproduktado." aŭ "Post ni la diluvo! Ekonomio sen moralo, ĉu?". En la ArtPraktikejo oni organizas artekspoziciojn, instalaĵojn ktp., en kiuj kuncivitanoj tre vigle kunaktivis. Ekz. estis poŝtartekspozicio pri la temo "Harleshausen – kie alie?", projekto "Arto kontraŭ Recepto.", stratmodeloj de la universitato kun prezentado de daŭripovaj alternativoj laŭ la moto "la rezistopova kaj lerna urbo", tie evoluis la t.n. "piedira bulko", t.e. bulko forme de piedo en papersaketo

kun surskribitaj informoj pri la energidisipaj metodoj produkti-distribui-aĉeti bulkojn. Arto estas imanente kreiva kaj kreivo estas la ĉefa resurso de la 21-a jarcento. Arto kreas estetikajn travivaĵojn - modelojn, kiuj kunligas. Ĝi povas vekegi per montrado de novaj ideoj-kuntekstoj. La ArtPraktikejo provas ligon inter scio, spertoj kaj agado cele transformadon de nia mondo en kulturon de daŭripovo. Nuntempe estas instalata tie "Kafejo de Riparado", kie ekspertoj riparas ĉiutagajn aparatojn kontraŭ kafo kaj kuko en atmosfero kaj teknika kaj sociala...

(Anonco)

Alvoko por Poŝtarta Ekspozicio

okaze de la 100-a UK, Lillo, 2015

PACO, HOMAJ RAJTOJ, DAŬRIPOVO

(Ni interesiĝas pri la estetikaj-artistaj laboroj/vizioj pri tiuj 3 bazaj gvidprincipoj de la UN)

Formato: maksimume A4 (21 x 29,7 cm)

Limdato: 2015 majo 31

Sendu al: Nula Horo, Willi-Weg 11, 34128 Kassel, Germanio

Info: nula.horo.arto@web.de

Informoj pri poŝtarto: > interreto sub Mail Art aŭ nula horo

Komplementärwährungssysteme als Ausweg aus der Krise

Komplementärwährungssysteme basieren auf dem Prinzip von Tausch- und Verrechnungsgemeinschaften, bestehend aus Unternehmern und Privatpersonen, die untereinander geldwerte Dienstleistungen und Produkte auf der Grundlage gegenseitiger Verrechnung austauschen.

Die wiederkehrenden Krisen auf den internationalen Kapitalmärkten führen dazu, dass kleinen und mittleren Lokalunternehmen oft Mittel für Investitionen fehlen, was wiederum zu einer Stagnation des Binnenkonsums führt und damit bremsend auf die Binnenkonjunktur wirkt. Obwohl die nationalen und europäischen Geldinstitute Milliarden billigen Geldes in den Wirtschaftskreislauf pumpen, ist es angesichts der immer strengeren Auflagen und Regulierungen im Bankensektor für KMU und innovative Jungunternehmer oft sehr schwierig bis unmöglich an

Kredite zu kommen und so diesem Teufelskreis zu entinnen. Die Euro-Milliardenspritzen der EZB in den letzten Jahren sind daher wirkungslos verpufft und meist den grossen Geldinstituten in den reichen Ländern zugeflossen, ohne dass das erwünschte Wachstum generiert worden wäre. Lokale Komplementärwährungssysteme bilden einen Ausweg aus diesem Dilemma. Indem sich lokal verbundene Unternehmer und Dienstleister gegenseitig bei der Auftragsvergabe berücksichtigen, wird die Binnenwirtschaft gefördert und die in diesen Systemen generierten Komplementär-Geldwerte können nicht ins Ausland abfliessen, da sie sich nur innerhalb der lokalen oder nationalen Teilnehmergeinschaften einsetzen lassen.

Komplementovalutosistemoj kiel elirejo el la krizo

Komplementovalutosistemoj baziĝas sur la principo de interŝanĝo kaj kompensaj komunumoj, konsistantaj el entreprenistoj kaj privatuloj, kiuj inter si interŝanĝas monvalorajn servojn kaj produktojn surbaze de reciproka interkompensado.

La regulaj krizoj de la internaciaj kapitalmerkatoj kaŭzas, ke al etaj kaj mezaj lokaj entreprenoj ofte mankas rimedoj por investoj, kio denove kondukas al stagno de la loka merkato kaj tiel bremsas la lokan

konjunktur. Kvankam la naciaj kaj eŭropaj financinstitutoj enigis miliardojn da malmultekosta mono al la ekonomia cirkulado, konsiderante la ĉiam pli striktajn kondiĉojn kaj reguligojn en la banka branĉo estas tre malfacile ĝis maleble por etaj kaj mezaj entreprenoj kaj novigadaj junfirmaoj ricevi kreditojn kaj eskapi la negativan spiralon. La miliardaj subtenoj flanke de ECB dum la lastaj jaroj tial forvaporigis senefike kaj alfluis plej ofte al la grandaj moninstitutoj en la riĉaj landoj, sen ke

kreiĝis la dezirita ekonomia kresko. Lokaj komplementovalutosistemoj ofertas eliron el tiu-ĉi dilemo. Pro la reciproka sinkonsidero de loke konektitaj entreprenistoj kaj servoperantoj ĉe la mendodono la loka ekonomio estas antaŭenigita kaj la komplementaj monvalutoj kreitaj en tiuj-ĉi sistemoj ne povas forflui eksterlanden, ĉar ili povas esti investitaj nur interne de la lokaj aŭ naciaj partoprenantoj.

Situation in der Schweiz – das Erfolgsmodell WIR

Die wohl berühmteste und weltweit erfolgreichste derartige Komplementärwährung ist der schweizerische WIR-Franken (CHW). Die WIR-Verrechnung wurde am 16. Oktober 1934 unter dem Namen Wirtschaftsring von Werner Zimmermann, Otto Studer und Paul Enz ins Leben gerufen. (Letzterer war in der Esperanto-Bewegung als langjähriger Präsident und Ehrenmitglied der Esperanto-Gesellschaft Zürich bekannt.) Das WIR-System entstand auf der Grundlage der Freigeldtheorie von Silvio Gesell und basierte auf dem Prinzip einer zinsfreien Kapitalwirtschaft. Kapital soll nicht gehortet werden, sondern muss stets so rasch als möglich wieder in Umlauf gebracht werden. Auf diese Weise wird der Wirtschaftsmotor angetrieben und die Stagnation überwunden. Dem WIR-System gehören heute in der Schweiz rund 45'000 Unternehmen aus allen Branchen an. Das System funktioniert im Prinzip so, dass die WIR-Teilnehmer einen Teil oder sogar den gesamten Betrag ihrer Rechnung statt in Bargeld in Form einer WIR-Gutschrift akzeptieren. Für diese WIR-Gutschrift können die Unternehmer dann ihrerseits wiederum Produkte und Dienstleistungen bei anderen WIR-Teilnehmern beziehen. Die WIR-Gutschriften werden von der WIR Bank Genossenschaft auf den Konten der WIR-Teilnehmer vorgenommen. Die WIR Bank kann, indem sie über die Möglichkeit verfügt, selbst WIR-Franken zu schöpfen, den WIR-Teilnehmern zu attraktiven Konditionen WIR-Kredite gewähren. Der grosse Vorteil bei WIR-Krediten, liegt dabei darin, dass deren Tilgung

in Form von Eigenleistung der Kreditnehmer erfolgen kann und zwar aufgrund von Umsätzen, die ohne WIR-Verrechnung gar nie erzielt würden. Dank dem WIR-Kredit, wird der WIR-Teilnehmer somit in die Lage versetzt, für seine Dienstleistungen und Produkte zusätzliche Beträge in WIR-Franken anzunehmen, was in vielen Fällen ausschlaggebend für den Kaufentscheid der Kunden ist. Auf diese Weise führt die WIR-Verrechnung zu Mehrumsatz und zusätzlichem Einkommen.

Perspektiven für Europa und die übrige Welt

Solche Systeme könnten in Ländern mit krisengeplagten Volkswirtschaften wie beispielsweise Griechenland eine interessante Perspektive für einen Ausweg aus der Krise durch die Förderung eines vom übrigen Geldkreislauf unabhängigen Binnenwirtschaftswachstums darstellen. Die an einem solchen System beteiligten Unternehmen und Personen könnten sich durch die Schaffung eigener Komplementärwährungsgemeinschaften von den internationalen Geldgebern unabhängig machen und ihre lokale Wirtschaft wieder in Gang bringen. Dass ein solches System funktioniert, beweist die seit 80 Jahren erfolgreich tätige WIR Bank Genossenschaft, die in der Schweiz Jahr für Jahr über 1,4 Milliarden Franken in WIR umsetzt.

Buchempfehlung zum Thema:

Hervé Dubois: Faszination WIR – Resistent gegen Krisen, Spekulationen und Profitgier. Fona Verlag, Lenzburg 2014, ISBN 978-3-03781-075-0

Situacio en Svislando – la sukcesomodelo WIR

La supozeble plej konata kaj mond vaste plej sukcesa komplementovaluto estas la svisa WIR-franko (CHW). La WIR-kompesado estis fondita la 16-an de oktobro 1934 sub la nomo Wirtschaftsring [Ekonomiringo] de Werner Zimmermann, Otto Studer kaj Paul Enz. (Ĉi-lastata estis konata en la Esperanto-movado kiel longjara prezidanto kaj honora membro de Esperanto-Societo Zuriko.) La WIR-sistemo estiĝis surbaze de la libermona teorio de Silvio Gesell kaj baziĝis sur la principo de seninteresa kapitalekonomio. Kapitalo ne estu akumulita, sed recirkuliĝu plej eble rapide. Tiel la ekonomia motoro funkciigas kaj superigas la stagnado. Al la WIR-sistemo nuntempe en Svislando apartenas 45000 entreprenoj el ĉiuj branĉoj. La sistemo

principe funkcias tiel, ke la WIR-partoprenantoj parton aŭ eĉ la tuton de la fakturosumo akceptas en formo de WIR-kreditigo anstataŭ en kontanta mono. Por tiu WIR-kreditigo la entreprenistoj tiam siavice povas akiri produktojn kaj servojn de aliaj WIR-partoprenantoj. La WIR-kreditigoj efektiviĝas fare de la WIR Bank Genossenschaft [WIR Banko Kooperativo]. La WIR Banko povas, havante mem la eblon krei WIR-franĉojn, doni kreditojn al la WIR-partoprenantoj je allogaj kondiĉoj. La granda avantaĝo de la WIR-kredito estas, ke la repago funkcias en la formo de propra aktiveco de la kreditricevanto kaj fakte surbaze de vendoj, kiuj sen la WIR-kompesado neniam okazintus. Dank al la WIR-kredito la WIR-partoprenanto do kapablas, akcepti pro siaj servoj kaj produktoj aldonajn sumojn en WIR-franĉoj, kio en multaj kazoj estas decida por la aĉetdecido de la

klientoj. Tiel la WIR-kompesado generas aldonajn vendojn kaj kromenspezojn.

Perspektivoj por Eŭropo kaj la cetera mondo

En landoj kun krizsuferaj popolekonomioj kiel ekzemple Greklando tiaj sistemoj povus esti interesa perspektivo por eliro el la krizo pere de progresigo de loka ekonomikresko sendependa de la cetera moncirculado. La entreprenoj, kiuj partoprenas en tia sistemo povus, kreante proprajn komplementovaluto-komunumojn, sendependiĝi de la internaciaj mondonantoj kaj refunkciigi sian lokan ekonomion. Ke tia sistemo funkcias, pravas la WIR Banko Kooperativo, kiu ek de 80 jaroj sukcese agadas en Svislando kaj kreas ĉiujare vendosumojn de pli ol 1,4 miliardoj da svisaj franĉoj.

Nationaler Innovationspark auf dem Gelände des Flugplatzes Dübendorf – eine Investition in die Zukunft

Von einer Utopie zu einem konkreten Projekt

Nach dem Ende des kalten Krieges begann der Bedarf an militärisch genutzten Grundstücken in ganz Europa abzunehmen und zu Beginn der Nullerjahre begann sich abzuzeichnen, dass dieser Trend auch vor der Schweiz nicht haltmachen würde. So begann der Dübendorfer Nationalrat Martin Bäumle laut über die zukünftige Nutzung des Militärflugplatzes Dübendorf nachzudenken, wenn sich die Armee dereinst schrittweise von diesem Gelände zurückziehen sollte. So lancierte er 2003 die Vision eines Innovationsparks, der dereinst auf dem frei werdenden Gelände entstehen könnte. Dieser erst utopische Gedanke fand nach und nach die Unterstützung weiterer Mitstreiter und aus dem ursprünglich lokalen Projekt entstand ein nationales Projekt mit zwei Hubs im Umfeld der beiden Standorte der Eidgenössisch Technischen Hochschule in Zürich und in Lausanne und weiteren lokalen Standorten in anderen Schweizer Kantonen.

Von der Machbarkeitsstudie zum nationalen Gesetz

Im September 2007 präsentierte die Stiftung Forschung Schweiz eine Machbarkeitsstudie für einen nationalen Innovationspark. Hintergrund für das Konzept bildet die Feststellung, dass die Innovation die wichtigste Ressource der Schweizer Wirtschaft darstellt und dass die Spitzenposition der Schweiz im Bereich der Innovation in den letzten Dekaden ins Wanken geraten war sowie die Tatsache, dass zurzeit früher militärisch genutzte Anlagen, Ressourcen und Grundstücke im Zuge der Neuorganisation der Landesverteidigung zur Disposition stehen. Somit ergibt sich die möglicherweise nie wiederkehrende Gelegenheit, zumindest einen Teil dieser Ressourcen langfristig für den Forschungsstandort Schweiz zu sichern.

<http://www.innovationspark.zh.ch>
<http://swissinnovationpark.ch>

Noch gehört der Platz den Flugzeugen | Ankoraŭ la loko apartenas al la aviadiloj

Nacia Novigadparko sur la areo de la aviadilejo Dübendorf – investo por la estonto

De utopio al konkreta projekto

Post la fino de la malvarma milito ekmalmultiĝis la bezono por armeaj uzitaj teritorioj en tuta Eŭropo kaj komence de la nulaj jaroj ekmontriĝis, ke tiu tendenco ankaŭ ne preterpasos Svislandon. Tiel la nacia konsiliano Martin Bäumle el Dübendorf komencis laŭte pripensi la estontan utiligadon de la areo aviadilejo Dübendorf, post kiam la armeo iom post iom retiriĝos de tiu teritorio. Tiel li lanĉis en 2003 la vision de novigada parko, kiu iam povos estiĝi sur la

liberiĝonta areo. Tiu unue utopia penso trovis la subtenon de aliaj kunluktantoj kaj el la origine loka projekto fariĝis nacia projekto kun du centregoj en la ĉirkaŭo de la du sidejoj de la Svisa Instituto por Teknologio en Zuriko kaj Laŭzano kaj pliaj lokaj sidejoj en aliaj svisaj kantonoj.

De la fareblostudado ĝis la nacia leĝo

En septembro 2007 la Fondumo Esplorado Svislando prezentis fareblostudadon por nacia novigadparko. La bazon por la

koncepto formas la konstato, ke la novigado estas la plej grava resurso de la svisa ekonomio kaj ke la gvida pozicio de Svislando en la sektoro novigado ŝanceliĝis dum la lastaj jardekoj, kaj la fakto, ke antaŭe armeaj uzitaj instalaĵoj, resursoj kaj teritorioj dum la novorganizado de la nacia defendo estas je dispono. Tiel nuntempe ekzistas eventuale neniam plu reestigiĝanta okazo, almenaŭ parton de tiuj resursoj sekurigi longcele por la esploro Svislando.

In der Wintersession 2012 haben die eidgenössischen Räte das Innovationsförderungsgesetz (FIGG) verabschiedet. Dieses wurde auf den 1. Januar 2014 in Kraft gesetzt und regelt die gesetzlichen Grundlagen zur Schaffung eines Nationalen Innovationsparks sowie die allfälligen Unterstützungsmöglichkeiten seitens des Bundes. Das zuständige Eidgenössische Departement für Wirtschaft, Bildung und Forschung (WBF) beauftragte die Konferenz der kantonalen Volkswirtschaftsdirektoren (VDK) damit, bis im Juni 2014 ein tragfähiges Umsetzungskonzept für einen Nationalen Innovationspark zu entwickeln. Basierend auf dieser Grundlage wurden die Kantone zur Einreichung ihrer Projekte eingeladen.

Jetzt ist der Kanton Zürich am Zug

Am 28.3.2014 reichte der Kanton Zürich der VDK ihr Dossier zum verlangten Kriterienkatalog ein. Das

Projekt basiert auf der Vernetzung verschiedener Akteure aus Forschung und Wirtschaft mit dem Ziel der Verbindung der Forschungsaktivitäten der Wirtschaft mit jenen der ETH Zürich, Universität Zürich und der verschiedenen Zürcher Fachhochschulen. Vorgesehen ist auch die Vernetzung mit überregionalen Initiativen, den verschiedenen Standorten des Nationalen Innovationsparks, Zentren für Kleinunternehmen und Technoparks mit Infrastrukturen für Jungunternehmen. Das Ziel der Anstrengungen liegt in einer Beschleunigung der Wertschöpfungsketten der Akteure zur Entwicklung von am Markt erfolgreichen Produkten und Dienstleistungen. Der Standort Dübendorf soll als Teil des Nationalen Innovationsparks von den Stärken des Standorts Zürich profitieren und diesen seinerseits stärken.

Dum la vintra sesio 2012 la federaciaj parlamentoj akceptis la novigad-progresigan leĝon. Ĝi estis validigita kun efiko de la 1-a de januaro 2014 kaj reguligas la leĝajn bazojn por la kreo de nacia novigada parko kaj la eventualajn subteneblojn flanke de la federacio. La kompetenta svisa federacia departemento por ekonomio, edukado kaj esplorado taskigis la konferenccon de la kantonaj popolekonomidirektoroj per la evoluigo de funkcikapbla realigkoncepto por nacia novigada parko ĝis junio 2014. Surbaze de tio la kantonoj estis invititaj al la depono de iliaj projektoj.

Nuntempe Kantono Zuriko devas agi

La 28-an de marto 2014 Kantono Zuriko deponis ĉe la konferenco de la kantonaj edukdirektoroj sian dosieron rilate al la postulita kriteriaro. La projekto baziĝas sur la interkonekto de diversaj agantoj el esplorado kaj ekonomio kun la celo de la konekto de la esploraktivecoj de la ekonomio kun tiuj de la Svisa Federacia Instituto pri Teknologio Zuriko, la Universitato Zuriko kaj la diversaj zurikaj fakaltlernejoj. Antaŭvidita estas ankaŭ la interligo kun superregionaj iniciatoj, la diversaj sidejoj de la nacia novigada parko,

centroj por etentreprenoj kaj teknoparkoj kun infrastrukturoj por junentreprenoj. La celo de la penadoj estas rapidigo de la valorkreĉeno de la agantoj kun la celo evoluigi produktojn kaj servojn, kiuj merkate sukcesas. La sidejo Dübendorf profitu kiel parto de la nacia novigada parko de la fortoj de la sidejo Zuriko kaj siavice fortigu ĉi-lastan.

In den vergangenen Jahren haben global tätige Unternehmungen wie Disney und Google ihre Forschungsabteilungen in Zürich angesiedelt, weil die Nähe zu den Exzellenzen der Hochschulen entscheidende Wettbewerbsvorteile mit sich bringt. Durch den Innovationspark in Dübendorf werden diese Vorteile konsolidiert und verstärkt und es entsteht auch Platz für weitere globale Player. Aufgrund der Forschungsschwerpunkte der in Zürich ansässigen Hochschulen und Firmen ergeben sich für den geplanten Innovationspark in Dübendorf drei Themenschwerpunkte, nämlich Life-Science und Lebensqualität, Engineering und Umwelt sowie Digitale Technologien und Kommunikation.

Anliegen der Bevölkerung ernst nehmen

Angesichts der Ausstrahlung und Grösse des Projektes werden in der Bevölkerung allerdings auch Befürchtungen und Ängste wach. Ein grosser Knackpunkt bildet dabei der Streit um die weitere fliegerische Nutzung der bestehenden Flugplatzinfrastruktur. Das VBS beabsichtigt den Flugplatz weiter zu betreiben und ist auf der Suche nach

zivilen Partnern. Gegen eine zivile Nutzung des Flugplatzes in unmittelbarer Nachbarschaft des interkontinentalen Flughafens Zürich-Kloten regt sich aber Widerstand. Die Gefahr bei dieser Problematik besteht darin, dass die Gegner eines Flugbetriebs den Betrieb eines Innovationsparks am Rande des Flugplatzes als Faustpfand gegen den Flugplatz einsetzen könnten und andererseits könnte das VBS, dem das Land letztlich gehört, seine Zustimmung zur Nutzung vom Weiterbestehen des Flugplatzes abhängig machen. Möchte man die einmalige Zukunftschance für die ganze Region nicht gefährden, so darf man nun einfach nicht den Fehler machen, diese beiden Interessen zu vermischen und gegeneinander auszuspielen. Mit anderen Worten, es wäre verheerend, die Zukunft des Flugbetriebs in Dübendorf mit der Zukunft des Innovationsparks zu verbinden. Das würde dann nämlich am Ende nur dazu führen, dass eben alles bleibt, wie es ist, das heisst, es gäbe keinen Innovationspark und der Kanton hätte dennoch weder politisch noch juristisch die Möglichkeit, dem VBS und dem Bund als Eigentümer des Geländes den weiteren Betrieb des Flugbetriebs zu untersagen.

Dum la pasintaj jaroj tutmonde aktivaj entreprenoj kiel Disney kaj Google transigis siajn esplerojn al Zuriko, ĉar la proksimo al la elstareco de la altlernejoj alportas decidajn konkurencavantaĝojn. Pere de la novigada parko en Dübendorf tiuj-ĉi avantaĝoj firmiĝas kaj fortiĝas kaj tiel ankaŭ estiĝas aldona loko por pliaj tutmondaj agantoj. Surbaze de la esplorfokuso de la altlernejoj kaj entreprenoj en Zuriko rezultiĝas por la planita novigada parko en Dübendorf tri temaj fokuso, nome vivo-scienco kaj vivkvalito, inĝenierado kaj medio, kaj elektronikaj teknikologioj kaj komunikado.

Konsideri la zorgojn de la loĝantaro

Konsiderante la radiadon kaj grandecon de la projekto en la loĝantaro tamen ankaŭ vekiĝas zorgoj kaj timoj. Grava problempunkto estas la kverelo pri la plua aviada utiligado de la ekzistanta aviadileja infrastrukturo. La Svisa departemento por defendo, popolprotektado kaj sporto intencas plufunkciigi la aviadilejon kaj serĉas civilajn partnerojn. Kontraŭ civila utiligo de la aviadilejo en rekta najbareco de la interkontinenta flughaveno Zuriko ekiĝas tamen kontraŭstaro. La danĝero de tiu problemaro estas, ke la kontraŭuloj de aviadilado povus utiligi la funkciigadon de novigada parko

borde de la aviadilejo kiel pando kontraŭ la aviado. Aliflanke la defendodepartemento, al kiu fine la teritorio apartenas, povus kondiĉigi la permeson al la utiligado de la plua ekzisto de la aviadilejo. Se oni ne deziras endanĝerigi la unikan ŝancon por la tuta regiono, tiam oni ne rajtas fari la eraron, miksi tiujn du interesojn kaj meti unu kontraŭ la alian. Per aliaj vortoj, estus erarego ligi la estonton de la aviado en Dübendorf kun la estonto de la novigada parko. Tio fine nur kaŭzus, ke ĉio restus tia, kia estas, ne estiĝus novigada parko kaj la kantono tamen ne havus nek politike nek jure eblon, malpermesi al la defenda departemento kaj al la federacio, kiuj estas la posedantoj de la teritorio, la pluan funkciadon de la aviado.

Anonco

Infofon 0900 555 025

(Fr. 2.50/Min. ab Festnetz)

**Beratung für Ausländer- und Eherecht
Hilfe beim Verfassen von Briefen und Texten
Rechtschreibe- und Stilauskünfte
Allgemeine Beratung**

Esperanto auf einen Blick

Es braucht selbstverständlich etwas Übung und einen ordentlichen Lernprozess, um Esperanto wirklich sprechen und verstehen zu lernen; im Prinzip ist die ganze Sprache auf einem einfachen System von Elementen aufgebaut, die sich beliebig zu Wörtern und Sätzen kombinieren lassen. Nachstehend werden die Aussprache und die Schrift sowie die Wortbildungsprinzipien erläutert. Dies ist im in gewissem Sinne bereits die gesamte Grammatik. Man benötigt nicht mehr als einen gewissen Grundwortschatz und das Verständnis der nachstehenden Wortbildungsregeln und dann kann man jeden beliebigen Satz auf Esperanto bilden und alles ausdrücken, was sich mit einer Sprache überhaupt ausdrücken lässt.

Schrift und Aussprache:

Die Schrift des Esperantos besteht aus den nachstehenden 28 lateinischen Schriftzeichen in je einer Version als Klein- und einer Version als Grossbuchstabe:

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd, Ee, Ff, Gg, Ĝĝ, Hh, Ĥĥ, Ii, Jj, Ĵĵ, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Ŝŝ, Tt, Uu, Ŭŭ, Vv, Zz

Jedes Schriftzeichen wird im Prinzip immer gleich ausgesprochen und zwar wie in folgenden deutschen Wörtern:

„a“ wie „a“ in aber; „b“ wie „B“ in Bett, „c“ wie „c“ in Cäsar, „ĉ“ wie „Tsch“ in Tschechien, „d“ wie „D“ in Dietrich, „e“ wie „e“ in Elefant, „f“ wie „F“ in Fisch, „g“ wie „g“ in gut, „ĝ“ wie „Dsch“ in Dschungel, „h“ wie „h“ in Hilfe, „ĥ“ wie „Ch“ in Chaos, „i“ wie „i“ in international, „j“ wie „j“ in Jäger, „ĵ“ wie „J“ in Journal, „k“ wie „k“ in König, „l“ wie „L“ in Ludwig, „m“ wie „M“ in Mond, „n“ wie „n“ in neu, „o“ wie „o“ in Otto, „p“ wie „P“ in Peter, „r“ wie „R“ in Rudolf, „s“ wie „ss“ in Essen, ŝ wie „sch“ in schön, „t“ wie „T“ in Teodor, „u“ wie „U“ in Urs, „ŭ“ wie „u“ in Auto, „v“ wie „w“ in Wasser und „z“ wie „s“ in sauber.

Die Halbvokale „j“ und „ŭ“ werden nach einem Vokal mit diesem zu einem Diphthong verbunden.

Der Akzent ist immer auf der vorletzten Silbe.

Wortbildung und Grammatik:

Die gesamte Grammatik des Esperantos beruht auf der Wortbildung aus unveränderlichen Elementen, die wie Legobausteine fast beliebig kombiniert werden können. Die einzige Einschränkung bei der Kombinationsmöglichkeit besteht darin, dass die entstandene Kombination auch einen logisch nachvollziehbaren Sinn ergibt. Esperanto besteht aus unveränderlichen Stammelementen, die im Prinzip beliebig zu Wörtern kombiniert werden können. Eine besondere Rolle spielen dabei die Endelemente, welche erforderlich sind, damit aus den Stammelementen selbständige Wörter werden können und im Prinzip eine rein grammatikalische Funktion haben. Nebst diesen gibt es Elemente die als Vor- bzw. als Nachsilben Verwendung finden, die aber auch untereinander kombiniert oder mit den Endsilben selbständige Wörter bilden können. Die letzte Gruppe sind Partikel wie Präpositionen und die Modaladverbien auf „aŭ“, welche auch ohne die Endelemente eigenständige Wörter bilden, die aber ebenfalls mit diesen Endelementen kombiniert werden können.

Die Endelemente im Einzelnen:

- o → macht aus jedem Wort ein Substantiv (amo = Liebe)
- a → macht aus jedem Wort ein Adjektiv (ama = lieb)
- e → macht aus jedem Wort ein Adverb (ame = liebevoll)
- i → macht aus jedem Wort ein Verb im Infinitiv (ami = lieben)
- as → macht aus jedem Wort ein Verb in der Gegenwart (mi amas = ich liebe)
- is → macht aus jedem Wort ein Verb in der Vergangenheit (mi amis = ich liebte)
- os → macht aus jedem Wort ein Verb in der Zukunft (mi amos = ich werde lieben)

- us → macht aus jedem Wort ein Verb in der Bedingungsform (mi amus = ich würde lieben)
- u → macht aus jedem Wort ein Verb in der Befehlsform (amu! = liebe!)
- it- → macht aus jedem Wort ein passives Partizip in der Vergangenheit (amita = geliebt gewesen)
- at- → macht aus jedem Wort ein passives Partizip in der Gegenwart (amata = geliebt [jetzt])
- ot- → macht aus jedem Wort ein passives Partizip in der Vergangenheit (amota = geliebt [in der Zukunft])
- int- → macht aus jedem Wort ein aktives Partizip in der Vergangenheit (aminta = liebend gewesen)
- ant- → macht aus jedem Wort ein aktives Partizip in der Gegenwart (amanta = liebend)
- ont- → macht aus jedem Wort ein aktives Partizip in der Vergangenheit (amonta = liebend sein werdend)
- n → markiert, dass das bezeichnete Element kein Subjekt und dient zur Bezeichnung der Richtung. In vielen Esperanto-Grammatiken wird dieses Element als Akkusativ bezeichnet, welche Bezeichnung allerdings der Funktion dieser Endung nur bedingt gerecht wird.
- j → markiert die Mehrzahl von Adjektiven oder Substantiven, steht also ausschliesslich nach den Endungen -o oder -a. Bei Kombinationen von Substantiven und Adjektiven besteht bei den Endungen -n und -j Kongruenz (mi amas bonajn manĝaĵojn = ich liebe gute Speisen)

Die wichtigsten Vorsilben:

- mal- → bildet das Gegenteil (granda = gross, malgranda = klein)
- ek- → bezeichnet den Beginn einer Handlung (veturi = fahren, ekveturi = abfahren)

Einige der Nachsilben:

- in- → bezeichnet die weibliche Form (frato = Bruder, fratino = Schwester)
- il- → bezeichnet ein Werkzeug (sonori = klingeln, sonorilo = Klingel)
- ej- → bezeichnet einen Ort (lerni = lernen, lernejo = Schule)
- aĵ- → bezeichnet Materialien, Objekte (mi manĝas = ich esse, manĝo = Mahlzeit, manĝaĵoj = Esswaren)

Die wichtigsten Partikel und Zahlwörter:

en = in, sur = auf, sub = unter, al = nach, ĝis = bis, hodiaŭ = heute, hieraŭ = gestern, morgaŭ = morgen, ambaŭ = beide, unu = eins, du = zwei, tri = drei, kvar = vier, kvin = fünf, ses = sechs, sep = sieben, ok = acht, naŭ = neun, dek = zehn, dekunu = elf, dudekdu = 22, cent = hundert, ducent-tridekdu = zweihundertzweiunddreissig, mil = tausend.

Die bedeutungstragenden Wortbildungselemente,

Wortstämme:

Die bedeutungstragenden Wortstämme des Esperantos bilden den eigentlichen Grundwortschatz. Sie entstammen den bestehenden Sprachen der Welt, wobei etwas mehr als die Hälfte den lateinischen Sprachen, etwa ein Drittel den germanischen und der Rest den slawischen und zu einem geringen Teil den übrigen Sprachen der Welt entnommen wurde. Im Prinzip gilt, dass jeder Wortstamm nur eine Bedeutung hat. Aufgrund der Komplexität der Sprache, gilt dieser Grundsatz aber auch im Esperanto nur beschränkt.

Informationen über Esperanto:

Schweizerische Esperanto-Gesellschaft

Postfach 26, 8613 Uster 3, Tel. 044 251 50 25

<http://www.svisa-esperanto-societo.ch>

Foto: Burgo de Valangin

Helpu al „Svisa Espero“ per via subtenabono, donaco kaj anonco!

Helfen Sie „Svisa Espero“ durch Ihr Unterstützungsabo, Ihre Spende und Ihre Anzeige!

Aidez la revue „Svisa Espero“ par votre abonnement de soutien, votre don et/ou votre annonce!

Redaktion und Verlag Svisa Espero
Allsprachendienst Esperanto GmbH, Postfach 26, 8613 Uster 3
Poŝtkonto: IBAN CH37 0900 0000 8015 8652 8

Anonco

Allsprachendienst Esperanto GmbH

Archstrasse 2 • Pf. 26 • 8613 Uster 3 • ☎ 044 251 50 25

Ihr Übersetzungsbüro für alle Sprachkombinationen,
Textarten und Fachgebiete

Beglaubigte Übersetzung amtlicher Urkunden
Juristische, technische und Werbeübersetzungen

Mehrsprachige Websites

Produktion von Werbefilmen

Filmübersetzung inkl. Einfügen von Untertiteln

www.esperanto.ch

www.allsprachendienst.ch

